

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ЯКІСНОГО ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ**

Виконала: магістрант 2-го курсу, групи 8.2818-з
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування»
Н.П. Долженко

Керівник: завідувач кафедри політології,
доцент, д. політ. н. Цокур Є.Г.

Рецензент: професор кафедри соціології,
професор, д. філос. н. Лепський М.А.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління

Кафедра соціальної філософії та управління

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри соціальної філософії та
управління

_____ Т.І.Бутченко
« ____ » _____ 2019 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Долженко Наталії Петрівні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні

керівник роботи Цокур Євген Георгійович, д. політ. н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «29» травня 2019 року № 802-с

2. Строк подання студентом роботи 12 грудня 2019 року

3. Вихідні дані до роботи Циверенко Г.П. Народне волевиявлення в Україні : навч. посіб. за заг. ред. В.П.Петкова. Київ : КНТ, 2012. 144 с.; Скрипнюк О.В. Конституційне право України : підруч. для студ. вищ навч. закл. Київ : Ін Юре, 2010. 672 с.; Нестерович В.Ф. Виборче право України : підручник. Київ : Видавництво Ліра, 2017. 504 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Розглянути стан наукової розробки дослідження ведення Державного реєстру виборців. 2. Уточнити зміст основних понять дослідження: «організація державного управління», «якість управління», «Державний реєстр виборців», «місцева влада». 3. Визначити принципи та методи дослідження організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. 4. Здійснити аналіз принципів, форм, методів діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців. 5. Провести моніторинг організації роботи відділів ведення Державного реєстру виборців. 6. Розглянути адаптацію зарубіжного досвіду у роботі відділу ведення Державного реєстру виборців. 7. Проаналізувати основні чинники сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. 8. Визначити шляхи удосконалення нормативно-правового забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. 9. Розглянути запровадження інноваційних методів і форм організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
17 рисунків, 21 таблиця.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Цокур Є.Г., завідувач кафедри політології	29.05.2019	29.05.2019
Розділ 2	Цокур Є.Г., завідувач кафедри політології	21.06.2019	21.06.2019
Розділ 3	Цокур Є.Г., завідувач кафедри політології	28.08.2019	28.08.2019

7. Дата видачі завдання 29 травня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень 2019	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Квітень 2019	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2019	виконано
4.	I розділ	Червень 2019	виконано
5.	II розділ	Серпень 2019	виконано
6.	III розділ	Вересень 2019	виконано
8.	Систематизація висновків	Листопад 2019	виконано
9.	Нормоконтроль	Грудень 2019	виконано

Студент _____ Н.П.Долженко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Є.Г.Цокур
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Цапліна І.С.
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 120 сторінок, 100 позицій у списку літератури, 14 додатків.

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ВИБОРЦІВ, СПИСКИ ВИБОРЦІВ, ПЕРСОНІФІКОВАНИЙ ОБЛІК, ОРГАНІЗАЦІЯ, ЯКІСТЬ

Мета дослідження: науково-теоретичне обґрунтування сутності організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні й розробка рекомендацій щодо підвищення якості ведення Державного реєстру виборців на основі аналізу теоретичних засад та практичних можливостей.

Об'єкт дослідження: ведення Державного реєстру виборців.

Предмет дослідження: організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, описовий, графічний, спостереження.

Новизна дослідження: розглянуті нові шляхи і форми ефективної організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Гіпотеза: організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні призведе до підвищення якості списків виборців.

Висновки: 1. Ефективна та дієва організація ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні сприяє підвищенню якості списків виборців та взаємозв'язку держави та суспільства, що формує політичну націю.

2. Удосконалення нормативно-правового забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців посилить прозорість і демократичність процедур з організації та порядку проведення виборів.

3. Сучасна організація якісного ведення Державного реєстру виборців потребує удосконалення відповідності високим світовим стандартам забезпечення демократичності виборчого процесу.

4. Однією з інноваційних форм організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні є популяризація Державного реєстру

в
и
б
о

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯКІСНОГО ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	
1.1. Стан наукової розробки дослідження ведення Державного реєстру виборців.....	9
1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «організація державного управління», «якість управління», «Державний реєстр виборців», «місцева влада».....	19
1.3. Принципи та методи дослідження організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.....	28
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ВІДДІЛУ ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ	
2.1. Характеристика принципів, форм та методів діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.....	32
2.2. Моніторинг організації роботи відділів ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.....	40
2.3. Адаптація зарубіжного досвіду у роботі відділів ведення Державного реєстру виборців України.....	53
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКІСНОГО ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	
3.1. Основні чинники сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.....	65
3.2. Удосконалення нормативно-правового забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.....	80
3.3. Запровадження інноваційних методів і форм організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.....	88
ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	110
ДОДАТКИ.....	121

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення в Україні громадянського суспільства, розвиток системи державного управління та його демократизації спонукає вирішити два завдання. Перше, надати громадянам реальну можливість здійснювати вплив на державні та місцеві органи управління заради забезпечення своїх прав і свобод, через форми прямої демократії (вибори та референдуми). Друге – громадяни мають стати відповідальними за формування і здійснення державної політики на різних рівнях: національному та регіональному. Основним елементом забезпечення такого права виступає якісне ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Проблемна ситуація. На сучасному етапі розвитку України до найактуальніших завдань належать питання удосконалення виборчого законодавства та приведення у відповідність до міжнародних норм і стандартів нормативно-законодавчих актів, чого можна досягнути шляхом внесення змін до відповідних правових актів, спрямованих на розвиток демократії та поліпшення якості організації виборчого процесу.

Таким чином, набуває актуальності питання організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні, як один з ключових напрямів у процесі організації та проведення в Україні чесних і демократичних виборів до органів влади, згідно з законодавчо-правовими нормами. Списки виборців, як один з параметрів проведення виборів, будуть якісними, лише завдяки налагодженню організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні та організації ефективної роботи базових елементів системи органів державного управління, а саме, відділів ведення Державного реєстру виборців. Ці відносини на постійній і довготривалій основі, сприятимуть посиленню демократичних основ розвитку суспільства, прозорості та відкритості системи державного управління. Необхідність вироблення дієвих механізмів такої співпраці зумовлена

потребами трансформації України у напрямі забезпечення громадянина якісними адміністративними послугами, також у сфері виборчого права.

Об'єктом дослідження є ведення Державного реєстру виборців.

Предметом дослідження є організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Мета дослідження полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні сутності організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні й розробці рекомендацій щодо підвищення якості ведення Державного реєстру виборців на основі аналізу теоретичних засад та практичних можливостей.

Згідно з метою маємо такі завдання:

- розглянути стан наукової розробки дослідження ведення Державного реєстру виборців;
- уточнити зміст основних понять дослідження: «організація державного управління», «якість управління», «Державний реєстр виборців», «місцева влада» та інші;
- визначити принципи та методи дослідження організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні;
- здійснити аналіз принципів, форм, методів діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців;
- провести моніторинг організації роботи відділів ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні;
- розглянути адаптацію зарубіжного досвіду у роботі відділу ведення Державного реєстру виборців;
- проаналізувати основні чинники сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні;
- визначити шляхи удосконалення нормативно-правового забезпечення якісного ведення Реєстру виборців на місцевому рівні;
- розглянути запровадження інноваційних методів і форм організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Наукова новизна дослідження визначається особистим внеском автора у дослідження актуальної науково-практичної проблеми оптимізації теоретико-методологічних засад, нових шляхів і форм ефективної організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. У результаті проведення дослідження обґрунтовано необхідність популяризації Державного реєстру виборців, що зацікавить громадян перевірити свої персональні дані у Державному реєстрі виборців, що призведе до підвищення якості списків виборців.

Гіпотеза роботи базується на припущенні, що організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні призведе до підвищення якості списків виборців.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯКІСНОГО ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

1.1. Стан наукової розробки дослідження ведення Державного реєстру виборців

У ХХ ст. відбулися значні соціально-економічні й політичні зміни в суспільствах, що на практиці терміново вимагали широкого впровадження виборності й періодичної змінюваності складу органів державної влади. Демократичність виборчої системи поступово стає необхідною нормою при вступі до міжнародних організацій і союзів, налагодженні економічних, дипломатичних, культурних та інших зв'язків між державами.

У країнах демократії вибори є одним із найважливіших інститутів, формою безпосереднього здійснення влади самим народом. В Україні також основні засади організації та проведення виборів визначено на конституційному рівні. У Конституції України встановлено основні принципи виборчого права: вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування; виборцям гарантується вільне волевиявлення [93, с. 6].

Виборче право України стрімко розвивається, змінюються важелі регулювання таких правовідносин у кількісному та якісному відношенні. Ідея виборів і виборності влади пронизує всі ознаки демократії, пов'язуючи між собою державні інституції, ідею суверенітету народу (нації), інститут громадянства і фундаментальні особисті та політичні права та свободи.

Влада дістає законну силу в ході проведених виборів, це волевиявлення народу є актом, де політична воля нації втілюється у владні політичні структури, легітимізує їх, стає державною волею. В цей момент

нація реалізується як суверен, а її члени – як громадяни держави [33]. Отже, демократія через інститут виборів проявляє себе як взаємозв'язок держави та суспільства, що не протистоять одне одному і не зливаються, а формують політичну єдність громадян – політичну націю. Для демократизації виборчого процесу необхідне створення дієвих механізмів правового впливу. Доктрина держави, яка діє на принципах демократичності, потребує створення чітких правил формування представницьких органів влади. Але удосконалення виборчого законодавства України відбувається хаотичним внесенням змін та доповнень до існуючих правових актів [90, с. 40-41].

За останні роки у нашій країні відбувалися події, які суттєво вплинули на механізм виборчого процесу. Розвивається демократія, вибори – це основа демократії, кількість виборчих процесів збільшується, та ще досі не створено налагодженого механізму проведення виборів. Через гучні скандали, що постійно виникають під час виборчих компаній, створюється соціальна напруга у суспільстві, зменшується довіра громадян до демократичних інститутів. Щоб зменшити негативні прояви під час виборчих компаній вибори повинні бути чесними і прозорими, необхідно забезпечити можливість приймати участь у голосуванні кожному виборцю, а на це також впливають якісні списки виборців, а отже і організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. Згідно сучасним вимогам проведення виборів в Україні необхідно щоб належно забезпечувалася якість списків виборців на законодавчому рівні. У керівних принципах щодо виборів, прийнятих Венеціанською Комісією, для достовірності списків виборців необхідним є виконання наступних критеріїв: списки мають бути постійними та повинні періодично оновлюватися, не менше раз у рік; мають оприлюднюватися; повинна бути судова процедура внесення виборця до списків у разі його відсутності; заборона реєстрації виборців у день виборів; у разі виявлення неточностей у списках, повинна існувати процедура виправлення запису; повинна бути процедура включення до списку у разі зміни місця проживання та досягнення виборчого віку [24, с. 33].

В нашому дослідженні буде розглядатися цілеспрямованість дій суб'єктів державного управління місцевого рівня щодо забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців з метою реалізації міжнародних стандартів демократичних виборів і прав громадян України. Наявність недоліків у механізмах складання списків виборців незадовільно позначилося на можливості реалізації виборчих прав громадян, викликало чисельні нарікання суб'єктів виборчого процесу.

У березні 2003 року з метою впровадження сучасних інформаційних технологій під час реалізації виборчих прав громадян шляхом забезпечення оперативного формування достовірної інформації, високої надійності її обробки і збереження під час підготовки і проведення виборів та референдумів в Україні, визначених Конституцією і законами України, з використанням новітніх систем передачі та обробки інформації було створено єдину інформаційно-аналітичну систему «Вибори». Система «Вибори» забезпечувала інформаційну підтримку виконання передбачених законами повноважень виборчими комісіями і комісіями з референдуму, центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування під час підготовки та проведення виборів і референдумів [57].

Складання списків завжди було проблемою, для будь-яких виборів. Їх якість критикували і члени виборчих комісій, і органи влади і громадяни. Починаючи з 1 жовтня 2005 року і до лютого 2006 року, спеціально створеними робочими групами обліку виборців складалися та уточнювалися загальні списки виборців. Цей механізм виявився недостатньо ефективним, необхідно було створювати орган, який би збирав та узагальнював відомості про громадян [38]. Для проведення 26 березня 2006 року виборів народних депутатів України було визначено інший підхід до складання та уточнення списків виборів. У кожному районі адміністративно-територіальної одиниці, було створено робочі групи обліку виборців, до складу яких входили працівники районних адміністрацій [55]. Основним завданням районної робочої групи було складання та уточнення загальних списків виборців, що

проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також сприяння окружним та дільничним виборчим комісіям у здійсненні їх повноважень з перевірки та уточнення списків виборців на звичайних виборчих дільницях [85]. Центральна виборча комісія передала робочим групам обліку виборців електронні бази даних загальних списків виборців по відповідній адміністративно-територіальній одиниці, у форматі бази даних підсистеми «Списки виборців» Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Вибори» [49; 65]. 22 лютого 2007 року був прийнятий Закон України «Про Державний реєстр виборців», відповідно до якого створили органи, які відповідають за формування і постійне поновлення списків виборців [54], розпорядником Реєстру визначають Центральну виборчу комісію, яка контролює дотримання вимог при створенні та веденні Реєстру, забезпечує його організаційне і технологічне функціонування.

З 1 жовтня 2007 року Закон України «Про Державний реєстр виборців» набирає чинності [54], його положеннями закладається якісно новий правовий механізм формування повних і достовірних списків виборців, які будуть використовуватися під час проведення всіх видів виборів. Через два роки, 29 вересня 2009 року, Центральна виборча комісія ухвалила рішення про введення у постійну експлуатацію автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи (АІТС) «Державний реєстр виборців», яку було сформовано на основі ЄІАС «Вибори». Державного реєстру виборців – є постійно діючим, його функціонування відбувається в постійному режимі як у міжвиборчий період та і під час виборчих процесів. Головними завданнями Державного реєстру виборців є забезпечення державного обліку громадян України, які мають право голосу, а також складання списків виборців.

До прийняття цього закону в Україні не існувало постійних правил щодо складання списків виборців, списки складалися по-новому для кожних виборів. Вперше передбачається складання загальнонаціонального Державного реєстру виборців. Реєстр – це регулярно поновлювана електронна база даних, що включає кожну особу, яка має право голосу в Україні,

використовується для створення списків виборців як для виборів, так і для референдумів в Україні, також використовується для надання статистичної інформації центральним та місцевим органам влади, та для інших цілей, пов'язаних із виборами та референдумами. Закон «Про Державний реєстр виборців» передбачає деталізовану основу для запровадження та ведення нового Реєстру, що включає строгі норми точності списку виборців та захисту даних, передбачає відповідальність за протиправний доступ до даних Реєстру [19, с. 403-404].

Метою створення автоматизованої інформаційно-телекомунікаційна системи «Державний реєстр виборців» – є забезпечення реалізації та захисту виборчих прав громадян України і права на участь у референдумах [81, с. 16]. Реєстр – це інформаційна система, що постійно діє, націлена на збір, зберігання і автоматизовану обробку інформації про всіх виборців країни. Причому ця інформація змінюється в актуальному режимі часу. Отже, якщо людині виповнилося 18 років, то після цього він автоматично буде внесений до Реєстру, якщо людина померла, то, за зверненням відповідного органу, він із списку виборців виключається. Таким чином, це актуальна база виборців України і у будь-який час, в будь-якому органі ведення Реєстру у разі призначення виборів, можна роздрукувати актуальні списки виборців. За допомогою Реєстру здійснюється функція державного обліку громадян, які мають право голосу [90, с.41].

Після прийняття Закону України «Про Державний реєстр виборців» коло суб'єктів виборчих кампаній було розширено спеціальними органами ведення Державного реєстру, а саме: 1) розпорядник Державного реєстру виборців – ЦВК; 2) органи ведення Державного реєстру виборців; 3) регіональні органи адміністрування Реєстру – в Автономній Республіці Крим виборча комісія АРК; в області, місті Києві, місті Севастополі відповідний структурний підрозділ обласної, міської державної адміністрації [54].

З часу запровадження Реєстру з використанням його персональних даних було забезпечено виготовлення списків виборців для проведення:

- виборів Президента України 17.01.2010 року;
- місцеві вибори 31.10.2010 року;
- вибори народних депутатів України 28.10.2012 року;
- позачергові вибори Президента України 25.05.2014 року;
- позачергові вибори народних депутатів України 26.10.2014 року;
- чергові місцеві вибори 25.10.2015 року;
- вибори Президента України 31.03.2019 року;
- повторне голосування з виборів Президента України 21.04.2019 року;
- позачергові вибори народних депутатів України 21.07.2019 року, а також цілої низки позачергових, повторних, проміжних, перших місцевих виборів в різних регіонах України.

Державний реєстр виборців функціонує незалежно від строків проведення виборів чи референдумів. Цей принцип надзвичайно важливий, він забезпечує реалізації виборчих прав громадян України. Реєстр суттєво оптимізує роботу зі складання та уточнення списків виборців, зменшує навантаження на виборчі комісії при здійсненні ними своїх повноважень і дає змогу вийти на високу якість списків виборців.

Виборча проблематика та проблеми діяльності Державного реєстру виборців в Україні є предметом дослідження багатьох науковців та фахівців з державного управління, серед яких: Е.Афонін [22], В.Бебик [2], Н.Богашева [3], Б.Гаєвський [8], Ю.Ковбасюк [19], М.Ставнійчук [79], Ж.Усенко-Чорна [87], О.Шумляк [97; 98] та деяких інших дослідників.

Для кращого розуміння організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні розглянемо існуючі визначення деяких українських науковців про вибори, виборчі процеси, Державний реєстр виборців тощо. Так, на думку Б.Гаєвського, вибори в Україні як політичне явище мають вільні засади і є вищою формою політичного самовираження народу, оскільки вони є доленосною політичною акцією, що не лише пов'язує проблему народного самоврядування через політичну систему країни, а й визначає ментальність кожної людини [8, с. 58].

В.Бебик, відзначає, що вибори, даючи змогу громадянам формально обирати й усувати політичних лідерів, регулюють взаємодію суспільного впливу й державної влади. Це є принциповим у відносинах між громадянами і державою. Вибори є засобом контролю народу над суспільством, але водночас вони є засобом контролю народу над державою, що контролюється безпосередньо державою [2, с. 68]. Зрозуміло, що в цих визначеннях йде мова про демократичні вибори, які відбуваються в умовах нестійкої рівноваги між державою і громадянським суспільством, або в умовах підконтрольності держави громадянському суспільству. З правової точки зору М.І.Ставнійчук визначає: «...вибори як один із найдавніших інститутів конституційного права можуть тлумачитись у декількох розумінні. У «вузькому» – це голосування громадян, які проживають на певних територіях за кандидатур, до представницьких органів влади, у «широкому» – це техніка голосування, яка використовується в галузі публічного і приватного права для визначення, хто буде обраний до складу відповідних державних органів або буде заміщати певну посаду» [79, с. 21]. У виданні «Конституція незалежної України» за редакцією В.Погорілка, Ю.Шемшученка та В.Євдокимова вибори окреслені як «...передбачена Конституцією та законами України форма прямого народовладдя, яка є волевиявленням народу шляхом голосування щодо формування конституційно якісного та кількісного складу органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [34, с. 173].

При цьому можна засвідчити появу значної кількості досліджень монографічного характеру, що присвячені проблематиці виборів та виходили як в Україні так і за її межами. Зокрема, щодо вітчизняної науки конституційного права варто згадати праці Ю.Ключковського, В.Погорілка, О.Скрипнюка, Ю.Тодики, В.Шаповала та ін. [26; 34; 77; 78; 86; 94].

О.Скрипнюк описує вибори як обов'язкову ознаку демократичної, правової держави, а також як інститут, завдяки якому відбувається зміна виборчих посад на основі демократичних процедур [76, с. 361-365].

Опис технології підготовки й проведення виборчих кампаній у сучасних умовах, особливості стратегічного планування, підготовки кандидата і його штабу, методи інформаційного впливу на виборців подано у книзі харківських дослідників І.Душина, О.Сисуна і Б.Ложкіна «Вибори: технології виборчих кампаній» [15]. Цінність роботи полягає у тому, що в ній використані матеріали не тільки вітчизняних і зарубіжних фахівців, а й особистий багаторічний досвід авторів. Бучин М.А. у своїй монографії «Демократичні вибори в Україні» детально проаналізував аспекти демократичних принципів виборів, та на їх основі розробив методику визначення рівня демократичності виборів [4].

Більш сучасний погляд на виборчі компанії, виборчий маркетинг та менеджмент, виборчі стратегії та технології описано в настільній книзі менеджера виборчої компанії Ю.Шведи «Вибори від А до Я». В ній розглянуто теоретичні і практичні аспекти організації та здійснення виборчої компанії. Розглянуто суть, складові, етапи та ресурси виборчої компанії, основи виборчої комунікації та виборчої поведінки [95].

Науковці досліджували різні підходи до розуміння основ виборчих кампаній і їх технологій. Так, Ю.Шведа, під компанією розуміє систему акцій і заходів, обмежених часовими рамками, спрямовану на підготовку рішення та формування громадської думки стосовно певного діяча, політичної партії чи політичного курсу [95, с. 10]. На думку С.Рябова: «...вибори – це процедурно-комунікативний захід і тому науковець визначає виборчу кампанію як масову кампанію, широкий комплекс заходів та процедур для формування керівних органів у державі...» [74, с. 25], а В.Нестерович вважає: «...виборчий процес – це законодавчо визначена сукупність логічно пов'язаних між собою та послідовно здійснюваних етапів щодо організації підготовки та проведення виборів до представницьких органів публічної влади, а також встановлення їх результатів» [40, с. 375]. За визначенням енциклопедії державного управління в ред. Ю.Ковбасюка: «Виборча компанія (англ. electoral campaign – виборча кампанія) – політикоправова діяльність

політичних партій, виборчих блоків партій, кандидатів на виборах, що сприяє формуванню органів державної влади та місцевого самоврядування» [16, с. 67].

Українська дослідниця Л.Кочубей зазначає: «...вибори – це не тільки процедура формування органів влади шляхом голосування, а перш за все складний політичний процес, до якого залучені різні групи і верстви населення». А про виборчі технології: «...це – система (сукупність) заздалегідь продуманих, намічених мір, кроків, планів, засобів, процедур для успішного висунення кандидатів та їх обрання» [36, с. 11], а також що: «...розвитку виборчих технологій сприяє насамперед демократичний характер політичної системи, оскільки тільки в ній з'являється реальна можливість вибору» [35, с. 155]. Ключковський Ю.Б. детально опрацював виборчі системи. як правовий інститут у співвідношенні з поняттями виборчого права та виборчого процесу, в своїх працях аналізує основні способи голосування, як основу для конструювання виборчих систем [27].

Новітні тенденції та напрямки сучасної соціологічної теорії, засади досліджень в галузі електоральної соціології висвітлює Б.Ідрісов у своєму навчально-методичному посібнику «Електоральна соціологія. Об'єктом вивчення електоральної соціології – є весь виборчий процес, усі складові компоненти виборчої компанії в сукупності їх зв'язків. А основний складовий елемент – «електорат» – всі громадяни, які наділені правом голосу і які реалізують або не реалізують його в спеціально створених для цього умовах» [21]. Українські науковці Д.Табачник, О.Верник у своїй монографії «Западные избирательные системы» провели правовий аналіз виборчих систем деяких країн Західної та Східної Європи [83], а в аналітичній доповіді за редакцією кандидата філософських наук О.А.Фісуна містяться результати комплексного аналізу найбільш поширених у світі пропорційних виборчих систем та перспектив їх запровадження у національне державотворення та правотворення. У рамках дослідження було проаналізовано європейський шлях виборчого правотворення та виборчий досвід країн світу [14].

На узгодженні норм виборчих законів та закону про Реєстр наголошує експерт Лабораторії законодавчих ініціатив Д.Ковриженко [29], який свого часу подав багато пропозицій щодо удосконаленні проекту Закону України «Про Державний реєстр виборців», ухваленого у 2004 р. [30]. Удосконалення законодавства про Державний реєстр виборців та правове регулювання діяльності органів Державного реєстру виборців розглядала О.Шумляк [97]. Характеристику проблем застосування Реєстру знаходимо на сторінках Вісника Центральної виборчої комісії та в численних інтерв'ю членів ЦВК.

Аналіз літератури, яка присвячена виборчій проблематиці та діяльності Державного реєстру виборців, показав, що наше суспільство потребує необхідної організації та проведення виборів різного рівня. Зазначені вище теорії та дослідження сприяють забезпеченню досконалого та ефективного виборчого законодавства в Україні. Щоб вирішити ці завдання необхідне підвищення рівня організації роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Проаналізувавши переглянутий досвід та публікації науковців і дослідників з питання підготовки та проведення виборів розгляду виборчих технологій, організації виборчого процесу, в тому числі функціонування Державного реєстру виборців можна зазначити: питання виборів і виборчого процесу науковцями розглядалося досконало та багатогранно, але у переважній більшості досліджень вибори розглядаються як окремий процес, вилучений з цілого. Адже дії, здійснені окремими суб'єктами, протягом певного періоду часу, що пов'язані з підготовкою і проведенням загальнодержавних чи місцевих виборців, встановленням результатів та підведенням відповідних підсумків і є виборчим процесом.

У нашій роботі ми будемо досліджувати організацію якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. В цьому аспекті великого значення набуває дослідження інструментарію державного управління в організації виборчого процесу та організації і проведенні виборів взагалі. Адже, виборчий процес буде ефективним у разі демократичного формування

влади через чесні і прозорі вибори до органів публічної влади, чіткий контроль процедур проведення виборів, а саме якісної організації, в тому числі ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «організація державного управління», «якість управління», «Державний реєстр виборців», «місцева влада»

Для кращого розуміння суті проблеми організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні необхідно спочатку дати визначення таким поняттям, як «організація державного управління», «Державний реєстр виборців», «місцева влада», а також розкрити суміжні поняття, та ті, які будуть зустрічатися в ході дослідження і допоможуть більш глибоко зрозуміти сутність досліджуваної проблеми.

Організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні в першу чергу полягає в умінні організувати роботу, великого значення набуває дослідження інструментарію «організація державного управління». Розглянемо поняття «організація» (англ. Organization), походить від давньогрецького слова «органон», яке позначає знаряддя або інструмент. Від нього ж пішло поняття «орган», а потім, як похідні, «організм» і «організація».

Організація як процес – це прояв суспільної діяльності, яка виникла на основі суспільного поділу праці, організувати – значить створити нову систему або поліпшити стан колишньої в процесі її функціонування відповідно до мінливих внутрішніх і зовнішніх умов. Організація процесу управління, передбачає розподіл і закріплення робіт по етапах, визначення їхньої послідовності і термінів, установлення міри дисциплінарних стягнень.

Організація процесу управління – це всебічне його упорядкування, що визначає чіткість, послідовність і припустимі межі його здійснення [42]. У посібнику Н.Нижник та О.Машкова «Системний підхід в організації державного управління» [41], розкриваються основні уявлення про теоретичні засади, структури механізмів державного управління, системний підхід як

методологія державного управління, сучасні принципи управління складними системами до яких ми будемо відносити й організацію якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні, проблеми використання системного підходу в теорії та практиці державного управління, стратегічне та ситуаційне управління, інформаційно-комунікативні аспекти управління.

Державне управління в суспільстві – це організація, спрямування та контроль суб'єкта державного управління, спрямоване на об'єкт державного управління. В основі процесу управління, лежить інформація про ситуацію, що склалася. Для цілеспрямованого функціонування управління необхідно визначити мету й алгоритм управління, тобто – як досягти цієї мети [41, с. 28]. Основними факторами управління, які притаманні будь-якій системі управління об'єктом, є: мета управління; інформація стану об'єкта й середовища; вплив на об'єкт, тобто власне управління; алгоритм управління. Зазначені підходи дозволяють системно підійти до аналізу організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Механізм управління – це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкту. Фактори управління для організації можуть бути внутрішніми (механізм управління організацією) або зовнішніми (механізм взаємодії з іншими організаціями) [41, с. 37]. На думку М.І.Круглова, «механізм державного управління – це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів впливу суб'єктів державного управління на їх діяльність» [37, с. 111]. Цінним для розуміння ролі державного управління є твердження Г.Атаманчука: «Держава одна і неподільно уособлює собою «становий хребет» і одночасно форму («оболонку») суспільства. І тільки у погоджених і закріплених державою рамках і процедурах може здійснюватися конструктивне поле зіткнення політичних ідей і поглядів, виявлення й порівняння політичних позицій і програм, простір пропаганди й залучення на свій бік виборців» [1, с. 53].

Як зауважує В.Авер'янов, існує декілька тлумачень «державного

управління». Так, широке тлумачення – це сукупність усіх видів діяльності держави, а вузьке – діяльність органів виконавчої влади [12, с. 10-11]. У контексті нашого дослідження ми виходили саме з вузького тлумачення, розуміючи під цим комплекс заходів з боку органів виконавчої влади, які забезпечують організацію виборчого процесу на місцевому рівні.

Управлінська діяльність передбачає технічне та соціальне управління. Технічне – це система «людина-машина», соціальне – відношення «людина-людина»[41, с. 6]. В організації роботи відділів ведення Державного реєстру виборців використовуються обидві управлінські системи: технічна – це щоденна робота спеціалістів у комп'ютерній базі даних АІТС «Державний реєстр виборців», соціальна – це комунікація з органами, закладами, установами подання відомостей періодичного поновлення, спілкування з виборцями, виконання розпоряджень вищих гілок влади. Велике значення у роботі відділів має організаційний механізм державного управління. Це сукупність різних за своєю природою організаційних елементів у механізмі, що повинні організовувати регулювання, управління в інтересах державної влади. Структура механізму державного управління – це сукупність та характер зв'язків і відносин між елементами (підсистемами) системи державного управління. Будь-які складні державні структури мають ієрархічну структуру. В них виділені елементи, що мають певні права і обов'язки по відношенню до інших [41, с. 39-40]. В монографії В.Цветкова відмічається: «Ефективність державного управління неможлива без застосування демократичних соціальних технологій, в першу чергу виборів, оптимальної взаємодії різних типів соціальних механізмів (імітаційного, еволюційного, революційного, інноваційного), реалізації принципів соціального партнерства й солідарної відповідальності» [89, с. 28].

Ще одне поняття яке необхідно розкрити «якісне ведення», а саме «якість управління». Якість управління (англ. quality of management) – оцінка процесу управління, яка визначається ступенем досягнення встановленої мети та раціональністю організації процесу її досягнення. У науковий обіг

термін «якість» увів Аристотель (384–322 до н.е.), яким він позначав важливу особливість, одну з істотних ознак об'єкта, сукупність його властивостей. Оновлений стандарт ІСО 8402-94 трактує якість як сукупність характеристик об'єкта, які визначають його здатність задовольняти встановлені і передбачувані потреби. Якість управління має оцінюватися за кінцевим результатом управлінського процесу, який поєднує чимало сил і чинників, ресурсів і резервів, знань і досвіду, етичних і психологічних складових усіх учасників цього процесу. Якість управління оцінюється за допомогою показників і критеріїв. Показники – це певні характеристики результату або процесу управління, які можуть бути кількісними (вимірюваними), або якісними (індикаторами), такими, що оцінюються за ступенем їх прояву. Критерії – це правила, за якими оцінюється якість управління шляхом зіставлення фактичних значень показників з еталонними [17, с. 731].

Оцінюючи якість управління, слід розрізнити якість результату управлінського впливу та якість процесу управління. Якість результату управлінського впливу характеризує результати функціонування управлінської системи: рівень продуктивності праці, рівень добробуту людей, упорядкованість, стан безпеки, зайнятість, стан довкілля і як підсумок – якість життя. Якість процесу управління включає якість процесу в цілому та якість його складових. Якість управління у сфері публічної влади невід'ємна від таких чинників, як демократія, що забезпечує належну участь громадян в управлінні та представництво їх інтересів на усіх рівнях управління; соціальна справедливість, яка є однією що інтегрує суспільство в єдине ціле; право, яке має аналогічне призначення [17, с. 732].

Важливою складовою якість управління є «культура управління», яка зумовлює як підвищену швидкість вирішення соціальних завдань, так і їх соціальну ефективність. Культура та етика управлінської діяльності проявляються у стилі роботи апарату управління. Розумінню цього поняття сприяє монографія Б.Гаєвського і В.Рєбкала «Культура державного управління: організаційний аспект» [9]. У роботі розглядаються

методологічні, організаційні та кваліфікаційні засади культури державного управління на вищому й місцевому рівнях, стверджується думка, що «держава, і тільки держава, практично – через культуру державного управління, має право на історичне існування як владний інститут, як демократичне владне утворення» [9, с. 12]. Культура державного управління – це не якість манер управляючого, а рівень державницького розвитку системи управління, в якому професіоналізм, компетентність, моральні принципи державних службовців, урядових осіб мають втілювати цей рівень, створювати умови для якомога більш ефективного її впливу на реальне життя громадян [9, с. 142].

Важливим елементом забезпечення якості управління є дисципліна, як дотримання суб'єктом управління обов'язкових правил поведінки, передбачених нормами права й суспільної моралі. Управлінська дисципліна включає відповідальність, що охоплює цивільну, кримінальну, адміністративну, матеріальну, майнову, моральну, конкретизація яких наведена в Законі України «Про державну службу». Дієвою формою підвищення якості управління є громадський контроль, який розглядається як інструмент громадської оцінки ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їх соціальних завдань. Одна з форм громадського контролю це звернення громадян. Найважливішою умовою підвищення якості управлінської діяльності органів влади є її відкритість та прозорість, через розширення доступу до інформації про діяльність цих органів [17, с. 732].

«Право голосу» – це найголовніше право людини, без якого всі інші права не мають сенсу [25, с. 570-573]. Наявність та здійснення активного виборчого права громадянина реалізує народне волевиявлення. Як зазначає В.Шаповал «Визначення виборчого права як права індивіда походить від змісту ідей, що складають основу теорії конституціоналізму. Зокрема, за часів Великої французької революції була сформульована теза, за якою право голосу на виборах є правом людини, що не має відкорегованого характеру і лише констатується державою. Тим самим за правом голосу визнавалась

якість природного права і, по суті, заперечувалась можливість встановлення цenzів для активного виборчого права» [94].

Наступне поняття яке розглянемо – «вибори». Існує велика кількість точок зору з визначення поняття виборів. Вони, на відміну від інших його форм, постійно і періодично застосовуються у більшості країн світу, є «сучасною, цивілізованою правовою формою завоювання й оновлення влади, приведення її структур до діяльності у відповідність до потреб життя» [73]. В енциклопедії сказано: «безпосередня демократія (грец. «народовладдя») – це форма прямого народовладдя, здійснення влади народом безпосередньо, без створення постійних або інших інститутів, у формах передбачених конституцією та іншими законами» [99, с. 10-11].

В умовах сучасних демократій, вибори – це стрижневий механізм, головна форма прояву суверенітету народу, його політичної ролі як джерела влади. Вони служать також найважливішим каналом представлення в органах влади інтересів різних суспільних груп. Вибори – це мирний перехід до демократії, по самій своїй суті вони виключають політичне насильство. Крім того, вибори – найефективніший засіб ліквідації авторитарного режиму і приходу до влади демократичних сил. Поступовий перехід до демократії пов'язаний з виборами в органи державної влади різних рівнів [25, с. 566-569]. «Вибори» – це одна найбільш дієвих форм безпосередньої демократії, також – показник рівня розвитку демократії, громадянського суспільства, правової держави» [45, с. 254]. Основне завдання виборчого законодавства – забезпечити одне з найважливіших прав людини – право голосу.

«Виборчий процес – це здійсненнями суб'єктами виборчого процесу виборчих процедур» [49]. М.Ставніччук вважає, що виборчий процес є прикладом установчого юридичного процесу, «врегульована законом специфічна діяльність уповноважених органів і громадян держави, спрямована на формування конституційного якісного і кількісного складу органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [80, с. 15]. В.Федоренко говорить, що «виборчий процес» – це конкретна діяльність виборців (та інших

суб'єктів) під час виборів; упорядкована послідовність стадій (етапів); розуміння виборчого процесу як самостійного інституту конституційного права [88, с. 34, 36, 39]. До цього слід додати, що виборчий процес характеризується певним проміжком часу, протягом якого застосовується особливе регулювання деяких дій відповідних суб'єктів [27, с. 18].

Розглянемо один з етапів виборчого процесу «складання списків виборців» для проведення будь-яких виборів їх перевірка та уточнення. Включення до списку виборців – є правовим способом підтвердження виборчих прав громадян. Згідно списку можна встановити загальну кількість виборців у виборчому окрузі, саме на основі списку виборців відбувається процедура отримання бюлетеня, і як результат – сам акт волевиявлення, «...достовірність результатів голосування і результатів виборів будь-якого рівня напряму залежить від правдивої і точної інформації про кількість зареєстрованих виборців, які беруть участь в електоральному процесі» [28].

Списки виборців – це офіційний документ, засвідчений підписом керівника відділу ведення Державного реєстру виборців, і свідчить про наявність у виборця права голосу. На підставі даного документа (списку виборців) встановлюється загальна кількість виборців, які зареєстровані на території виборчої дільниці, та видаються виборчі бюлетені. Саме наявність списку виборців дозволяє ідентифікувати виборця при проведенні голосування на виборчій дільниці [75, с. 118-124]. Формування списків виборців є головною процедурою визначення та ідентифікації виборчого корпусу, своєрідним «ситом», яке встановлює дієздатність громадян і правові обмеження щодо використання конституційного права на волевиявлення і формування органів державної влади. Списки виборців складаються з метою державного гарантування та надання можливості проголосувати кожному виборцю, забезпечивши реалізацію конституційного принципу загального виборчого права. При складанні списків виборців забезпечується також і реалізація конституційного принципу рівного виборчого права: виборець включається до списку виборців лише на одній виборчій дільниці [96, с. 234].

Для ефективної та демократичної реалізації активного виборчого права формування виборчого реєстру та списків виборців має відповідати певним вимогам та принципам. Так, Реєстр виборців повинен бути централізованим, це дасть змогу уникнути багаторазового включення виборців до виборчого реєстру, «...при централізованій системі виборець не може бути «ніде», він обов'язково буде «десь», причому в строго визначеному місці» [91, с. 32].

Автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система «Державний реєстр виборців» (ДРВ) – це унікальний інструментарій збору та опрацювання безпрецедентно точної (для нашої держави) інформації щодо об'єктів, за якими здійснюється реєстрація місця проживання громадян [87, с. 31]. Підставами занесення виборців до Реєстру є: досягнення 18-річного віку; набуття громадянства України; виявлення невиключеного до Реєстру виборця (зокрема за заявою самого виборця). Всі дані до Реєстру заносяться відділом ведення Державного реєстру виборців. Організаційно-правові засади створення і ведення Державного реєстру виборців визначені в Законі України «Про Державний Реєстр виборців» [16, с. 159-160].

Наступне поняття для розгляду «місцева влада». Місцева влада – вид публічної влади яка реалізується від імені суб'єктів, що функціонують у межах певних адміністративно-територіальних одиниць. Місцева влада від державної влади відрізняється низкою ознак: а) якщо державна влада поширюється на всіх членів суспільства, то місцева влада – лише на певну її частину; б) державна влада може розв'язувати проблеми загальносуспільного характеру, місцева влада – лише локальні; в) державна влада є суверенною, місцева влада має підзаконний характер і діє в порядку та межах, установлених верховною владою.

В Україні склалися дві системи місцевої влади: система місцевого самоврядування як публічна влада територіальних громад і муніципальних органів та система місцевих органів державної виконавчої влади, представлена місцевою та державною адміністрацією. За своєю природою, ознаками, функціями і повноваженнями це різні системи. Місцеві органи

державної виконавчої влади є втіленням концепції державної політично-правової природи місцевої влади, а діяльність територіальних громад має недержавну політично-правову природу і є елементом громадськості. Місцеві органи державної виконавчої влади вирішують місцеві питання державного значення, а місцеве самоврядування – питання місцевого значення, які впливають з колективних інтересів жителів – членів територіальної громади. Місцеві органи державної виконавчої влади є органами (агентами) державної виконавчої влади на місцях, які підпорядковані органам виконавчої влади вищого рівня, а також підзвітні та підконтрольні відповідним представницьким органам у сфері делегованих ними повноважень. На функціональному рівні місцева державна виконавча влада не має самостійних прав і повноважень, відмінних і відокремлених від прав і повноважень органів центральної державної влади [18. с. 181]. Місцева влада, а саме організація роботи на місцевому рівні буде розглядатися в даній роботі на прикладі відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району.

Маємо зазначити, що у процесі організації та проведення виборів перевагою органів виконавчої влади є злагодженість і системність виконання ними своїх обов'язків, адже вони, як один із головних елементів державного механізму, завжди характеризуються чіткою субординацією, підпорядкованістю нижчих посадових осіб вищим. Працівники несуть сувору відповідальність за виконання службових обов'язків, повинні відповідати високим освітнім і професійним стандартам, мають перспективи кар'єрного зростання. Якісне ведення Державного реєстру виборців у формі регулярно поновлюваної електронної бази даних призведе до суттєвого вдосконалення існуючих процедур підготовки списків виборців.

Таким чином, завдяки уточненню змісту основних понять дослідження набуває ширшого розуміння тема роботи, завдяки якій організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні призведе до формування точних і повних виборчих списків, що є одним із основних

завдань України, спрямоване на утвердження інститутів безпосередньої та представницької демократії, реалізацію принципу народовладдя.

1.3. Принципи та методи дослідження організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні

На роботу поширюються загальнонаукові методи і принципи, характерні для будь-якого наукового дослідження. Дослідження проводиться на принципах об'єктивності, науковості, розвитку та історизму, діалектичної єдності теорії і практики.

Принцип об'єктивності є основним для визначення реалій сучасного стану розгляду проблеми, це стосується і стану наукових розробок дослідження і розгляду чинників сучасного стану справ організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. Принцип розвитку та історизму використовуються під час розгляду становлення та причин необхідності впровадження Державного реєстру виборців, а також допомогли розібратися у поетапності зміни якості списків виборців, оскільки опираючись на початкові показники можна прослідкувати та дати оцінку якості списків на теперішній час. З варіантами удосконалення нормативно-правової бази та можливістю внесення змін для поліпшення організації роботи відділів ведення Державного реєстру виборців, що підвищить якість списків виборців пов'язаний принцип альтернативності. Принцип діалектичної єдності теорії і практики використовується під час роботи над розділами що потребують порівняння наукового підґрунтя роботи та її практичної частини, а саме під час розгляду нормативно-правового забезпечення Державного реєстру виборців, та запровадження інноваційних методів в організацію якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Методологічною основою дослідження є наукові методи, що базуються на вимогах об'єктивного і всебічного аналізу Державного реєстру виборців на місцевому рівні. В основі методології дослідження лежать загальнотеоретичні принципи й підходи з визначення вихідних параметрів становлення й

розвитку Державного реєстру виборців. Застосовували комплекс основних дослідницьких методів, загальнонаукових і спеціальних. Перш ніж почати дослідження був використаний описовий метод семантичного аналізу, який є основою для подальшого застосування інших методів. З його допомогою був зроблений опис дій, що передбачає ведення Державного реєстру виборців та основних видів діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців.

При роботі над основним матеріалом з використанням особистого досвіду, як один із компонентів описового методу, використовувалося спостереження, що допомогло з'ясувати прогалини у законодавчій базі щодо організації якісного ведення Реєстру виборців. Зіставний метод семантичного аналізу був застосований під час аналізу складу дільничних виборчих комісій в розрізі виборчих компаній 2019 року. Діалектичний метод надав змогу розглянути та проаналізувати організаційно-правовий механізм організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні під впливом певних чинників. Для узагальнення наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених, щодо державного регулювання виборчого процесу використовувався системний метод. Системно-структурний метод допоміг розглянути складові організації роботи відділів ведення Державного реєстру виборців, що сприяють якісному його веденню. За допомогою порівняльного аналізу розглядали якісні зміни у Державному реєстрі виборців за 10 років роботи відділів та зробити висновки, щодо результатів роботи. За допомогою порівняльного методу були визначені кількісні показники покращення списків виборців та зменшення кількості неточностей в порівнянні з попередніми роками. Статистичний метод, з його допомогою вдалося охарактеризувати факти, дати оцінку стану справ та шляхів удосконалення організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Для визначення напрямків діяльності, сутності роботи Відділів ведення Державного реєстру виборців, визначення проблем в організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні застосовані методи моніторингу. Порівняльно-правовий метод відіграв значну роль під час

аналізу виборчих систем країн Європи, що дає змогу оптимального застосування у вітчизняній практиці зарубіжного державотворчого досвіду. Широко використано метод історичного пізнання під час опису історії створення Державного реєстру виборців та дослідження проблеми.

Основними методами дослідження все ж залишалися аналіз та синтез, які дозволили прослідкувати розвиток виборчих технологій в Україні і з'ясувати їх тенденції, розглянути зміни, що відбулися за час функціонування Державного реєстру виборців, проаналізувати чинники, що впливають на якість ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Емпіричний метод аналізу та синтезу був використаний для виділення окремих частин загальних понять, виявлення їх особливостей під час уточнення змісту та поступовості впровадження Державного реєстру виборців у користування. За допомогою методу розрахунку була вирахована кількісна характеристика виборців під час анкетування, підрахунку кількості членів комісій певних категорій, при підготовці звітної частини роботи відділу за роки роботи. Графічний метод допоміг при поданні наочного результату дослідження, при складанні порівняльних діаграм щодо якісної зміни даних Державного реєстру виборців з огляду на різні виборчі компанії, при наочному зображенні кількості звернення виборців до Реєстру за 10 років роботи. Під час підведення підсумків застосовувався метод узагальнення.

У процесі написання використання інноваційних технологій для підвищення якості ведення Державного реєстру виборців використовувалися методи індукції – висновок про факти до деякої гіпотези і дедукції – висновок, який робиться на підставі знання загальних властивостей. Використовували метод аналогії, за допомогою якого розкрили особливості виборчого законодавства різних країн на підставі того, що вони мають схожість з іншими. Гіпотетичний метод пізнання припускає розробку наукової гіпотези на основі вивчення природи досліджуваного розвитку Державного реєстру виборців.

При дослідженні основних чинників та необхідності популяризації Реєстру використовуються емпіричні методи збору даних, а саме: спостереження, опитування та непрямі показники. Дослідження повинне починатися зі спостереження та аналізу документів або даних з вивчення проблеми. За допомогою отримуємо цінні відомості і з теоретичної, і з практичної сторони дослідження.

Для отримання відповіді на необхідність популяризації Реєстру був використаний такий метод як опитування. Опитування дозволяє отримати інформацію про думки та оцінки виборців з питання Державного реєстру виборців. За допомогою цього методу дослідження був здійснений комплексний аналіз поставлених завдань та отримано практичні результати.

В роботі було розглянуто методологічні аспекти дослідження якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні, висвітлений стан наукової розробки дослідження проблеми. Під час аналізу теоретичних напрацювань вітчизняних та закордонних науковців з державного управління, соціології, права, політології та інших, що проводили дослідження у галузі виборчого законодавства та виборчого процесу, з'ясовано що над проблемою виборів та окремих виборчих процесів працювали багато науковців та дослідників. Багатосторонній вплив на організацію якісного ведення Державного реєстру виборців обумовлює складність вивчення цього питання через наявні теоретичні знання та неузгоджений практичний досвід.

Під час уточнення змісту основних понять дослідження був проведений змістовний аналіз назви теми, розглянуті визначення пов'язані з питанням роботи та необхідні для розуміння терміни. Виходячи з детального аналізу теми роботи та суміжних понять, що використовуються для необхідного розуміння проблематики, була з'ясована суть та необхідний напрямок дослідження.

Завдяки розгляду принципів і методів дослідження якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні були використанні методи і принципи роботи над дослідженням. Розглядалося використання підходів,

завдяки яким оптимально вирішується наукове завдання дослідження. Наведені у роботі принципи і методи між собою взаємопов'язані, спрямовані на оптимальне використання та на ширше розкриття проблематики дослідження.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ВІДДІЛУ ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ

2.1. Характеристика принципів, форм та методів діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні

Під методами діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців ми будемо розуміти конкретні прийоми і способи організації їх роботи та функціонування. Класифікувати методи можлива за різними критеріями та властивостями. Виділяють наступні методи: економічні, виховні, владні, організаційні; методи організації і діяльності, методи переконання і примусу; методи прямого і побічного впливу; правові й не правові; наукові, емпіричні, експериментальні та випадкові; регулювання, загальне керівництво, безпосереднє управління; загальні й спеціальні; стратегічні й тактичні.

З точки зору предмету нашого дослідження найбільш важливе значення має характеристика організаційних та соціально-психологічних методів діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців (див. рис. 2.1.).

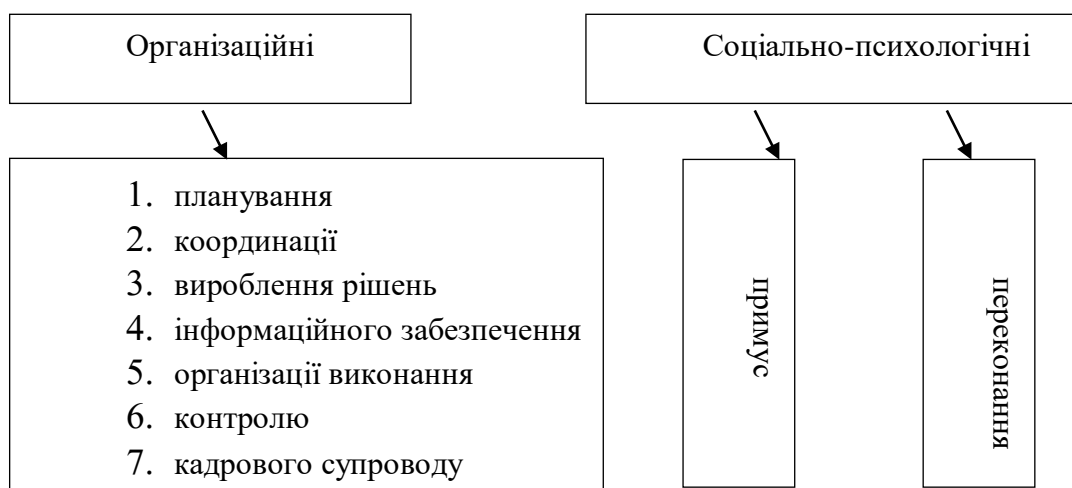

Рис. 2.1. Методи діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців

Сутність організаційних методів полягає у впорядкуванні діяльності структурних підрозділів, посадових осіб та працівників відділів ведення Державного реєстру виборців з метою їх оптимального функціонування. Вони спрямовані на підвищення організованості відділів, на оптимізацію їх владної діяльності, впливають на підвищення ефективності практичної реалізації завдань, функцій та компетенції [39]. Серед організаційних методів діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців виділяють планування, координацію діяльності, вироблення рішень, інформаційне забезпечення, організацію виконання і контроль за виконанням, роботу з кадрами тощо.

Планування є методом діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців, який полягає в прогнозуванні розвитку суспільних процесів організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні та визначенні дій майбутньому. Використання методу передбачає: сполучення поточного планування (на короткий термін) із перспективним (на рік); роздільне складання планів заходів і планів фінансування; комплексний характер планів, що сполучає різні організаційні форми діяльності органів; погодження з планами інших органів та строками виборчих кампаній; у планах присутні основні напрямки діяльності, конкретні організаційні заходи (надсилання запитів), звітування за вертикаллю, терміни проведення заходів, відповідальні особи; порядок підготовки планів має регулюється регламентами або положеннями [39].

В умовах подальшої регламентації діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців з боку Центральної виборчої комісії та поглиблення взаємодії з іншими органами виконавчої влади дедалі більшого значення набуває метод координації. Він полягає у забезпеченні узгодженості роботи органів ведення Державного реєстру виборців різних рівнів між собою та іншими органами державної влади.

Характер координаційних зв'язків може бути різним в залежності від місця й ролі кожного з суб'єктів у загальній системі органів. Якщо суб'єкти перебувають на одному рівні системи, то координаційні відносини між ними набувають характеру координаційно-паритетних; якщо ж вони належать до різних рівнів, то координаційні відносини між ними можна визначити як координаційно-субординаційні. За допомогою методу координації встановлюється більш тісна взаємодія між різними органами державної влади, що забезпечує якісне ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні, здійснюється маневрування наявними ресурсами, забезпечується єдність і погодження всіх стадій процесу управління.

Наступний метод діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців є метод вироблення рішень, його суть полягає у сукупності засобів і вимог щодо формування владних рішень оптимального, законного змісту і форми щодо забезпечення на місцевому рівні якісного ведення та обслуговування Державного реєстру виборців. Процес ведення Державного реєстру виборців – це сукупність циклічних дій, пов'язаних з виявленням проблем, пошуком шляхів їх вирішення і організацією виконання прийнятих рішень. У процесі організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні посадові особи приймають велику кількість рішень, здійснюючи планування, організовуючи роботу, мотивуючи людей, контролюючи і координуючи всі процеси, пов'язані з діяльністю Відділу та веденням Державного реєстру виборців.

Прийняття рішення у будь-якому відділі ведення Державного реєстру виборців складається з чотирьох основних етапів: 1. Постановка проблеми (визначення цілей). 2. Розробка варіантів рішень. 3. Вибір і оформлення рішення. 4. Організація виконання рішення і його оцінка. Кожен з яких включає певні цикли (див. Додаток А, рис. 1).

Як свідчить практика діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців не всі з указаних етапів є обов'язковими. Якщо проблема нескладна, а ситуаційні фактори чіткі, зрозумілі й керовані, процес прийняття рішень

може бути значно більш простим і швидким. У цьому випадку після з'ясування проблемної ситуації приймається рішення, яке здійснює на неї безпосередній вплив і приводить керований об'єкт у стан, що відповідає заданому. І лише коли проблемна ситуація не така очевидна, а її рішення неоднозначне, то процес прийняття рішень вимагає структуризації [67].

Рішення Відділів будь-якого рівня повинні відповідати певним вимогам. Головні серед них – це обґрунтованість, законність, чіткість формулювань, своєчасність, економічність, ефективність, реальна здійсненність. Обґрунтованість означає, що рішення повинно базуватися на достатній і достовірній інформації, визначати доступні і найбільш ефективні засоби вирішення проблеми. Законність полягає у вимозі, щоб рішення було прийняте в рамках компетенції відповідного Відділу, передбачало дозволені законом засоби вирішення питань. Економічність передбачає, що рішення повинно видаватися лише в разі потреби, а за наявності декількох варіантів рішення має обиратися варіант, що вимагає найменших витрат фінансових коштів. Наприклад, зважаючи на значні витрати при друкуванні персональних даних виборців необхідно його здійснювати вже на остаточному етапі перевірки з метою недопущення помилок й передруковування [44].

Види рішень, що приймаються відділами ведення Державного реєстру виборців в процесі діяльності, наведено в таблиці (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Класифікація рішень відділів ведення Державного реєстру виборців

Критерій класифікації	Різнovid рішення
За змістом	економічні, соціальні, організаційні, технічні
За ступенем обов'язковості	нормативні, ненормативні
За ступенем категоричності	зобов'язуючі (імперативні), рекомендаційні
За кількістю цілей	одноцільові, багатоцільові
За рівнем прийняття рішення	рішення, прийняті органом ведення Державного реєстру в цілому та прийняті окремими посадовими особами
За глибиною впливу	однорівневі, багаторівневі
За напрямом	спрямовані всередину органу (внутрішньо-організаційні),

З вищенаведеного випливає, що метод організації виконання рішень – полягає у здійсненні низки організаційно-правових заходів, спрямованих на безумовне втілення в життя прийнятих відділом ведення Державного реєстру виборців рішень. Перш за все рішення має бути доведене до виконавців, які отримують чітку інформацію про те, хто, де, коли, і якими засобами має виконувати прийняте рішення (забезпечується відповідними внутрішніми інструкціями та настановами Розпорядник Реєстру). Найважливіше завдання посадових осіб при цьому полягає у подоланні об'єктивних та суб'єктивних перепон і створенні умов для оптимальної реалізації рішення. Для цього поряд з методами прямого впливу (наказ, розпорядження, адміністративний тиск) використовуються заходи матеріального стимулювання працівників (призначення премії), вплив шляхом авторитету, переконання тощо.

У процесі організації виконання рішень Відділів ведення Державного реєстру виборців виділяються три основних етапи:

1. Доведення рішень до відома виконавців і всіх зацікавлених суб'єктів «Відділ ведення Реєстру має право одержувати в установленому порядку від виборців, закладів, установ та організацій інформацію, необхідну для ведення Реєстру і виконання покладених на нього завдань» [43].

2. Забезпечення виконавців необхідними ресурсами.

3. Перевірка виконання, що має систематичний характер, здійснюватися за документальними даними (довідки, звіти, протоколи, стенограми) і доповнюватися безпосереднім ознайомленням із фактичним станом справ.

З методом організації виконання рішень тісно пов'язаний метод контролю, який полягає у цілеспрямованому спостереженні за належним виконанням підвладними суб'єктами прийнятих рішень. У новітній юридичній літературі контроль визначається як «перевірка, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку когонебудь» [10, с. 24]. Фахівці в галузі державного управління зазначають, що

функція контролю у державному управлінні полягає «в аналізі та порівнянні фактичного стану в тій чи іншій галузі з вимогами, які поставлені перед ними, відхиленнями у виконанні поставлених завдань та причинах цих відхилень, а також оцінкою діяльності й доцільності саме такого шляху» [10, с. 27]. Так, згідно Типового положення про орган ведення Державного реєстру виборців, працівникам заборонено збирати, вносити до Реєстру та зберігати в базі даних Реєстру відомості, не передбачені Законом [84]. Відповідно до цього положення здійснюється суворий контроль за його дотриманням. Контрольна діяльність у Відділах здійснюється шляхом проведення перевірок, планових і позапланових обстежень, надання звітів і доповідей по вертикалі, щомісячне тестування, вивчення матеріалів по скаргах і заявах громадян, політичних партій, тощо. Вона має базуватися на принципах об'єктивності, дієвості, гласності та систематичності. Контроль в діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців спрямований на забезпечення виборчих прав громадян та організацію якісного ведення Державного реєстру виборців.

Особливе місце в роботі відділів ведення Державного реєстру виборців займає метод інформаційного забезпечення, що полягає у роботі щодо збору, обробки і оцінки інформації, яка проводиться на всіх етапах процесу прийняття і виконання владних рішень.

Важливе значення для якісної організації роботи будь-якого органу ведення Державного реєстру виборців має метод роботи з кадрами. За службовим становищем і характером виконуваних функцій у Відділах виділяються керівники та спеціалісти. Повноваження та кваліфікаційні вимоги до керівника та спеціалістів відділу ведення Державного реєстру виборців визначені в пунктах 8, 10 Положення про орган (відділ) ведення Державного реєстру виборців [84; 48; 54]. Метод роботи з кадрами включає також в себе підготовку, підбір і розстановку кадрів, їх перепідготовку, підвищення кваліфікації, заохочення і накладення стягнень.

Крім перелічених організаційних методів, у роботі відділів ведення Державного реєстру виборців використовуються соціально-психологічні методи – переконання і примус. Переконання полягає у сформуванні в керованого суб'єкта впевненості в раціональності й законності прийнятого рішення й налаштуванні на добровільне його виконання. Воно пов'язано із впливом на суспільну, групову чи індивідуальну свідомість, сприяє її формуванню у вигляді обґрунтування, пояснення, обговорення. Примус означає схилення суб'єкта до виконання прийнятого рішення незалежно від його волі шляхом застосування до нього заходів організаційного, особистого, майнового чи психологічного тиску. Цей метод завжди покликаний забезпечити виконання рішень за допомогою використання попереджувальних, запобіжних заходів чи заходів юридичної відповідальності [82].

На підставі вищевикладеного, ми можемо класифікувати основні форми діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців (див. табл. 2.2). В залежності від спрямованості, форми діяльності поділяються на внутрішньо-організаційну, організаторську та матеріально-технічні.

Таблиця 2.2

Форми діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців

Форми діяльності відділу		
Внутрішньо-організаційна	Матеріально-технічна	Організаторська
-структура -організація (ліквідація) -розподіл повноважень -взаємозв'язок з іншими організаціями, відділам	-забезпечення діловодства -адмін-господарська частина -технологічні операції (звіти, протоколи засідань, обробка статистичної інформації, друкування, ксерокопія)	-звіти -складання списків -уточнення списків -зустрічі наради -інструктування

Внутрішньо-організаційна форма діяльності включає в себе питання її структури, а також процедури здійснення зазначеної діяльності. Завдяки цій формі забезпечується якісне ведення Державного реєстру виборців на місцевому, регіональному та загальнонаціональному рівні. Безпосереднім результатом діяльності цієї форми – є розподіл функцій і повноважень,

організація, реорганізація та ліквідація відділів ведення Державного реєстру виборців з метою належного й ефективного функціонування всієї сукупності органів та посадових осіб. Зміст внутрішньо-організаційної форми становлять дії підготовчого характеру, а форму діяльності складають координація роботи посадових осіб, матеріальне, технічне, юридичне забезпечення.

Організаторська форма діяльності охоплює зовнішній бік діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців. Вона в свою чергу поділяється на суто організаторську та організаційно-масову форми роботи. За допомогою першої забезпечується реалізація рішень Відділів, відбувається безпосереднє ведення Державного реєстру виборців. Зустрічі та наради, перевірки, інструктування та інспектування складають зміст цієї форми діяльності. Організаційно-масова форма діяльності спрямована на залучення громадян до діяльності Відділу – надання, перевірка, уточнення, виправлення списків та персональних даних виборців, доведення до їх відома прийнятих актів, заходів, що проведені та плануються до здійснення. Саме завдяки її належній реалізації, здатна на відповідному рівні, якісно запрацювати вся система на чолі з ЦВК. Організаційно-масова форма роботи має підняти рівень демократизму організації і проведення виборів, інформованості та заінтересованості населення у реалізації своїх виборчих прав та формування виборчих органів, створити умови для стабільної роботи органів ведення Державного реєстру виборців [43].

Матеріально-технічні форми полягають в тому, що в ході безпосередньої діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців та їх посадових осіб здійснюється великий обсяг дій, робіт, пов'язаний зі складанням довідок, записок, звітів, заповненням бланків звітності, веденням протоколів засідань, обробкою масиву статистичної інформації, виконанням машинописних робіт, розмножуванням документів і стенографуванням тощо. Ці дії можна назвати «технологічними операціями», які забезпечують якісне ведення Державного реєстру виборців [43]. Матеріально-технічна форма діяльності, мають допоміжний характер, але є необхідною складовою

функціонування відділів ведення Державного реєстру виборців, несучи на собі навантаження забезпечення діловодства, адміністративно-господарської частини та інш.

Отже, організаційні та соціально-психологічні методи діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців становлять собою систему, тобто цілісну, внутрішньо узгоджену сукупність, застосовуються комплексно, з урахуванням специфіки правового статусу цих органів. Використання різних форм роботи відділів ефективність функціонування всього державного механізму із забезпечення виборчих прав громадян та якісного ведення Державного реєстру виборців.

2.2. Моніторинг організації роботи відділів ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні

Моніторинг організації роботи здійснювався нами на базі Відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району. Спочатку ми розглянемо дані щодо порядку організації внутрішньої роботи вказаного Відділу, а потім проаналізуємо здійснену роботу з організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні за період 2009-2019 роки.

Згідно з Законом України «Про Державний реєстр виборців» на виконання Постанови Кабінету міністрів України «Деякі питання утворення органів ведення та регіональних органів адміністрування державного реєстру виборців» та відповідно до рішення Запорізької міської ради, на виконання розпорядження Запорізького міського голови, розпорядженням голови Заводської районної адміністрації було утворено відділ ведення Державного реєстру виборців та рішенням виконавчого комітету Запорізької міської ради затверджено Положення про Відділ [54; 13; 56; 70; 59].

Відділ ведення Реєстру – є структурним підрозділом районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району, утворюється головою районної адміністрації міської ради на підставі структури органів управління районної адміністрації Запорізької міської ради, затвердженої

розпорядженням міського голови, підпорядковується голові районної адміністрації міської ради та заступнику голови районної адміністрації міської ради згідно з розподілом обов'язків [85]. Відділ підзвітний та підконтрольний розпоряднику Реєстру (Центральній виборчій комісії) голові районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району, а також підпорядковується відділу адміністрування Державного реєстру виборів апарату Запорізької обласної державної адміністрації. В організації роботи відділів ведення Реєстру використовується автоматизована система управління, але поряд з нею діє і «вертикальна» система управління розміщена в порядку підлеглих – від вищої ланки до нижчої (див. рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Схема підпорядкування відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району

Штатна чисельність Відділу, згідно з вимогами постанови Кабінету Міністрів України, повинна бути 4 штатні одиниці, але в дійсності затверджена кількість 3 особи [13]. У своїй діяльності відділ керується Конституцією України, Законом України «Про Державний реєстр виборців», іншими законами України, зокрема указами Президента України, постановами Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Центральної виборчої комісії, розпорядженнями голів обласної державної адміністрації та районної державної адміністрації, дорученнями регіонального органу адміністрування Державного реєстру виборців, та положенням про відділ.

Основними завданнями відділу Державного реєстру виборців є: ведення Реєстру виборців, до якого вносяться відомості про громадян України, що мають право голосу і проживають або перебувають на території села, селища, міста районного значення, які входять до складу відповідного району; складання та уточнення списків виборців в розрізі виборчих дільниць під час проведення виборчого процесу [43].

Для проведення моніторингу організації роботи необхідно розглянути одну із основних засад ведення Реєстру – захищеність. Відділ забезпечує захист Реєстру у процесі його створення та ведення, у взаємодії з Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України, що передбачає забезпечення захисту бази даних Реєстру від несанкціонованого доступу та зловживання доступом, від незаконного використання персональних даних Реєстру, порушення цілісності бази даних Реєстру шляхом застосування засобів технічного захисту інформації, відповідних організаційно-правових заходів та встановлення юридичної відповідальності за порушення захищеності Реєстру. До приміщень відділу ведення Державного реєстру виборців застосовуються правила, або режим, встановлені для приміщень з обмеженим доступом. Розроблений та прийнятий «Порядок доступу до приміщення відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району та заходи щодо забезпечення захищеності бази даних Реєстру». Для відділу ведення Реєстру виділяються приміщення згідно вимогам [64]. При перебуванні у приміщеннях відділу інших осіб працівники зобов'язані вжити заходи щодо унеможливлення ознайомлення сторонніх осіб з інформацією, яка виводиться на монітори працівників. Працівники Відділу не мають права розголошувати інформацію, яка міститься у базі даних Реєстру та передавати відомості, необхідні для доступу до Реєстру іншим особам. Забороняється копіювання чи вивантаження програмного забезпечення чи бази Реєстру або її частини з комп'ютерів Відділу без дозволу керівника. Документація та електронні носії, які містять інформацію бази даних Реєстру повинні зберігатися в сейфі,

або в металевій шафі в приміщенні Відділу [64]. За порушення вимог законодавства по забезпеченню захисту Державного реєстру виборців для працівників Відділу законами встановлена адміністративна, кримінальна та інша юридична відповідальність [47]. Відділ має гербову печатку, штампи для реєстрації вхідної кореспонденції, вивіску встановленого зразка [69].

Згідно з Законом України «Про Державний реєстр виборців» відділ ведення Державного реєстру виборців одержує в установленому порядку від виборців, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів, установ та організацій різних форм власності інформацію необхідну для ведення Реєстру і виконання покладених на відділ завдань, на підставі відомостей, отриманих від суб'єктів подання, працівники відділу здійснюють відповідні зміни щомісячного поновлення бази даних Реєстру [54].

Взаємовідносини, пов'язані з отриманням, передачею, використанням та зберіганням відомостей про персональні дані виборців, називаються інформаційними зв'язками Відділів в процесі забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців. В загальному вигляді їх можна поділити на дві великі групи: інформаційні зв'язки у межах структур державної влади (внутрішні) та інформаційні взаємовідносини, що встановлюються поза межами цієї системи з приводу отримання необхідних для її функціонування відомостей (зовнішні) – відповідна інформація від громадян України.

Виробленню управлінських рішень завжди передують збір, аналіз і узагальнення інформації, що надходить. Ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні, в даному випадку, – це підсумок узагальнення інформації про виборців, оформлення висновків після її вивчення. При цьому обсяг інформації має бути мінімально повним для прийняття обґрунтованого владного рішення. Інформаційна надлишковість підвищує якість рішення, але збільшує час на прийняття рішення і підвищує вартість інформації, навпаки, нестача інформації ускладнює вироблення правильного рішення, збільшує ступінь ризику. Однак під час прийняття найбільш важливих, стратегічних рішень корисно створювати надлишковість інформації, іноді

навіть дублювати її, це стосується перевірки можливого кратного включення в Реєстрі, коли необхідно впевнитися що це одна і та сама особа.

Крім достатності, до інформації, що використовується відділами ведення Державного реєстру виборців, висувають такі вимоги: 1) вірогідність; 2) повнота; 3) оперативність; 4) насиченість; 5) доречність; 6) відкритість. З цією метою Центральною виборчою комісією видано Постанову «Про Порядок первинного формування бази даних Державного реєстру виборців»[68]. Первинне формування бази даних Реєстру здійснюється шляхом перенесення до бази даних Реєстру персональних даних виборців із загальних списків виборців, сформованих в електронному вигляді станом на 1 лютого 2006 року з урахуванням баз даних, сформованих засобами інформаційно-аналітичної підсистеми «Списки виборців» Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Вибори», підготовка яких здійснювалася з метою забезпечення проведення виборів чи референдумів [68].

Основою якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні з інформаційно-технологічного інструментарію, що використовують у своїй діяльності відділи ведення Державного реєстру виборців становить автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система «Державний реєстр виборців» (АІТС). З метою забезпечення формування телекомунікаційної мережі передачі даних, укладено договір з ВАТ «Укртелеком», відповідно до якого цим товариством надаються телекомунікаційні послуги з організації віртуальної приватної мережі для передачі даних між Центральною виборчою комісією та органами ведення Реєстру. Центральною виборчою комісією було придбане модемне обладнання для відділів ведення Реєстру та розроблена документація техноробочого проекту комплексної системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційній системі Реєстру та направлена на погодження до Держспецзв'язку. Результатом чого стала розробка низки інструкцій: інструкція адміністратора безпеки Органу ведення реєстру (ОВР); інструкція оператора ОВР; інструкція щодо ведення в дію та експлуатацію

комплексної системи захисту інформації ОВР; Інструкція про порядок антивірусного захисту інформації тощо [64; 60].

Працівники відділів ведення Державного реєстру виборців виконують рекомендації розпорядника Реєстру з реалізації заходів щодо забезпечення визначених вимог режиму роботи з персональною та технологічною інформацією, що міститься в АІТС Державного реєстру виборців (інформація з обмеженим доступом), а також протидії комп'ютерним вірусам та програмам з не документованими можливостями в АІТС. Є певний перелік нормативно-правової бази у сфері захисту інформації автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Державний реєстр виборців» (див. Додаток Б).

Отже, аналіз використання відділами ведення Державного реєстру виборців інформаційно-технологічного інструментарію показав, що цей вид діяльності знаходиться на достатньо високому рівні й забезпечений відповідною нормативно-правовою та технологічною базою, що сприяє підвищенню ефективності роботи відділів ведення Реєстру виборців.

А тепер розглянемо організацію роботи відділів ведення Реєстру, щодо ведення персоніфікованого обліку виборців. 29 вересня 2009 року введено у постійну (промислову) експлуатацію автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Державний реєстр виборців» [48]. На основі даних, переданих районною робочою групою обліку виборців, виконано формування бази даних, яка була отримана відділом 20 лютого 2008 року. Перші подання від підприємств, організацій, установ були завантажені 1 червня 2009 року.

Розглянемо статистичні дані, отримані у період з 2009 року по 2019 рік, які свідчать про стан бази даних Реєстру на початку запровадження АІТС «Державний реєстр виборців» та демонструють яскраву динаміку зростання якості списків виборців на теперішній час (див. табл. 2.3). Звернемо увагу на кількісну характеристику виборців в Заводському районі міста Запоріжжя (контрольні дані кількості виборців на 1 січня кожного року).

Зміна кількості виборців в Заводському районі міста Запоріжжя

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
з відміткою про вибуття	49101	49017	48853	48753	48672	48425	48125	47647	47417
без відмітки про вибуття	48300	48238	47928	47795	47638	47231	46860	46303	45923

Перший ряд даних – це загальна кількість виборців, в це число входять «недіючі виборці», які зняті з реєстрації і ще ніде не зареєструвалися. Другий ряд даних – це лише «діючі» виборці, які зареєстровані в Заводському районі міста Запоріжжя. Якщо оголошують вибори, то до списків виборців будуть включені виборці які мають виборчу адресу, а саме – «діючі». Згідно виборчого законодавства підставою реалізації виборцем свого права голосу на виборах є включення його до списку виборців [49; 50].

Кількість виборців, станом на 2019 рік значно зменшилася (див. рис. 2.2).

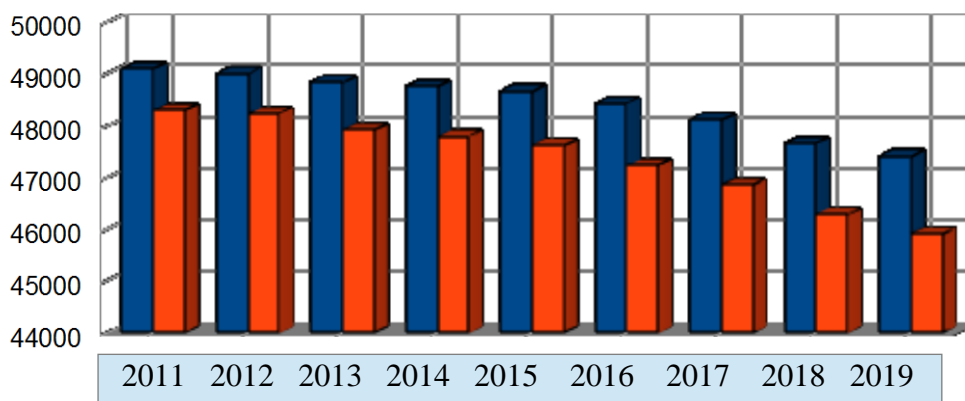

Рис.2.2. Зміна кількості виборців в Заводському районі міста Запоріжжя.

Причиною такої зміни, крім демографічної кризи в країні, є знищення кратних включень виборців. Кратні включення, це записи в Реєстрі про одного виборця два і більше рази. Основна їх кількість – це жінки, які змінили прізвище і змінили реєстрацію, в результаті вони були присутні і за попередніми адресами реєстрації з дівочим прізвищем і за новою адресою з новим прізвищем. Кратними включеннями бувають ще виборці які були присутні в Реєстрі з помилками в ідентифікаційних даних, а потім реєструвалися за новими адресами з

правильними даними. Кількість висновків стосовно кратних включень, проставлених працівниками Відділу можна прослідкувати (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Кількість проставлених висновків стосовно кратних включень.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість кратних включень	321	159	58	82	92	40	35	74	44
Всього	813								

Окремо необхідно окреслити ситуацію щодо наявності правових і фактичних можливостей організації роботи Відділу в напрямі опрацювання бази даних виборців, яка була в його розпорядженні (йдеться про списки виборців, які використовувалися під час голосування на позачергових виборах народних депутатів України 30 вересня 2007 року). Якщо співставити всі строки створення Реєстру отримуємо таку картину: формувався Реєстр виборців, станом на 01.02.2006 р., в постійну експлуатацію Реєстр ввели 29.09.2009 року, а перші подання були завантажені 1 червня 2009 року. Впливає, що з 01.02.2006 року по 01.06.2009 року, дані про виборців були пропущені і ніде не зафіксовані, особливо це стосувалося 18 річних виборців, які просто були пропущені. Можна простежити на основі даних Реєстру кількість вперше включених виборців до Реєстру, це – 18 річні, набули громадянства і зареєстровані (див. табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Кількість включених нових записів до Реєстру у розрізі 10 років

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Включення виборців до Реєстру	757	1529	768	687	677	604	526	436	357	698	309
Внесення змін до Реєстру	7348										

Динаміку зміни видно з діаграми (див. рис. 2.3.).

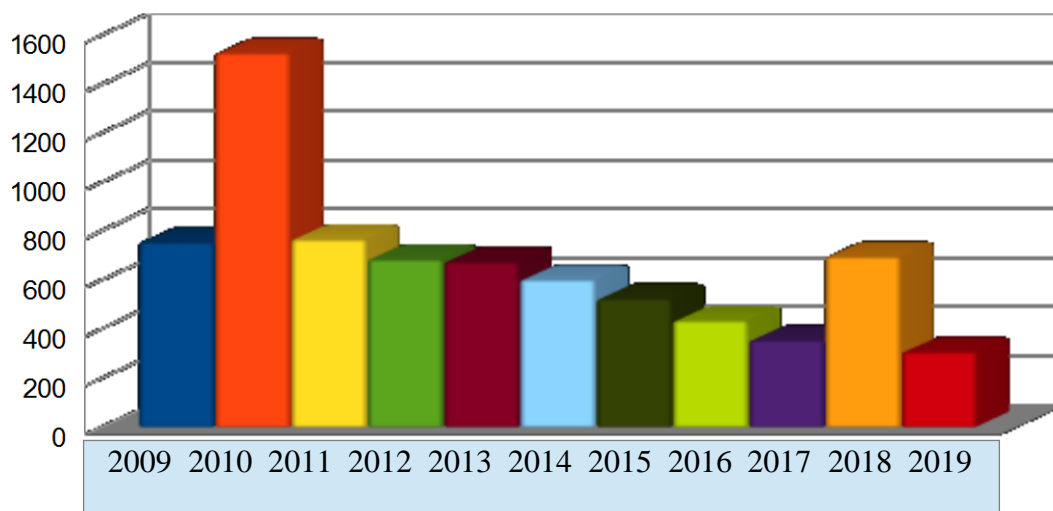

Рис. 2.3. Нові записи включені до Реєстру виборців

Саме з діаграми видно, що в 2018 році кількість нових включених виборців була більша, це сталося через те, що з метою виявлення пропущених 18 річних працівниками Відділу надсилалися запити до Департаменту реєстраційних послуг Запорізької міської ради, з проханням надати всіх зареєстрованих в Заводському районі виборців народжених в 1987 р.н, 1988 р.н. 1989 р.н. За результатами перевірки отримали вагомий результат: включено до Реєстру ще 209 виборців (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Кількість виборців Заводського району народжених в 1987 – 1989 р.н.

	1987 р.н.	1988 р.н.	1989 р.н.	Всього
Всього виборців	1132	1054	1097	3283
Пропущені 18-ти річні	84	53	72	209

З кожним роком і з кожними виборами якість списків виборців підвищується. Постійна кропітка робота працівників Відділу, щоденний візуальний контроль даних виборців в Реєстрі робить списки виборців такими що відповідають дійсності. Значне підвищення якості списків виборців відбувається під час виборчих компаній, в цей час виборці активно звертаються до Відділу щодо виявлених неточностей (див. табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Кількість звернень виборців до Відділу в розрізі 10 років

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Звернення щодо включення	215	509	2	75	4	65	20	2	3	3	53
Звернення щодо зміни ідентифікаційних даних	115	153	1	81	1	36	21	6	14	8	96
Звернення щодо зміни виборчої адреси	142	171	0	35	0	15	20	4	3	5	42

Як бачимо активність вища у 2009, 2010, 2012, 2014, 2015, 2019 роках, під час проведення виборчих компаній. Кількість звернень виборців залежить від виборів: у виборчий період виборці активізуються, у міжвиборчий – спостерігається спад звернень. В перші роки більше було звернень щодо включення виборців до Реєстру, пізніше – щодо внесення змін до персональних даних, але всі звернення – це лише 15.5% від загальної кількості виборців району.

З метою уточнення та поновлення персональних даних Державного реєстру виборців відділ тісно співпрацює з суб'єктами подання відомостей періодичного поновлення (див. Додаток В, табл. 1). За час роботи Відділу, завдяки співпраці з органами, закладами, установами надання відомостей, було опрацьовано 1165 запитів, стосовно 27750 виборців (див. табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Кількість запитів, надісланих суб'єктам надання відомостей

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість запитів	15	32	57	34	62	127	231	166	217	224
Кількість виборців у запитах	2675	2475	3461	941	2521	1578	3355	3162	3881	3701
Всього	1165/27750									

Виходячи з даних таблиці можна сказати, що за 10 років роботи Державного реєстру виборців, працівниками Відділу було надіслано запити з різноманітних приводів майже про половину виборців району, що підвищило якість списків виборців. Перші роки роботи Реєстру запити формувалися, надсилалися, опрацьовувалися, але відповіді не вносили в базу даних, з 2012 року в картку кожного виборця, з приводу якого були уточнення, вносилися

відповідь на запит і в картці можна переглянути коли, куди надсилався запит і яка відповідь на нього. Основний вид інформації що перевіряється, це уточнення ідентифікаційних даних та факту реєстрації виборців, перевірка факту смерті, факту нездатності самостійно пересуватися, також з приводу перевірки визнання осіб недієздатними. Деякі запити дублюються, наприклад під час перевірки кратних включень виборців необхідно з'ясувати ідентифікаційні дані у районному відділі УДМС України та факт реєстрації у Департаменті реєстраційних послуг.

Бувають випадки коли відповіді на запити з приводу одного виборця суперечливі, некоректні дані, це частіше всього відбувається через людський фактор, помилку у картотеках, у формах А. Але ситуація з кожним роком покращується, перш за все через те, що майже скрізь вже є бази даних: у Департаменті реєстраційних послуг була створена на основі Державного реєстру виборців, а управління Державною міграційною службою України користується єдиним державним демографічним реєстром (ЄДДР), у відділах реєстрації актів цивільного стану також свій Реєстр. Всі дані надруковані і поступово зникає такий фактор як «нерозбірливо заповнена картка».

Щоб глибше розглянути результати роботи відділу ведення Державного реєстру виборців в Заводському районі міста Запоріжжя, розглянемо кількість змін внесених у Реєстр працівниками відділу (див. Додаток Г, табл. 1). Аналізуючи дані таблиці можна зазначити, що в 2010 році велика кількість змін була після первинне уточнення даних в Реєстрі, як наслідок велика кількість звернень виборців і змін внесених до бази даних. В 2016 році відділом була проведена робота з уточнення виборчих адрес виборців, для чого були залучені квартальні комітети, надсилалися запити до Департаменту реєстраційних послуг для перевірки факту реєстрації виборців.

З діаграми (див. рис. 2.5) видно що крім 2010 та 2016 років кількість опрацьованих змін приблизно однакова, і це не залежить від виборчих років, а навіть навпаки, в роки коли вибори не відбувалися робота з перевірки даних була більш плідною, спрямованою на підвищення якості ведення Реєстру.

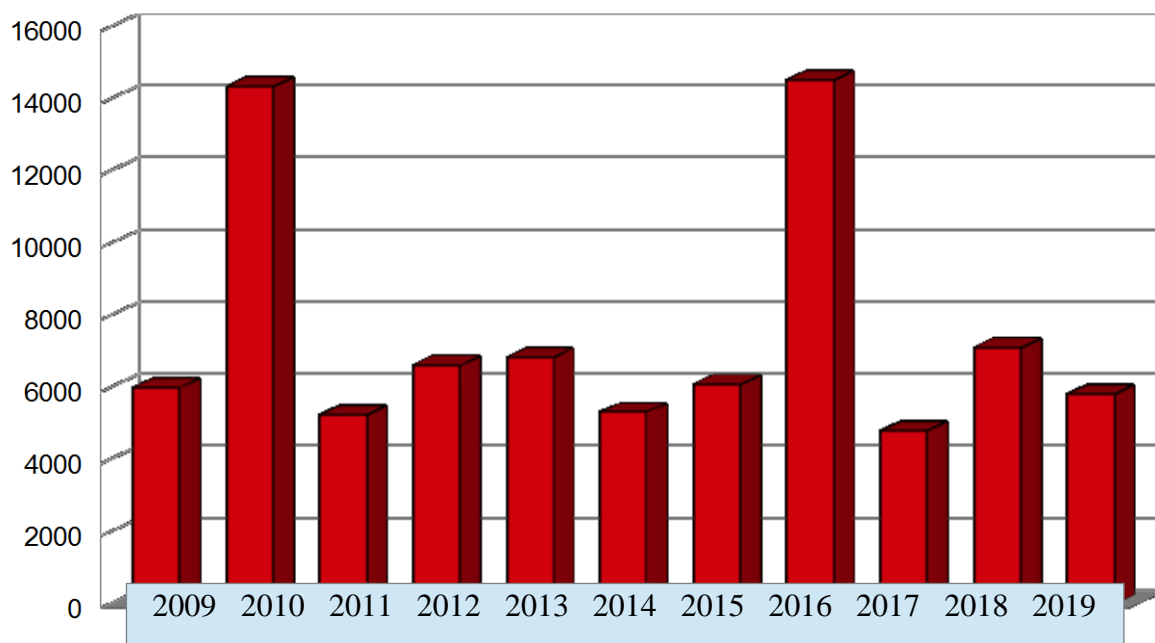

Рис. 2.5. Кількість змін внесених до Реєстру працівниками відділу

Організацію роботи відділу і її результати можна простежити на прикладі звіту за 2019 рік, який для працівників Реєстру виборців видався важким і плідним (див. Додаток Д). Вперше за час функціонування Реєстру за рік було організовано та проведено 3 виборчі компанії, за підсумками проведених виборів, можна зробити аналіз неточностей виявлених у списках виборців, та отриманих від дільничних виборчих комісій (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Кількість неточностей виявлених у списках виборців

Тип виборів	Вибори президента України 31.03.2019	Повторне голосування з виборів Президента України 21.04.2019	Позачергові вибори народних депутатів України 21.07.2019
К-ть неточностей	471	292	154
Всього	917		

Як бачимо що з кожною виборчою компанією кількість неточностей у списках виборців зменшується (див. рис. 2.6.).

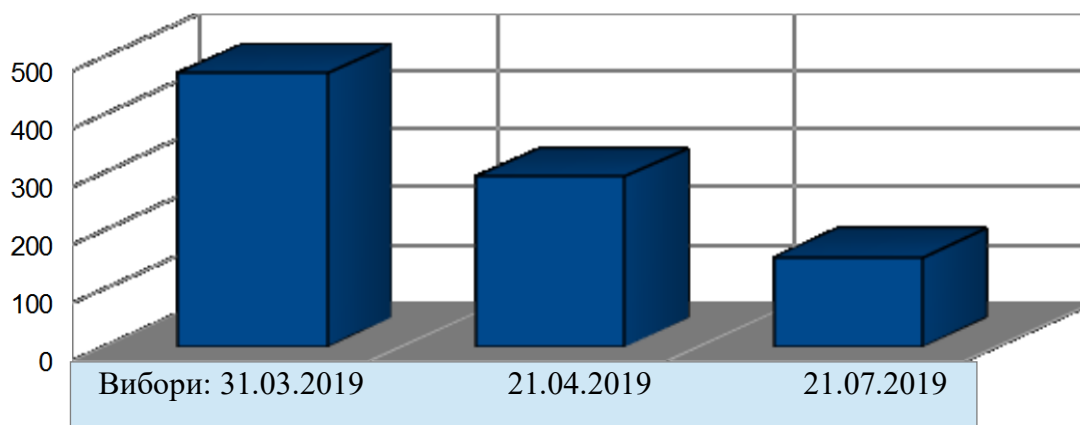

Рис.2.6. Неточності у персональних даних, виявлені у списках виборців відповідно до вимог нормативних актів та безпосередньо згідно з вимогами інструкції з діловодства, з метою впорядкування та зберігання документації відділом на протязі 2019 року здійснювалось ведення реєстрації вхідної та вихідної документації (заяви, звернення, листи,запити), контроль за виконанням розпорядчих документів (див. табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Основні документи відділу ведення Реєстру за 2019 рік

№	Назва документа	Кількість
1	Відомість періодичного поновлення	237
2	Наказ керівника	1089
3	Вихідна кореспонденція	405
4	Вхідна кореспонденція	346
Всього		2077

В результаті проведеного моніторингу організації роботи відділом ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району було виявлено низку проблем:

- підпорядкування відділу ведення Реєстру та фінансування відділу з загального бюджету місцевого органу влади;
- велика кількість помилок у записах персональних даних виборців, що є наслідком неякісних списків виборців;

- пасивність громадян в питанні щодо уточнення своїх персональних даних в Реєстрі виборців;
- помилки у написанні геонімів (назв вулиць) будинків на перетині вулиць, пропущені будинки;
- некоректність даних, що подають суб'єкти подання відомостей;
- пропущені 18-ти річні громадяни.

Є ще достатньо питань, над якими потрібно попрацювати і дати гарантію стовідсоткової правильності даних, що занесені в Реєстр може лише звернення людини з наявністю документа, що підтверджує особу.

На підставі вищевикладеного можемо зробити висновок, що, незважаючи на певні проблеми в діяльності Відділу щодо формування Державного реєстру виборців, на сьогодні він діє в повній відповідності до українського законодавства та згідно прогнозованих планів роботи передбачених ЦВК. Здійснення публічно-владних повноважень передбачає роботу з об'ємною і різноманітною інформацією, необхідною для прийняття правильних рішень, їх втілення в життя і оцінки їх ефективності.

2.3. Адаптація зарубіжного досвіду у роботі відділів ведення Державного реєстру виборців України

Важливо вивчати зарубіжний досвід зарубіжних країн з тим, щоб у виборчому законодавстві України максимально використовувати як позитивний, так і негативний досвід у регулюванні виборчих відносин. Розглянемо досвід деяких європейських країн щодо ведення Державного реєстру виборців, обов'язку голосування, можливість впровадження різних видів голосування, періодичність та механізми поновлення реєстру виборців.

Детально хочеться розглянути систему голосування Естонії. Виготовлення списків виборців відбувається органами реєстрації народонаселення. Так як і в Україні, перед виборами естонським виборця надсилаються картки виборців з особистими даними в реєстрі народонаселення, де вони включені в списки виборців і адреса приміщення для голосування. За 7 днів до дня голосування починається дострокове

голосування, до цього дня списки виборців надані на кожну виборчу дільницю. Інновація естонського виборчого голосування – це інтернет-голосування. В його основі лежить використання персонального документу, що підтверджує особистість (ідентифікаційна картка), який в законодавчому порядку приймається для підтвердження особистості в мережі Інтернет та електронний цифровий підпис документів [83, с. 44-45].

Для організації та проведення виборів в Литовській республіці так само як і в Україні списки виборців складаються два рази – попередні і остаточні. Ці списки за Законом Литви можуть використовуватися виключно для організації та проведення виборів. Порядок складання списків виборців має бути таким, щоб кожен громадянин Литовської Республіки, що має виборче право, був включений в списки виборців. Ні одна особа не вноситься в списки виборців декілька разів [83, с. 62-63].

Контроль за внесенням до списків виборців в Іспанії покладений на бюро перепису виборців – орган, який знаходиться під прямим контролем виборчих рад і фінансово залежить від національної статистичної ради, підпорядкованої Міністерству фінансів. Списки виборців як і в Україні, оновлюються щомісячно. Електронна база даних зводить помилки у списках виборців до мінімуму. На кожних виборах використовуються оновлені списки попереднього місяця [14, с. 39-40].

На території республіки Хорватія не пізніше ніж за 10 днів до виборів Національна виборча комісія повинна оголосити, які виборчі дільниці визначені та які виборці повинні голосувати на якій дільниці. В Хорватії для внутрішньодержавного голосування в законодавстві встановлені доволі жорстка прив'язка виборчого права і можливості його використати саме через присутність громадянина в постійному списку виборців. Не пізніше ніж за 8 днів до виборів виборці отримують запрошення на вибори. Президент виборчого комітету або уповноважений член має право перевіряти кожного виборця. Якщо виборець не буде зареєстровано в списку виборців, президент виборчого комітету не дозволяє йому голосувати, доки виборець

на надасть сертифікат уповноваженого органу державного управління в якому доводить своє виборче право [83, с. 122-123].

Виборче законодавство Фінляндії передбачає можливість дострокового та дистанційного (поштою або через Інтернет) голосування. Дострокове голосування проходить у період з одинадцятого до восьмого дня до дати виборів для громадян Фінляндії, які перебувають за кордоном та у період з одинадцятого до п'ятого дня до дати виборів – на території Фінляндії. Для важко хворих виборців передбачено голосування на дому, у точу числі достроково [14, с. 58].

Вибори у Чеській республіці проводяться на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Активним виборчим правом володіють громадяни, яким на день виборів виповнилося 18 років. Списки виборців у Чеській Республіці ведуться за принципами службової повинності та постійності. Так само як і в Україні, списки не складаються окремо на кожні вибори, а постійно ведуться адміністраціями населених пунктів. Зміни до них вносяться за офіційним обов'язком або на вимогу виборця. Кожного року проводиться контроль їхньої правильності та повноти. Списки виборців закриваються за два дні до виборів, а виборчим дільницям надаються відповідні витяги із цих списків. Виборчі закони Чехії закріплюють два варіанти списків виборців, а саме список постійний та спеціальний. Кожен виборець може бути занесений лише до одного списку виборців [14, с. 64-67].

Правовою основою проведення виборів в Бельгії є Закон «Про організацію автоматизованого (електронного) голосування» від 1994 р., Конституція Бельгії та Виборчий кодекс Бельгії. Реєстрація виборців в Бельгійському королівстві, згідно законодавства, відбувається за сімдесят днів до дня проведення виборів, це процедура включення виборця в списки виборців, на основі якого виборець може бути допущеним до голосування. Не можуть приймати участь в голосуванні недієздатні та особи, які перебувають в місцях позбавлення волі. Голосування в Бельгії є

обов'язковим. Відсутність на виборах карається різними методами: від штрафів до виключення зі списку виборців [83, с. 136, 138].

В Великобританії реєстрація виборців в реєстраційних списках обов'язкова. Виборці реєструються за місцем свого постійного проживання. Реєстраційні списки складаються чиновником-реєстратором не на підставі даних муніципальних органів, а за даними власників будинків один раз на рік. Складені списки виборців вивішуються для ознайомлення в кінці листопада кожного року в приміщенні бібліотеки або в іншому суспільному місці. Оскаржити неправильність списків можна двічі. Остаточні складені списки виборців відбувається до 16 січня, і вони діють на протязі одного року для всіх виборців. Списки виборців в Великобританії формуються на місцевому рівні, реєстр на загальнодержавному рівні відсутній [83, с. 152, 158].

Проголосувати у Німеччині має право лише той, хто присутній в списках виборців і має право голосу. Також виборче законодавство встановлює конкретні підстави для отримання відкріпного посвідчення для голосування за межами особистого виборчого округу [83, с. 168]. Слід зазначити, що в Німеччині достатньо поширене голосування поштою. Для цього виборець повинен надіслати окружному уповноваженому з виборів своє посвідчення на право голосувати і свій виборчий бюлетень в спеціальному конверті таким чином, щоб лист потрапив до 18.00 в день виборів [14, с. 20].

Участь в голосуванні на виборах в фолькетинг королівства Данія – важливий громадянський обов'язок (обов'язковий вотум). Для реалізації активного виборчого права датському підданому необхідно бути включеним до реєстру виборців. Електронний реєстр базується на даних національної громадянської реєстраційної системи, в якій міститься інформація про мешканців, що включає набуття виборчих прав, зміну адреси і смерть. Реєстр постійно оновлюється. Піддані Данії, що живуть за кордоном, повинні самостійно проявити ініціативу – надіслати запит в муніципалітет за місцем проживання до від'їзду за кордон з метою включення їх до реєстру. За тиждень до виборів надсилаються запрошення виборцям. В них вказано:

ім'я виборця, адреса, номер в реєстрі виборців, місце розташування виборчої дільниці, дата і час проведення голосування [83, с. 184].

У Франції активним виборчим правом користуються всі громадяни, що досягли 18 років та володіють громадянськими та політичними правами. Виборець повинен проживати на території країни не менше 6 місяців. Громадяни, що проживають за кордоном, можуть видати доручення на голосування або проголосувати в посольствах Франції. Кожен виборець повинен бути зареєстрованим і мати відповідний документ. Виборчий список є постійним; він складається в кожній комуні і в кожному бюро для голосування і щорічно переглядається на протязі досить довгого часу з 1 вересня по останнього дня лютого наступного року. Поза цим періодом виборчий список може бути змінено лише у випадку смерті виборця або судового рішення. Кожному виборцю вручають картку, яку він пред'являє під час голосування. У Франції єдина централізована система постійно діючих виборчих органів відсутня [83, с. 198].

Розглянувши досвід країн можна сказати, що законодавством України та країн членів ЄС передбачено три основні умови наявності у особи виборчого права на загальнодержавних виборах – досягнення визначеного конституціями або відповідними виборчими законами віку, наявність громадянства та повної дієздатності. У переважній більшості країн Європейського Союзу мінімальний вік, з якого виникає право обирати, становить 18 років. Непоширеним у європейській практиці є й така підстава набуття активного виборчого права (щодо загальнодержавних виборів), як постійне проживання на території держави. Традиційною підставою позбавлення права обирати є визнання особи в судовому порядку недієздатною.

У той же час Конституціями та виборчими законами країн членів передбачено й інші підстави, за наявності яких особа позбавляється активного виборчого права (в рідкісних випадках довічно, в більшості – на термін дії відповідних обмежень). Показовим є той факт, що позбавлення виборчих прав

осіб, засуджених до відбування покарання в місцях позбавлення волі на період засудження (а в окремих випадках – на період судимості або й більш тривалий строк) є дуже поширеним у європейській практиці [6, с. 20]. Загальні дані про особливості голосування в Європейських країнах зображено у таблиці (див. Додаток Е, табл. 1). Практично у всіх держав ЄС задекларовано принципи загального та рівного виборчого права. За загальним правилом, виборці завжди можуть реалізувати своє активне виборче право на виборчій дільниці за місцем свого включення до списку виборців. Разом з тим, одні виборці у день голосування можуть перебувати на навчанні або роботі за кордоном, інші – виконувати свої службові обов'язки не за місцем проживання, або перебувати на лікуванні, інші – взагалі не мати встановленого місця проживання. Для того, щоб принципи загального і рівного виборчого права набували змістовного наповнення, держава повинна вжити необхідних зусиль для того, щоб всі виборці незалежно від свого фізичного стану, місця проживання і місця перебування за наявності відповідного бажання могли би взяти участь у голосуванні.

Досвід країн членів ЄС, як загальносвітовий досвід в цілому, показує, що механізми реалізації права голосу на виборах не за місцем включення до списків виборців можуть бути різноманітними. До них належать, наприклад, голосування за відкріпними посвідченнями на спеціально визначених дільницях (Австрія), голосування на території дипломатичних і консульських представництв (Естонія, Іспанія, Латвія тощо), голосування поштою (Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція та інші), голосування за довіреністю (Великобританія, Франція), голосування за місцем перебування – вдома, в лікарнях тощо (Латвія, Литва). До новітніх технологій голосування можна віднести голосування через Інтернет: кожен виборець за бажанням отримує на електронну пошту ім'я та пароль доступу і може реалізувати своє активне виборче право у будь-якому місці, де є зв'язок з мережею Інтернет.

Якщо аналізувати ступінь поширеності тих чи інших способів голосування не за місцем реєстрації виборця, то у 23 країнах ЄС виборці, які

перебувають за кордоном, можуть реалізувати своє виборче право або шляхом голосування поштою (найбільш поширений спосіб), або шляхом голосування у приміщенні дипломатичного або консульського представництва (цей спосіб застосовується приблизно у половині країн ЄС). Поширеними в ЄС способами голосування на виборах є голосування поштою – з 25 країн членів цей спосіб не використовують лише 6 країн; та голосування за місцем тимчасового перебування (не застосовується лише в 7 країнах) [6, с. 24]. Застосування альтернативного голосування розглянуті у таблиці (див. Додаток Е, табл. 2).

Окрім застосування різних способів голосування, важливе значення для втілення в життя принципів загального і рівного виборчого права має процедура реєстрації виборців – адже невключення виборця до реєстру позбавляє його тих можливостей, які надано іншим виборцям, а включення до різних реєстрів дозволяє проголосувати в декількох округах відразу. Саме тому у виборчих законах більшості країн ЄС важлива увага приділена регламентації порядку та способів реєстрації виборців. Дослідження відповідних законодавчих положень дозволяє зробити такі висновки.

По-перше, у переважній більшості країн ЄС органами, відповідальними за ведення реєстру виборців, є органи місцевого самоврядування. У тих країнах, де відповідальними за ведення реєстрів виборців є органи місцевого самоврядування, обов'язок подання даних про зміну місця проживання виборців, інших даних, які визначають наявність або втрату активного виборчого права, покладено на органи, які мають доступ до такої інформації.

По-друге, у більшості країн ЄС актуальність реєстру виборців підтримується або в режимі реального часу (автоматичні змін у відповідних реєстрах), або шляхом періодичного (раз на місяць або раз на рік) уточнення.

По-третє, у тих країнах, де участь у виборах не є обов'язковою, застосовується «пасивна» процедура ведення реєстру, що передбачає самостійне складання реєстрів уповноваженими органами із наданням виборцям можливості перевірити інформацію про себе. У деяких країнах обов'язок уточнення даних реєстру виборців покладається на самого виборця.

По-четверте, практично в усіх країнах-членах ЄС виборцям так чи інакше забезпечено доступ до даних реєстру в частині, що стосується їх особисто. Такий доступ забезпечується в будь-який період часу і різними засобами. На Мальті реєстр виборців щорічно публікується у друкованих ЗМІ. У Фінляндії кожен виборець може отримати інформацію з реєстру щодо себе по телефону.

По-п'яте, законодавством країн ЄС забороняється внесення змін до реєстрів виборців і списків виборців у день голосування [6, с. 27].

Способи періодичного поновлення Реєстру в Європейських країнах зображені у таблиці (див. Додаток Е, табл. 3). Реєстрація виборців є найбільш складною, суперечливою і часто найменш успішною частиною організації виборів. Світова практика знає дві процедури реєстрації виборців. За постійної системи виборець реєструється один раз, поправки у списки вносяться лише у разі смерті, зміни місця проживання або прізвища виборця. За періодичної системи реєстрації старі списки виборців анулюються у встановленому законом порядку, виборців реєструють знову і складають нові списки.

Списки виборців, документ, який визначає коло учасників голосування і засвідчує право громадянина брати участь у виборах. Формування списків виборців є необхідною умовою здійснення виборцем свого права голосу, і здійснюється шляхом внесення особи до списку, на основі якого він може бути допущений до голосування. Залежно від того, на кого покладений обов'язок реєстрації, вона може бути публічною (обов'язковою, примусовою) або особистою (добровільною). Як правило, відповідальність за складання списків виборців покладається на органи державної влади [96, с. 232].

Українська практика і законодавство щодо формування списків виборців суттєво не відрізняються від відповідних практики і законодавства країн Центральної та Східної Європи. Найбільш наближеними до української моделі прикладами ведення списків виборців є Польща, Румунія, Словаччина та Чехія, у цих країнах виборчі списки є постійними документами, які надають право голосу на виборах усіх рівнів та референдумах. Однак, на

відміну від української практики, у цих країнах, встановлена жорсткіша схема ведення списків виборців. Дільнична виборча комісія звичайної виборчої дільниці двічі надсилає кожному виборцю іменні запрошення, якими повідомляє про включення його до списку виборців відповідної виборчої дільниці, номер виборця у списку виборців, адресу дільничної виборчої комісії, її номер телефону і розпорядок роботи [96, с. 234].

У країнах, де ведуться постійні списки виборців, не встановлюються строки оприлюднення списків і внесення змін до них, тоді як у решті держав ці строки є чітко окресленими. Згідно з законодавством Болгарії списки виборців оприлюднюються за 40 днів до виборів. При цьому оскарження змісту списку виборців органи місцевої влади зобов'язані приймати не пізніше як за 7 днів до виборів. У Литві списки оприлюднюються за 25 днів до виборів, оскаржувати їх можна тільки за 10 днів до виборів [96, с. 236].

Зрозуміло, що розподіл повноважень між органами, які відповідають за складання і ведення виборчих списків, не гарантує уникнення помилок чи навмисного спотворення даних про громадян, включення «мертвих душ», дискримінацію за певними політичними поглядами. У такому разі в законодавстві передбачається простір для громадянської ініціативи, перевірки й оновлення списків виборців. Це право підкріплюється обов'язком відповідальних органів оприлюднювати списки виборців та забезпечувати рівний доступ громадян до них.

З метою уникнення неточностей та перекручень у списках виборців, у законі слід чітко зазначити, що посадова особа, яка підписала такий список, відповідає за повноту та достовірність відомостей, що внесені до нього, і своєчасну його передачу дільничній виборчій комісії. Одним із найпростіших і найпрозоріших механізмів забезпечення прозорості формування виборчого корпусу є латвійський приклад. Згідно з латвійським законодавством, головним документом, який посвідчує особу і надає право волевиявлення, є паспорт громадянина Латвії. Перед видачею бюлетеня дільнична комісія ставить у паспорті відмітку про голосування.

Також цікавим для України є досвід організації виборчих кампаній на підставі двох основних підходів. Для Німеччини історично характерний урядовий підхід до організації виборів. Відповідальність за проведення виборів лежить на державних органах (Міністерстві внутрішніх справ). Службові особи для роботи на виборчих дільницях призначаються з числа державних службовців. Цей спосіб формування структури виборчих комісій має ту перевагу, що виборами займаються професіонали, яким не потрібна додаткова підготовка й навчання. Водночас їхня приналежність до виконавчої гілки влади може поставити під сумнів незалежність виборчих комісій [83]. Склад дільничної виборчої комісії в Польщі визначаються шляхом відкритого жеребкування з числа представників партій, громадських організацій, громадян. Лише один член комісії призначається від органу влади – як спеціаліст з виборчого права [14, с. 73].

Таким чином, зі сказано вище впливає, що чинне виборче законодавство України у сфері регулювання питань ведення списків виборців відповідає рівню демократичних країн Європи, а за деякими параметрами навіть переважає їх. Проте в роботі над подальшим удосконаленням виборчого законодавства варто було б врахувати позитивний досвід аналізованих країн щодо більшого врахування інтересів місцевих громад.

Слід зазначити, що організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні потребує постійної взаємодії між Центральною виборчою комісією, виборчими комісіями нижчих рівнів і посадовими особами місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, досконалого володіння засадами адміністративно-територіального устрою України, окремих регіонів або їх частин, знанням стану їхнього соціально-економічного розвитку, національного та демографічного складу населення, що проживає на відповідній території, категорії населених пунктів, наявності в них міграційних процесів тощо.

Розглянувши європейський шлях виборчих тонкостей ведення та складання списків виборців, з огляду на істотність деяких поправок, яких

потребує українське законодавство, можемо запропонувати введення двохетапних змін.

1 етап – «конституційний».

Впровадження конституційних поправок може покращити якість списків виборців, підвищити громадську думку з приводу відповідальності кожного громадянина за свій вибір. Позитивним елементом зарубіжного досвіду, який на нашу думку необхідно запровадити в Україні є запровадження програм освіти виборців.

2 етап – «законодавчо-процесуальний».

На відміну від попереднього передбачає глибинну ревізію та реформування виборчого законодавства, а саме:

– формування електорального кодексу. Задля цього, не дивлячись на загальну інертність виборчого законодавства, необхідно винести положення виборчих законів у окремий Кодекс виборчого права України. Створення даного кодексу є одним із запобіжників щодо мінімізації подальшого втручання в Конституцію України та зробить вітчизняне виборче законодавство самостійним напрямом державного правотворення.

– впровадження електронно-поштового дистанційного голосування на виборах. Європейська практика проведення загально-національного волевиявлення розвивається в бік більшої зручності, комфортності та довіри до виборця. З огляду на європейські перспективи України, видається нормальним запровадження певних європейських практик дистанційного голосування. Наприклад, виборець, що не має змоги проголосувати вчасно, матиме право отримати «виборчий бюлетень дистанційного голосування» або навіть роздрукувати його самостійно, доставши його електронну версію на веб-сторінці Центральної виборчої комісії та надіслати його поштою до виборчої комісії конкретного округу.

– впровадження дострокового голосування, інтернет-голосування, голосування за дорученням. На думку деяких юристів даний спосіб голосування не дозволяє визначити, чи сама людина прийняла рішення чи на

нього було здійснено тиск. Але на думку Конституційного суду Естонії можливість повторного голосування виконує попереджувальну функцію, і зменшує незаконним чином здійснювати на виборця вплив, а отже, являє собою додаткову гарантію таємниці волевиявлення при віддаленому голосуванні [83, с. 53-54].

– Формувати виборчі округи відповідно до адміністративно-територіального поділу країни, що переважно співпадають із межами областей та мають прив'язку до чисельності населення областей.

Отже, запровадження зарубіжного досвіду є найбільш актуальним завданням для органів державної влади, оскільки дозволяє мінімізувати негативи в організації виборчого процесу в Україні щодо підготовки кваліфікованих кадрів, ведення реєстру виборців, внесення в нього змін та його оновлення. Проте не кожний досвід може бути застосований у вітчизняній практиці без урахування відповідних чинників, зокрема менталітету народу. Те, що плідно працює в одній країні, не завжди дає позитивні результати в іншій. Аналізуючи досвід конституційно-правового регулювання суспільних відносин, розвиток державотворчих процесів в інших державах можна перейняти позитивний державно правовий досвід і водночас запобігти у цій складній справі значних помилок.

Сучасна організація роботи Відділів ведення Державного реєстру виборців потребує якнайшвидшого удосконалення на предмет відповідності високим світовим стандартам забезпечення демократичності виборчого процесу та якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

У даному розділі були розглянуті організаційні та соціально-психологічні методи діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців, використання яких впливає на ефективність функціонування Державного реєстру виборців та підвищення якості списків виборців. Був зроблений моніторинг організації роботи відділами ведення Реєстру, а саме проаналізовано стан підвищення якості ведення Державного реєстру

виборців за 10 років функціонування, та розглянуто недоліки виявлені в організації роботи Реєстру. Під час розгляду зарубіжного досвіду роботи Реєстрів виборців, додатково впевнилися у необхідності його запровадження та адаптації до реалій нашої держави.

Таким чином, сучасна організація якісного ведення Державного реєстру виборців потребує удосконалення відповідності високим світовим стандартам забезпечення демократичності виборчого процесу.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКІСНОГО ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

3.1. Основні чинники сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні

В Україні вибори відбуваються постійно. Підтвердженням цього є проведення за 2019 рік виборів Президента України, повторного голосування з виборів Президента України, позачергових виборів депутатів України та низки виборів міських, сільських та селищних голів у близько 50 населених пунктах різних регіонів України. Функціонування Державного реєстру виборців сприяє розвитку України як демократичної держави, що прагне

інтегруватись у світову спільноту. Якість списків виборців залежить від організації роботи відділу ведення Реєстру, на яку впливають різні чинники.

Чинники – це способи підвищення якості виробництва та продукту праці, вони бувають різних груп. Перша група підвищення якості – технічні чинники. Ці чинники впливають на досягнення науки і техніки, запровадження новітніх технологій, забезпечення технічної оснащеності, удосконалення застосування стандартів і технічних умов. Друга група – це організаційні. Сюди відноситься запровадження сучасних форм і методів організації виробництва та управління, вдосконалення методів контролю і самоконтролю, використання передового вітчизняного та зарубіжного досвіду. Третя група чинників підвищення якості – це застосування системи планування та прогнозування, використання мотивації праці персоналу, усебічна активізація людських чинників.

Розглянемо основні чинники, що впливають на якість ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні: 1) кадрове забезпечення відділів; 2) матеріально-технічне забезпечення органів Реєстру; 3) якість відомостей періодичного поновлення; 4) активність громадян щодо ведення Державного реєстру виборців; 5) ведення реєстру адресної підсистеми; 6) якість роботи членів дільничних виборчих комісій під час виборчих процесів; 7) візуальний та автоматизований контроль повноти та коректності даних Реєстру.

1) Кадрове забезпечення відділів. Підбір професійних, відповідальних та кваліфікованих кадрів є головним чинником якісного ведення Державного реєстру виборців. Згідно законодавства, чисельність працівників органів ведення Державного реєстру виборців визначається з урахуванням кількості виборців в межах території, на яку поширюються повноваження цього органу: до 25000 виборців – 3 штатні одиниці, від 25001 до 50000 – 4, від 50001 до 100000 – 5, від 100001 до 150000 – 6, від 150001 до 200000 – 7, від 200001 до 250000 – 8, від 250001 до 300000 – 9, понад 300000 – 10 штатних одиниць [13].

Рівномірний розподіл навантаження на працівників відділів ведення забезпечує відповідну якість списків виборців. Згідно даних таблиці (див. табл. 3.1) кількість працівників у відділах ведення Державного реєстру виборців міста Запоріжжя відрізняється від норм.

Таблиця 3.1

Кількісна характеристика працівників
відділів ведення Державного реєстру виборців міста Запоріжжя

№	Назва відділу ведення Державного реєстру виборців міста Запоріжжя	К-ть виборців в районі	К-ть працівників в у відділі	К-ть штатних од. згідно Постанови
1	ВВ ДРВ РА ЗМР по Вознесенівському району	70166	3	5
2	ВВ ДРВ РА ЗМР по Дніпровському району	111080	4	6
3	ВВ ДРВ РА ЗМР по Заводському району	47300	3	4
4	ВВ ДРВ РА ЗМР по Комунарському району	104156	5	6
5	ВВ ДРВ РА ЗМР по Олександрівському району	54166	4	5
6	ВВ ДРВ РА ЗМР по Хортицькому району	89477	4	5
7	ВВ ДРВ РА ЗМР по Шевченковському району	115964	4	6
8	ВВ ДРВ апарату Запорізької РДА	46325	3	4

Як бачимо, штатна кількість одиниць менша за необхідну. Найбільше кадровий брак відчувається під час виборчих процесів, коли до повсякденної роботи додається ще друк списків виборців та іменних запрошень, видача посвідчень про тимчасову зміну місця голосування, тощо.

В структурі відділів ведення Реєстру мають працювати фахівці не нижче головного спеціаліста, які має досвід роботи зі складання списків виборців та роботи з базою даних. Крім того у Відділі має бути спеціаліст, який виконує обов'язки адміністратора безпеки, отже повинен володіти знаннями з питань захисту інформації в автоматизованих системах, знати характеристики та порядок експлуатації апаратних та програмних засобів, мати навички інсталяції та налаштування системного програмного забезпечення. У більшості відділів міста ці обов'язки виконує начальник відділу, а ситуація з браком кадрів свідомо формується керівництвом на

місцевому рівні з метою економії коштів, нестачі кадрів на інших посадах, нерозуміння важливості функціонування Відділів, що в свою чергу ускладнює процес якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

Працівників відділів постійно залучають до виконання інших робіт, не пов'язаних з виконанням посадових обов'язків. Про цю ситуацію знає і Розпорядник Реєстру, і навіть були вжиті міри, а саме затверджене нове Типове положення про орган ведення Державного реєстр виборців, в якому сказано: «Покладення на відділ ведення Реєстру завдань, що виходять за межі його компетенції, не допускається» [43], але норма не виконується.

Одним з важливих аспектів кадрового забезпечення відділів є професійний рівень працівників. Служба розпорядника Реєстру систематично проводить навчання та семінари, постійно ведеться інформаційно-правова підтримка, існують різноманітні покрокові інструкції, за кожним відділом закріплений свій куратор, до якого можна звернутися з будь-якого питання стосовно роботи Відділу. З метою обміну досвідом та полегшення спілкування між відділами створено внутрішню електронну пошту та форум за тематиками, що стосуються роботи Реєстру. З метою підвищення правової освіченості працівників Державного реєстру виборців та покращення їх практичних навичок, з травня 2011 року Розпорядником Реєстру введено обов'язкове тестування працівників відділів ведення за тестами: операційна система Microsoft Windows XP; робота в АІТС ДРВ; нормативно-правові акти ДРВ; Закон України «Про Державний реєстр виборців»; Закон України «Про вибори народних депутатів України»; OpenOffice.org; тест для керівників та адміністраторів безпеки ОВ ДРВ. Щомісячно службою Розпорядника Реєстру за допомогою автоматизованих програмних засобів Реєстру проводиться детальний аналіз роботи за двадцятьма показниками та формується оцінка стану справ відділу за 12-ти бальною та 5-ти бальною системою.

З огляду на вищевикладене можна сказати, що такий чинник сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні як кадрове забезпечення відділів цілком в межах компетенції місцевого

керівництва, так як вони призначають працівників на посаду та звільнюють їх, формують штатну чисельність. Для підвищення якісного ведення Державного реєстру виборців щодо кадрового забезпечення є два виходи: перший – виконання місцевими органам влади всіх норм законодавства з організації роботи відділів ведення Реєстру, другий – законодавчо перевести Відділи в підпорядкування безпосередньо Розпорядника Реєстру.

2) Матеріально-технічне забезпечення органів Реєстру. Центральна виборча комісія відповідно до Плану співпраці з Координатором проектів ОБСЄ в Україні в рамках проекту «Сприяння в подальшому удосконаленні практики демократичного управління в Україні» отримала технічну допомогу у вигляді комп'ютерного обладнання (сервери, мережеві пристрої, принтери, персональні комп'ютери з пристроями безперебійного живлення та базове програмне забезпечення) [23]. У 2009 році відділам ведення Державного виборців було надано маршрутизатор Cisco із вбудованим модулем криптозахисту та, залежно від кількості виборців, технічні засоби для друку Konica Minolta bizhub 250 з функцією двостороннього друку та Minolta bizhub 162, а у 2019 році, у зв'язку зі зношеністю техніки, Центральною виборчою комісією були передані Відділам нові технічні засоби для друку Konica Minolta bizhub 308 з функцією двостороннього друку та Konica Minolta bizhub 226.

Місцеві органи влади для забезпечення нормальної роботи відділу ведення Державного реєстру виборців та організації робочих місць працівників відділу, повинні надати робочі приміщення, загальна площа яких установлюється з розрахунком не менше 6 кв. м на одного фахівця, а також додаткові площі для шаф паперового архіву та комутаційної шафи. Для забезпечення технічного захисту персональних та інших даних Державного реєстру виборців в процесі їх зберігання та обробки, в приміщенні, в якому розташовані робочі місця працівників відділу, встановлюються металеві двері, на вікнах встановлені металеві ґрати та жалюзі, відділ забезпечується металевим сейфом. Приміщення мають бути оснащені електричною

мережею, з урахуванням нормативів для комп'ютерного обладнання, зокрема: 3 розетки на одне робоче місце та додатково 3 розетки для телекомунікаційного обладнання із відповідними параметрами заземлення. Для встановлення даного електрообладнання приміщення повинно бути обладнане системою автоматичної пожежної сигналізації та однорубіжною охоронною системою сигналізації [51]. Крім цього відділи забезпечуються меблями, окремим номером телефону, факсовим апаратом та витратними матеріалами, комплектами канцелярського приладдя.

На прикладі відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району можна сказати, що Відділ в повному обсязі забезпечений комп'ютерною технікою, засобами для друку, матеріальне забезпечення також на достатньому рівні. Приміщення загальною площею 18 кв.м розташоване на першому поверсі адміністративної будівлі, оснащене металевими дверима, ґратами, охоронною та пожежною сигналізацією, але відсутнє оснащення приміщення для шаф паперового архіву, комунікаційної шафи та друкувальної техніки.

Зі сказаного можна зробити висновок, що технічно всі відділи забезпечені за рахунок Розпорядника Реєстру на високому рівні, а матеріальне забезпечення залежить від місцевої влади, і майже скрізь потребує покращення.

3). Якість відомостей періодичного поновлення. Щомісячно органи, заклади, установи надають відомості періодичного поновлення для оновлення бази даних Реєстру. Робота з ведення Державного реєстру виборців потребує взаємодії з суб'єктами подання відомостей. Актуальним є питання своєчасного подання відомостей, їх якість, повнота), адже саме ці чинники впливають на стан якісного та правильного внесення даних про виборців.

Проблемним питанням є подання відомостей про виборців, яким в поточному місяці виповнюється 18 років. Повноваження у сфері зняття з реєстрації та реєстрації місця проживання фізичних осіб делеговано до органів реєстрації фізичних осіб [53]. База даних Державного реєстру виборців була

передана одноразово на електронному носії до Департаменту реєстраційних послуг [66], і з 4 квітня 2016 року щомісяця до 5 числа Департаменти реєстраційних послуг надають до відділів ведення Державного реєстру виборців відомості про: громадян України, яким протягом наступного місяця виповниться 18 років, виборців, які протягом попереднього місяця зареєстрували своє місце проживання або зняті з реєстрації за місцем проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці. Та, не зважаючи на існування електронного реєстру, всі відомості періодичного поновлення працівники районних органів реєстрації фізичних осіб друкують до відомостей періодичного поновлення вручну, а не формують автоматично з бази даних. Так, щоб надати інформацію про осіб, яким на протязі поточного місяця виповниться 18 років, необхідно робити пошуковий запит в базі даних за датою народження і з загальної кількості 18-ти річних міста, обирати зареєстрованих у відповідному районі, а це призводить до не включення особи до Державного реєстру виборців через звичайний людський фактор. Зареєстрованих та знятих з реєстрації також друкують до форм подання відомостей з карток реєстрації.

Так само інформація у форми подання відомостей друкується працівниками у підрозділах Державної міграційної служби України, не зважаючи на існування Єдиного Державного Демографічного Реєстру, через що виникають неточності у написанні УНЗ ЕДДР (унікального номеру), а з цим виникають більші складності, щодо виправлення номеру в Реєстрі виборців. Відділи Державної реєстрації актів цивільного стану також друкують відомості періодичного поновлення, але у них є ще додаткові неузгодженості, наприклад, якщо виборець помер за межами України, або на непідконтрольній Україні території, інформація про їх смерть не надходить, доки родичі не нададуть відповідні документи. А найгірші справи з закладами охорони здоров'я, вони часто подають порожні відомості, де відсутні зміни.

Оперативна, достовірна, належно оформлена і подана до відділу ведення Державного реєстру виборців інформація, створює можливість працівникам

відділу своєчасно опрацювати дані, та внести необхідні зміни до електронної бази даних Державного реєстру виборців. Зазначимо, що посадові особи органів, які зобов'язані надавати відомості про виборців, можуть нести адміністративну відповідальність [31], щодо порушення порядку подання відомостей про виборців. Тож неподання, несвоєчасне подання чи подання неповних або недостовірних відомостей про виборців призводить до порушення основних засад ведення Реєстру, що негативно позначається на якості списків виборців і, як наслідок, створює загрозу реалізації громадянами своїх виборчих прав.

Для подолання всіх проблемних питань що стосуються якості відомостей періодичного поновлення та підвищення якості відомостей періодичного поновлення є декілька шляхів. По-перше, необхідно надавати методичні рекомендації, проводити практичні навчання, семінари, зустрічі під час яких наголошувати на необхідності дотримання термінів подання відомостей періодичного поновлення, а також надавати роз'яснення стосовно підвищення якості відомостей та уникнення типових помилок під час роботи. По-друге, виконати технічне коригування різноманітних Реєстрів, щоб існувала можливість автоматично формувати ті чи інші відомості періодичного поновлення. По-третє, законодавчо врегулювати питання та надати доступ у режимі читання до різноманітних баз даних працівникам відділу ведення Державного реєстру виборців. В результаті таких дій якість даних Державного реєстру виборців значно покращиться.

4) Активність громадян щодо ведення Державного реєстру виборців. Кожного разу після проведення виборів звідусіль лунають зауваження до списків виборців: когось не включили до списків, у когось були помилки. У першу чергу, мабуть тому, що уявлення виборців про процес складання списків для голосування змінюються дуже повільно. Незважаючи на значну кількість повідомлень у ЗМІ, більшість громадян все ще вважає, що списки для голосування виготовляються на кожні вибори нові.

З часу функціонування Державного реєстру виборців, його відомості періодично поновлюються і використовуються для складання списків виборців. Тому якщо у 2009 році чи пізніше до Реєстру були внесені дані з помилкою, то вона так і залишається помилкою, якщо про неї не надійде повідомлення, або особисто подана письмова заява виборця. Уся процедура подання заяви займає до 10 хвилин, та, на жаль, більшість виборців за ось уже більш ніж десять років існування Державного реєстру виборців так і не знайшли часу, щоб виправити виявлені ними помилки.

Чомусь вважають, що помилки в Реєстрі виборців повинні бути виправлені самі собою або, в кращому випадку, за усним чи телефонним зверненням. Виборці зазвичай звертаються лише в останній момент, коли часто згідно чинного законодавства вносити зміни вже не можна. З виявленими помилками в Реєстрі виборці поводяться так: вибори пройшли – про помилки забули і чекають, що вони зникнуть самі собою до наступних виборів, хоча механізм виправлень помилок надпростий – написав заяву.

За час існування Державного реєстру виборців в Україні відбулось 6 загальноукраїнських виборів та крім цього ще низка місцевих. Але перед кожними виборами знаходяться такі громадяни, які вперше приходять на дільницю і дуже дивуються чому вони відсутні у списках виборців.

З метою виправлення неточностей у списках виборців на початку дії Реєстру кожному виборцю, внесеному до Реєстру, надсилалося іменне повідомлення про проведення первинного уточнення персональних даних Реєстру. Такі повідомлення планувалося розсилати щорічно, але зважаючи на те, що іменні повідомлення містять персональні дані кожного виборця, і у випадку, коли це повідомлення потрапляє до третьої особи через байдужість або хуліганство, то спричиняє порушення Закону України «Про інформацію» [62], «Про захист персональних даних» [61]. Самим дієвим способом виправити неточності у списках є особисте звернення громадян до Відділу.

З власного досвіду можу сказати, що найбільше не включених виборців до списку це: загублені 18-ти річні, виборці, що змінили місце реєстрації, хто

перебував у місцях позбавлення волі, проходив службу у лавах збройних сил України. А особливо виборці, які перебували за кордоном на заробітках, чи тимчасово там проживають та ставали на облік у Міністерстві закордонних справ. Такі виборці впевнено йдуть на дільницю і з'ясовують, що їх немає у списках виборців і вже нічого вдіяти не можна. То ж виборцям варто завчасно скористатись наданим їм правом і звернутись до відділу ведення Державного реєстру виборців для перевірки своїх даних в Реєстрі, їх уточнення за потреби або виправлення виявлених раніше помилок.

Віднедавна у виборців з'явилася додаткова зручна можливість перевірити, чи включені вони до списку виборців і за якою адресою знаходиться їхня дільниця, не виходячи з дому. Це можна зробити в «Особистому кабінеті виборця» на сайті Державного реєстру виборців. Реєстрація займе не більше 5 хвилин, а відповідь на запит надійде на вашу електронну пошту упродовж доби. У розділі «Відеоматеріали» на сайті www.driv.gov.ua є відеоінструкція для реєстрації в кабінеті виборця.

Для того, щоб такий чинник сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців, як активність громадян щодо ведення Державного реєстру виборців підвищити, необхідно популяризувати Державний реєстр виборців на державному та місцевому рівні, крім цього необхідно з дитинства виховувати в українців громадський обов'язок.

5) Ведення реєстру адресної підсистеми. В місті Запоріжжя відомості про найменування нових та перейменування вулиць та присвоєння номерів новим будинкам і зміну нумерації існуючих будинків делеговані Департаменту архітектури та містобудування Запорізької міської ради. Станом на 01.11.2019 р. в Заводському районі міста Запоріжжя налічується вулиць та провулків – 154, будинків – 6891. З вересня 2015 року, працівниками було опрацьовано відомості про перейменування 14 вулиць та присвоєно нові адреси 174 будинкам. Загалом було зареєстрована 241 зміна довідника виборчих дільниць на постійній основі, зміна адресного реєстру впливає на зміну меж виборчих дільниць району. Перелік виборчих дільниць, що

утворені на постійній основі перебувають на особливому контролі і у службі Розпорядника Реєстру і у керівництві міста. Так, у Заводському районі утворено 25 виборчих дільниць, з них – 2 спеціальні у закладах охорони здоров'я. Враховуючи нагальність детального вивчення ситуації в зв'язку з перейменуванням вулиць, присвоєнням нових адрес відділом готуються та надсилаються на затвердження спочатку до Запорізької міської ради, а потім до Центральної виборчої комісії подання про внесення змін до переліку виборчих дільниць району.

Первинне уточнення органами ведення Реєстру адресної підсистеми відбувалося в червні 2009 року. Необхідність цих дій була в тому, що в населених пунктах місцеві органи влади не мали систематизованого реєстру геонімів, інформація щодо геонімів часто дублюється. На основі затвердженого міським головою переліку вулиць і будинків району був створений існуючий до цих пір адресний реєстр. Але і досі в ньому виявляються неточності, наприклад, в цьому році було з'ясовано, що пров.Карельський та пров.Корейський у Заводському районі Запоріжжя, це одна і та сама вулиця. Існує проблема і з кутовими будинками, які стоять на перетині двох вулиць. Неодноразово з'ясовувалося, що будинок один, а адреси дві. Щоб вирішити ці питання проводяться зустрічі, семінари з головами квартальних комітетів району. На яких обговорюються питання щодо уточнення адресного реєстру приватного сектору Заводського району міста Запоріжжя, а саме: перевірка переліку непронумерованих будинків, перелік будинків в яких, можливо, є помилки в нумерації, будинки в яких відсутні виборці та звичайно кутові будинки.

Щоб вирішити ці питання відділам ведення Державного реєстру виборців необхідно постійно проводити роботу з уточнення геонімів адресного реєстру, а міській владі запровадити єдиний реєстр геонімів.

б) Якісна робота членів дільничних виборчих комісій під час виборчих процесів є одним із важливих чинників сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.

У разі призначення будь-яких виборців на території України відділи ведення Державного реєстру виборців друкують попередні списки виборців та іменні запрошення для кожної звичайної виборчої дільниці. Іменні запрошення члени комісій повинні рознести кожному виборцю. Уточнення попередніх списків виборців здійснюється у строки та в порядку, встановлені відповідним Законом про вибори або референдуми. Звернення виборців, звернення інших суб'єктів виборчого процесу щодо невключення, неправильного включення до попереднього списку виборців чи помилок у відомостях про виборця виборчої комісії передають до відповідного органу ведення Реєстру. Додаються оригінали всіх звернень громадян щодо усунення недоліків у списках виборців та додатки. Відділ ведення Реєстру, що отримав звернення та документи, проводить перевірку цих відомостей та за результатами перевірки вносить відповідні зміни до персональних даних виборців у Реєстрі чи надає відмову у разі, якщо звернення про неправильності у списках виборців не підтвердилося.

В день виборів дільничні виборчі комісії зобов'язані виписувати виправлення неточностей у списках для голосування, та надавати їх до Державного реєстру виборців. Але з дільничними виборчими комісіями завжди виникають якісь питання. По-перше, часто керівниками виборчих дільниць стають громадяни, які не мають відповідної підготовки у складі комісій, що негативно впливає на якість прийняття рішень та організацію виборів на дільниці. На кожні вибори склад комісії оновлюється, що ускладнює організаційну роботу місцевих органів влади, які відповідають за проведення виборів на відповідній території. По-друге, дільничні комісії часто формуються з порушенням строків, або після формування голови, заступники, секретарі комісій відмовляються від посад, а значить, що для отримання списків виборців та іменних запрошення просто відсутні будь-хто з керуючої трійки. По-третє, коли члени виборчих комісій розносять іменні запрошення виборцям, не всі відповідально ставляться до цього питання і якась частина запрошень просто не доноситься до виборців, що є правопорушенням.

Для аналізу формування складу дільничних виборчих комісій ми дослідили кількісну характеристику членів дільничних виборчих комісій (див. Додаток Ж, табл.1, табл.2, табл.3), що працювали в Заводському районі міста Запоріжжя під час виборчих компаній 2019 року, за освітою, досвідом роботи членом дільничної виборчої комісії, професійною зайнятістю та зробили зведену таблицю (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Зведена таблиця кількісного складу членів дільничних виборчих комісій за ознакою освіти, досвідом роботи та професійною зайнятістю

Виборчі компанії	К-ть членів ДВК	Середня освіта	Середн.- спец. освіта	Вища освіта	Досвід роботи в ДВК		Професійна зайнятість		
					так	ні	Працює	не працює	пенсіонер
31.03.2019	393	95	103	195	229	165	191	134	70
21.04.2019	388	258	29	101	169	219	137	188	63
21.07.2019	339	76	43	220	179	159	172	119	48

1 рядок – чергові вибори Президента України 31 березня 2019 року; 2 рядок – повторне голосування з виборів Президента України 21 квітня 2019 року; 3 рядок – позачергові вибори народних депутатів України 21 липня 2019 року. Згідно даних таблиці кількість членів комісії з вищою освітою (див. Додаток З, рис. 1.) значно перевищує, виняток складає повторне голосування з виборів Президента України, можливо це через те, що для формування складу дільничних виборчих комісій було замало часу і багато хто відмовився з попередніх членів комісій через втомленість на першому турі, через сезон відпусток та розчарування від попереднього досвіду.

Якщо розглядати такий параметр як досвід роботи під час виборчих компаній (див. Додаток З, рис. 2.), з даних таблиці видно, що склад дільничних виборчих комісій складається приблизно однаково, виняток також складає повторне голосування з виборів Президента України, причини гадаємо ті ж самі що і в розподілі за ознакою освіти.

А ось дослідження за професійною зайнятістю (див. Додаток З, рис. 3.) виникло спонтанно, під час аналізу цей параметр не був першочерговим для

розгляду, а в результаті отримали цікаву інформацію. Згідно даних таблиці більше половини членів виборчих дільниць офіційно ніде не працюють, а якщо скласти кількість безробітних та пенсіонерів, то отримаємо більше половини складу комісії.

Проаналізувавши якісний склад виборчих комісій можна сказати, що в члени комісій ідуть працювати громадяни з різним рівнем освіти, половина з вищою освітою, при розгляді досвіду роботи у виборчих комісіях, також більшість без досвіду, що говорить про невідповідність і недостатній кваліфікаційний рівень членів комісій, а ось з огляду на професійну зайнятість, то працюють членами виборчих комісій здебільшого громадяни без постійного місця роботи та пенсіонери, а з цього можна зробити висновок, що люди розглядають роботу членом комісії, як додатковий зарібок, і здебільшого, вони не дуже переймаються з приводу якості виконаної роботи та підвищення якості списків виборців.

Зі свого боку відділ ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району виконує всі необхідні заходи для підвищення взаємодії зі складом комісій. Під час виборчого періоду проводяться зустрічі та навчання з приводу роботи зі списками виборців, виготовлення та передача дільничним виборчим комісіям попередніх, уточнених списків та іменних запрошень, уточнення персональних даних виборців, надання повідомлень про виправлення зроблені у день голосування тощо. З боку органів Державного реєстру виборців виконується все для належного проведення виборів, щоб виборці змогли вільно й ефективно реалізувати своє право голосу.

Таким чином, є декілька рекомендацій щодо підвищення якості роботи членів дільничних виборчих комісій, а саме:

– організація якісної підготовки членів виборчих комісій щодо виконання професійних обов'язків, що надасть змогу підвищити рівень правової освіченості, шляхом запровадження систематичного навчання. Ці курси або школи можна створити на базі вищих навчальних закладів,

можливо Національної академії державного управління при Президентіві України, обласних Центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації;

– доцільно було б у виборчому законодавстві передбачити норму, згідно якої на посаду голови, заступника, секретаря виборчої комісії призначаються люди які мають вищу юридичну освіту, мають досвід роботи членом виборчої комісії, або ж пройшли відповідне навчання. Чи покладати виконання функцій виборчих органів на місцеві органи влади, державних службовців, тощо;

– так як у нас постійно діючі виборчі дільниці, можна зробити керуючий склад виборчих комісій постійно діючими, а у міжвиборчий період проводити з ними навчання, семінари та зустрічі;

– під час виборчих компаній у члени комісій залучати громадян, що стоять на обліку у районному центрі зайнятості, з можливістю отримувати не лише допомогу як безробітний, але і заробітну плату за роботу у складі дільничної виборчої комісії.

7) Візуальний та автоматизований контроль за повнотою і коректністю персональних даних Реєстру здійснюється постійно в порядку, встановленому розпорядником Реєстру [54]. Протягом 2019 року за результатом проведення такої роботи до до органів, закладів, установ, визначених статтею 22 Закону були надіслані запити стосовно 4139 осіб [54].

Обов'язкові перевірки проводяться під час отримання від суб'єктів надання відомостей періодичного поновлення. Відомості про виборців у Реєстрі поновлюються щомісяця, інформація надається відповідному органу ведення Державного реєстру виборців на електронних та паперових носіях суб'єктами подання відомостей. Працівники відділів ведення Реєстру здійснюють перевірку відомостей про виборців, включених до Реєстру, а також відомостей, що підлягають внесенню до бази даних Реєстру.

Систематичні та вибіркові перевірки проводяться службою Розпорядника Реєстру та працівниками відділу відповідно до планів роботи на місяць. Наприклад перевіряються пропущені квартири у будинку, схожі прізвища в одній квартирі з можливими неточностями, виборці вік яких

більше 90 років, виборці які зняті з реєстрації і ніде не зареєструвалися, виборці які можливо є кратними включеннями та інш.

Перевірка записів даних Реєстру за дорученням Служби розпорядника Державного реєстру виборців – це виявлення та усунення кратних включень виборців з Реєстру. Виборець повинен бути однократно включеним до Реєстру. У зв'язку з цим розпорядник Реєстру виявляє записи з однаковими або майже однаковими ідентифікаційними даними та дає вказівку відповідним відділам ведення Реєстру здійснити перевірку стосовно даного виборця.

Перевірка записів бази даних Реєстру програмними засобами підсистеми АІТС Реєстру – це перевірка осіб з судових рішень про встановлення недієздатності особи чи обмеженої недієздатності, неточності під час проведення наказів начальника відділу та інш.

Таким чином, Відділом постійно забезпечується виконання основного завдання Державного реєстру виборців - ведення персоніфікованого обліку громадян, що мають право голосу.

Розгляд основних чинників сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні покликаний сприяти розв'язанню проблем, а отже вдосконалити та підвищити якість процедури складання списків виборців, діяльності органів ведення Реєстру, функціонування інформаційно-телекомунікаційної системи Реєстру. Врахування зазначених пропозицій покращить якість виконання завдань та цілей поставлених перед відділами ведення Державного реєстру виборців в АІТС «Державний реєстр виборців».

3.2. Удосконалення нормативно-правового забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні

Виборче законодавство України повільно розвивається. Не зважаючи на кількість виборчих процесів, що останнього часу відбуваються в країні, нормативно-правові акти з питань виборчого процесу не досконалі і їх удосконалення супроводжується хаотичним внесенням змін та доповнень до правових актів. Ситуацію може змінити прийняття виборчого кодексу

України, але досі питання з його ухвалою відкрите. Хоч Верховна Рада прийняла Виборчий Кодекс у другому читанні, Президент України повернув його зі своїми пропозиціями для повторного розгляду. Державно-правова практика свідчить, що є чимало законодавчих, організаційних і матеріальних проблем у виборчому процесі, які потребують невідкладного вирішення.

На формування нормативно-правової системи впливають об'єктивні потреби втілення яких підвищує їх ефективність. Нормативно-правовими актами (див. Додаток Б) керуються всі органи ведення Державного реєстру виборців та відділи адміністрування Державного реєстру виборців. Важливо визначити цілі, яким повинне відповідати нормативно-правове забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні:

- Захищеність Реєстру. Розроблення новітніх захисних технологій від незаконного доступу та порушення цілісності бази даних Реєстру, його апаратного та програмного забезпечення;

- Актуальність даних Реєстру. Передбачає оновлення персональних даних виборців в реальному часі, щоб дані завжди були актуальними;

- Доступність. Можливість для кожного виборця отримати інформацію про свої персональні дані. Через впровадження системи «Держава в смартфоні» надання громадянам альтернативної можливості голосувати засобами електронної системи;

- Взаємодія. Можливість оперативного отримання достовірних даних про відсоток участі в голосуванні і про результати голосування, підвищення оперативності при статистичній обробці та аналізі результатів виборів;

- Сучасність. Впровадження новітніх технологій, запровадження дистанційного та електронного голосування;

- Інформаційність. Запровадження національної інформаційної програми, яка реалізується через засоби масової інформації, глобальні комп'ютерні мережі й системи, з метою спонукання виборців до активних дій (періодичного уточнення своїх персональних даних у Реєстрі);

- Підпорядкованість. Підпорядкування відділів ведення Державного

реєстру виборців безпосередньо Розпоряднику Реєстру;

– Дотаційність. Так як складання списків виборців є однією з головних задач відділів ведення Реєстру та важливою складовою виборчого процесу в здійсненні волевиявлення громадян, необхідно запровадити дотації до місцевих бюджетів із Державного бюджету України щодо часткового покриття витрат на утримання відділів ведення Державного реєстру виборців та на преміювання працівників відділів.

Необхідно окремо розглянути питання взаємодії органів Державного реєстру з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Адже законодавчо прописану регламентацію має лише співпраця між органами Реєстру. Так розпорядник Державного реєстру виборців – Центральна виборча комісія, в межах своєї компетенції, видає обов'язкові для виконання рішення. Служба розпорядника Державного реєстру виборців контролює діяльність органів ведення та адміністрування реєстру, а регіональні органи адміністрування Державного реєстру виборців контролюють виконання актів Розпорядника реєстру та мають право одержувати у встановленому порядку від органів ведення реєстру необхідну для виконання покладених на них завдань інформацію та проводити наради з питань, що належать до їхньої компетенції [54].

Через складну організаційну структуру поновлення бази даних Реєстру виникають питання, що стосуються налагодження взаємодії між органами влади, які мають різне галузеве підпорядкування та керуються різними нормативно-правовими актами. Напевно, через те й виникають проблеми, що заважають правовому вирішенню багатьох колізій у чинному законодавстві. Необхідна адаптація законів до сьогоднішніх реалій та чіткий контроль за їхнім застосуванням. З метою внесення необхідних змін потрібно здійснити перегляд ефективності нормативно-правових норм щодо забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців.

1. Підпорядкування Відділів. Відділи ведення Державного реєстру виборців підпорядковуються одразу декільком органам: безпосередньо

керівництву районної адміністрації; міському голові та міській раді; відділу адміністрування при обласній державній адміністрації; Розпоряднику Реєстру (Центральній виборчій комісії).

Як вже зазначалося в попередньому розділі, працівників відділів постійно залучають до виконання робіт, не пов'язаних з виконанням посадових обов'язків, крім цього всі відділи недоукомплектовані штатними одиницями. Також недостатнє матеріальне забезпечення відділів, яке покладено на місцеві органи влади, як приклад можна привести забезпечення площами, виконання вимог про кількість мережевих точок, пожежна та охоронна сигналізація, кодові замки та інше.

Шляхи вирішення питання:

Відділи ведення Державного реєстру виборців, можна зробити представницькими органами Служби Розпорядника Реєстру з приводу питань та проведення виборів, нехай це збільшить перелік обов'язків відділів з боку Розпорядника Реєстру, але зменшить зі сторони місцевих органів влади. Як результат виведення відділів ведення Реєстру із структури адміністрацій та підпорядкування Центральній виборчій комісії.

2. Періодичне поновлення бази даних Реєстру, а саме формування подань відомостей автоматично за допомогою технічних засобів. Мається на увазі, наприклад, коли необхідно сформувати відомість про виборців, яким у поточному місяці виконується 18 років, можна було б лише задати необхідні параметри та сформувати звіт, його закодувати та надіслати через захищену спільну з суб'єктами надання відомостей мережу, до відділу ведення Державного реєстру виборців.

Шляхи вирішення, по-перше, розробити технічні ресурси та захист мереж з базами даних та інструкції використання цих програмових засобів, по-друге, переглянути законодавчі акти де описується механізм подання відомостей періодичного поновлення суб'єктами надання відомостей, по-третє, дати доступ посадовцям, що працюють з базами даних, у режимі читання входити до інших баз даних для контролю, та можливості

посилатися на ці ресурси. Це взагалі відмінить, або мінімізує кількість запити до суб'єктів надання відомостей, зменшить час на підготовку подань та їх опрацювання і по-четверте, з огляду на проект влади «Держава в смартфоні», де передбачено щоб всі Реєстри країни були доступні для громадян в одному інтернет додатку, можна всі, законодавчо дозволені, дані отримувати через мобільні додатки, або мережі інтернет.

3. Звернення громадян під час виборчого періоду безпосередньо до Відділу. Згідно виборчого законодавства громадянин має право звернутися до відповідної дільничної виборчої комісії або безпосередньо до органу ведення Державного реєстру виборців чи суду за місцезнаходженням виборчої дільниці щодо допущених при складанні попереднього списку виборців неправильностей. Якщо виборець звертається з заявою до виборчої комісії, то комісія спочатку приймає рішення про передачу заяви до Відділу, для чого необхідно провести збори, потім передає заяву з документами до відділу ведення Реєстру. Часто пакет документів не повний, або зроблені не вірно копії, заяви передаються не одразу, а, іноді, через кілька днів, а виборець чекає на результат.

З особистого досвіду можу сказати, що були звернення виборців, переданих через виборчі комісії в останній момент, коли за термінами складання уточнених списків вже не встигли розглянути заяви, або наданий не повний пакет документів, чи в Департаменті реєстраційних послуг не підтвердили факт реєстрації виборців, через відсутність картотеки за вказаною у заяві адресою, або зняття виборця за рішенням суду. Контактні дані у заяві (такі як номер телефону) відсутні і попередити виборця письмово не встигаємо, в результаті виборці не прийняли участі у виборах. А ось якби вони безпосередньо звернулися до відділу ведення Державного реєстру виборців питання було б вирішене на місці.

Що стосується звернень виборців через суд, то для впровадження судового рішення, суд пише запит до відділу ведення Державного реєстру виборців і на його основі приймає рішення, а можна було б виборцю прийти,

знову таки, до відділу і вирішити всі питання. Чи у нас був випадок коли на виборах до верховної ради України суд прийняв рішення про включення до списку виборців тимчасово переміщених осіб, які спізналися з написанням заяви про тимчасову зміну місця голосування, а за Законом України «Про вибори народних депутатів України» вони мають право голосувати лише за загальнопартійними списками, а у рішенні це не зазначалося.

Вирішення питання. Доцільно, на нашу думку, законодавчо передбачити, щоб заяви та скарги подавалися безпосередньо до органу ведення Державного реєстру виборців, а не до декількох органів за вибором, наприклад, до органу ведення Реєстру та до виборчої комісії, навіть якщо остання не розглядає скарги, а лише передає їх до органу ведення Реєстру).

4. Тимчасова зміна виборцями місця голосування.

Згідно виборчого законодавства не пізніше ніж за 5 днів до дня голосування виборець може звернутися до органу ведення Реєстру з мотивованим зверненням щодо тимчасової зміни місця голосування [54].

Дуже багато клопоту відділам Реєстру та і виборцям на виборах Президента України і на повторних виборах Президента України 2019 року надало формулювання вмотивоване звернення. Це означає, що до заяви додаються документи, які підтверджують необхідність зміни місця голосування. Це може бути: довідка з місця роботи, навчання, довідка з місця проживання без реєстрації, договір найму житла, акт про фактичне проживання, санаторно-курортна путівка, тощо. Але на практиці, більшість виборців, що приходили до відділу фактично проживають без договорів найму, офіційно не працюють, приїхали для догляду за хворими родичами, а довідки від лікаря не мають, або не встигають її взяти. Через ці бюрократичні обставини громадяни були позбавлені права голосу. Але на вибори до верховної ради України, було скасовано необхідність надання документів до заяв, необхідно було просто вказати мотив тимчасової зміни місця голосування у заяві. Це дуже підвищило оперативність прийняття заяв працівниками відділів ведення Реєстру і покращило ставлення виборців до

посадовців. А це все відбулося завдяки удосконаленню законодавчого акту.

Але є інші питання стосовно тимчасової зміни місця голосування. Одне із них остаточні строки подання заяв щодо тимчасової зміни місця голосування. В законі сказано, що не пізніше ніж за п'ять днів можна подати заяву, через те, що наступного дня вже друкуються уточнені списки виборців. Але велика кількість виборців не встигають до зазначених строків.

Рішення. Вже багато говориться про електронне голосування, голосування поштою, або голосування достроково. Всі ці варіанти могли б вирішити питання тимчасової зміни місця голосування для виборців.

Тепер розглянемо це питання з іншого ракурсу – тимчасова зміна місця голосування членів виборчих дільниць. Багато членів виборчих дільниць не встигли змінити місце голосування, через те, що постійно змінювалися списки членів ДВК, а під час повторного голосування з виборів Президента України і часу для формування комісій було менше.

А рішення можна знайти змінивши законодавчі аспекти, а саме готувати подання окружною виборчою комісією списків членів дільничних виборчих комісій до органу ведення Реєстру, на підставі яких працівники Відділів тимчасово змінюватимуть їм місце голосування на дільницю, де члени комісії будуть працювати в день виборів. Було б добре, якби такі подання були подані в електронному варіанті з можливістю автоматично вносити їх до бази даних Реєстру, але для цього необхідно крім уточнення законодавчих актів ще провести і технічні зміни в програмному забезпеченні.

5. Професіоналізм та компетентність складу дільничних виборчих комісій. Так як вибори є елементом будівництва демократичної, правової держави, то і займатися «підбором кадрів», а саме проводити вибори мають професіональні члени виборчих комісій. Виходячи з достатнього досвіду проведення виборів у нашій державі можна сказати, що вже давно виникла необхідність переглянути статус виборчих комісій, як єдиної системи державних органів, що забезпечує реалізацію виборчих прав громадян, а також займається організацією та проведенням виборів.

Якщо про формування Центральної виборчої комісії та окружних виборчих комісій питань виникає менше, то при формуванні дільничних виборчих комісій завжди виникають якісь проблеми. За чинним законодавством формування дільничних виборчих комісій відбувається окружними чи територіальними виборчими комісіями за поданням кандидатів або партій. Аналізуючи склади комісій на виборах у 2019 році можна сказати, що основна кількість членів комісій неспроможні виконувати свої обов'язки на професійному рівні через брак досвіду у роботі виборчих комісій, невідповідність та часто неосвіченість. Як вже зазначалося у попередніх розділах від професіоналізму членів дільничних виборчих комісій під час виборчого процесу також залежить якість списків виборців.

Сучасна система підбору складу дільничних виборчих комісій вимагає навчання членів виборчих комісій у дуже короткі строки. Ми пропонуємо внести коректив у виборче законодавство першочергово змінити суб'єкта подань списків членів виборчих комісій, щоб подання складали органи публічної влади, а не політичні партії, що також зменшить політизованість комісій. Тож, питання ефективності роботи виборчих комісій достатньо актуальне та має вирішуватись шляхом віднесення цих органів до постійних державних органів, що організують та проводять вибори.

Також необхідно переглянути тимчасовий характер дільничних виборчих комісій, що обумовлює проблеми у взаємовідносинах з органами місцевого самоврядування. Часто органи місцевої влади дуже скептично ставляться до складів дільничних комісій. А як же, адже комісії цілком залежні від місцевої влади, їх забезпечують приміщеннями, технічним обладнанням та і методичною допомогою, майже з кожного питання комісії звертаються до відповідної місцевих органів влади. Такий стан може змінитися у разі надання членам виборчих комісій статусу державних службовців з відповідними повноваженнями та певною мірою відповідальності.

Отже, шляхи вирішення: це підвищення рівня правової культури членів дільничних виборчих комісій, наприклад, запровадження «шкіл із підготовки

та проведення виборів»; формування дільничних комісій через подання органів публічної влади; надання членам виборчих комісій статусу державних службовців.

Врахування зазначених пропозицій щодо вдосконалення нормативно - правового забезпечення посилить дієвість організаційно-правового механізму державного регулювання виборчого процесу, прозорість і демократичність процедур з організації та порядку проведення виборів та сприятиме підвищенню якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. Зокрема надзвичайно важливими будуть розробки щодо вдосконалення процедури формування Державного реєстру виборців, втіленню технічних можливостей формування подань відомостей періодичного поновлення, врегулювання механізму подання заяв виборцями під час виборчого процесу, змінювати місце голосування членам дільничних виборчих комісій на підставі списків поданих окружними виборчими комісіями, переглянути механізм підготовки та формування складу дільничних виборчих комісій.

Всі ці питання мають бути врегульовані на законодавчому рівні шляхом внесення змін до відповідних Кодексів, а кращим рішенням буде проведення кодифікації виборчого законодавства і затвердження Виборчого Кодексу України, куди б органічно ввійшли положення законодавства про Державний реєстр виборців.

3.3. Запровадження інноваційних методів і форм організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні

Сучасний світ вже неможливо уявити без інноваційних технологій, які пронизують усі сфери суспільного життя. Поняття «innovation» з латинського перекладається, як «зміна» чи «оновлення». У перекладі з англійської мови: процес здійснення новацій та нововведення, раціоналізаторська пропозиція, отже зміна технології, організації виробництва або продукту, що здійснюється з метою досягнення вищої ефективності або створення нової цінності. За

великим тлумачним словником української мови термін «інновація» тлумачиться у таких значеннях: 1) нововведення; 2) комплекс заходів, спрямованих на впровадження в економіку нової техніки, технологій, винаходів тощо [5, с. 506].

Немає однозначного тлумачення цього поняття серед вітчизняних науковців. Наприклад, Н.Чухрай, Р.Патора в книзі «Товарна інноваційна політика» визначають поняття так: «Інновація – це використання нових для організації ідей шляхом втілення їх в товарах, процесах, послугах або в системах управління, якими оперує організація» [92, с. 12]. Дещо іншою є позиція українського ученого Ю.Яковця, який під інновацією розуміє якісні зміни у виробництві, які можуть стосуватися як техніки і технології, так і форм організації виробництва і управління [100].

З огляду на сказане ми будемо розглядати впровадження інноваційних форм і методів в організацію процесу управління, а саме в організацію якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. На Міжнародній конференції «Використання новітніх інформаційних технологій у виборчому процесі: виклики, ризики, перспективи», яку Центральна виборча комісія провела спільно з Офісом Ради Європи в Україні, Міжнародною фундацією виборчих систем в Україні (IFES) та Координатором проектів ОБСЄ в Україні відбувся обмін досвідом з виборчими органами іноземних держав, міжнародними організаціями щодо організації виборчого процесу із застосуванням новітніх інформаційних технологій, підготовки пропозицій стосовно можливостей його використання під час організації підготовки і проведення виборів в Україні та вдосконалення законодавства із зазначених питань. На цій конференції голова Центральної виборчої комісії Михайло Охендовський сказав, що запровадження новітніх інформаційних технологій має підвищити довіру суспільства до результатів виборів [7].

Україна вже успішно застосувала один великий новітній проект інформаційних технологій у виборчій сфері. І це впровадження «Державного реєстру виборців», що забезпечує державний облік громадян України, які

мають право голосу. А викликає повагу те, що Державний реєстр виборців створено за відсутності будь-якого електронного реєстру населення. Як сказано у рекомендаціях міжнародної конференції «Використання новітніх інформаційних технологій у виборчому процесі: виклики, ризики, перспективи»: «...Державний реєстр виборців став справжнім проривом у сфері створення автоматизованих систем в Україні і акумулював найсучасніші інформаційні технології» [7].

Розглянемо декілька інноваційних форм і методів організації якісного ведення Державного реєстру виборців, які можуть стати нашою дійсністю.

1. Електронне урядування може стати найважливішими й найбільш оптимальними інноваційними формами. Згідно розпорядження Кабінету міністрів України «...Електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [71].

Так як один із чинників якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні – це низька активність звернень громадян до Відділу, то з включенням деяких пунктів до Концепції можна було б значно підвищити цей чинник. А саме, так як вже існує у загальнодоступних мережах інтернету он-лайн сервіс «Особистий кабінет виборця» необхідно його вдосконалити.

На сьогоднішній день, якщо виборець себе не знайшов в «Особистому кабінеті» інформація про нього, дані за якими виборець себе шукав, а саме прізвище, ім'я, по батькові та дата народження надходить до відповідного відділу на розгляд. Працівниками відділу з'ясовується чому виборець себе не знайшов. Найчастіше це помилки у заповненні своїх даних, але є випадки коли виборці справді відсутні в Реєстрі і тоді відділи пишуть запити до Департаменту реєстраційних послуг з проханням перевірити факт реєстрації

осіб у відповідному районі. І трапляються відповіді де зазначається, що відомості щодо реєстрації особи в Заводському районі відсутні.

Згідно даних відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району з 697 запитів з «Кабінету виборців», Департамент реєстраційних послуг не підтвердив реєстрацію 51 особи. Ми пропонуємо, що у разі, якщо виборець себе не знаходить в «особистому кабінеті виборців», то завантажує у додаток фото паспорта громадянина України, а Розпорядник Реєстру надсилає ці файли до відповідного відділу для розгляду. Крім цього було б не зайвим, щоб виборці залишали адреси електронної пошти, для двостороннього зв'язку між виборцем та відповідним Відділом. У такому разі працівники відділу зможуть повідомити електронною поштою загальні результати перевірки. Так як згідно Концепції передбачається забезпечення будь-якої діяльності органів влади через електронну форму реалізації як пріоритетну та з урахуванням переваг електронних інструментів залучення громадян до процесів управління одними з заходів є: розвиток інституту електронних звернень та запровадження електронних форм зворотнього зв'язку на офіційних веб-сайтах для отримання якісного зворотнього зв'язку [71]. Розвиток ІТ-технологій наблизив доступність використання комп'ютерної техніки для переважної більшості виборців на побутовому рівні. У зв'язку з цим, крім особистого звернення виборця до органу ведення Реєстру щодо свого включення до Реєстру, зміни своїх персональних даних, отримання на запит інформації з Реєстру, необхідно передбачити можливість надсилання відповідних заяв та запитів в електронній формі з використанням цифрового підпису через мережі Інтернет.

Якщо продовжувати тему звернення громадян до органів ведення Державного реєстру виборців через мережу інтернет, необхідно сказати, що кожному Відділу у користування був наданий пристрій для зчитування ID-карток. Під час проведення виборчих компаній 2019 року цей пристрій дуже став у нагоді, адже з його допомогою значно скорочується час заповнення

заяв працівниками у системі, достатньо лише зчитати ID-картку і вся інформація про виборця потрапляє у Реєстр і автоматично формується заява.

З урахуванням переваг технологій електронної ідентифікації згідно Концепції одним з заходів розвитку електронного урядування в Україні є сприяння наповненню єдиного демографічного реєстру, поширенню паспортів громадянина України у формі ID-карти та розвиток існуючих та запровадження нових схем і засобів електронної ідентифікації та встановлення рівнів довіри до них (у тому числі Mobile ID, Bank ID). Отже як запровадження нових схем можна також розробити мобільний додаток для зчитування ID-карток в он-лайн сервіс «Особистий кабінет виборців».

2. Запровадження автоматизованого обміну даних між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади наступний напрямок розвитку електронного урядування в Україні, що дасть змогу забезпечити підвищення ефективності роботи органів влади шляхом скорочення часу отримання необхідних даних, покращення їх якості та актуальності. Розглянутий в попередніх розділах чинник якісного ведення Державного реєстру виборців, як якість відомостей періодичного поновлення, стосується даного розвитку електронного урядування в Україні. З урахуванням переваг технологій електронної взаємодії основними заходами за даним напрямом є: запровадження системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів та розвиток електронної взаємодії суб'єктів владних повноважень на базі системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів, у тому числі підключення базових державних реєстрів і баз даних.

На даний час в у багатьох відділах вже запровадили, ще нещодавно інноваційний метод, електронний документообіг, мета створення такої системи є забезпечення руху документів (укази, постанови, закони, розпорядження, повідомлення, звіти, аналітичні довідки, тощо), скорочення терміну підготовки та прийняття рішень шляхом автоматизації процесів

колективного створення та використання документів в органах державної влади. Але зараз мова йде про взаємодію електронних ресурсів.

Електронна взаємодія державних електронних ресурсів розглядається, як інноваційна форма організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні. Вже зараз є пропозиції внесення змін до Закону України «Про Державний реєстр виборців», де використання персональних даних Реєстру у відповідність із законами України, якими передбачено надання Державним органам права доступу до автоматизованих інформаційних систем, реєстрів та банків даних, держателями (адміністраторами) яких є державні органи (див. рис. 3.1)

Рис. 3.1. Схема електронного періодичного поновлення

Електронна взаємодія державних електронних ресурсів передбачає: передавання відомостей напряму «з бази в базу» захищеними каналами; можливість передавання даних у зворотньому напрямку; перехід від щомісячного до щоденного отримання інформації. Також передбачається можливість органам, закладам, установам, яким надаються відомості для періодичного поновлення бази даних Реєстру, подавати передбачені Законом України «Про Державний реєстр виборців» відомості про виборців в електронній формі з використанням електронного цифрового підпису.

Основними завданнями із забезпечення розвитку електронного урядування у виборчій сфері України – є запровадження інформаційно-телекомунікаційних систем підтримки прийняття управлінських рішень та автоматизації адміністративних процесів (зокрема з використанням перспективних геоінформаційних технологій, Інтернету речей, технологій опрацювання даних великих обсягів (Big Data) і Blockchain), а саме розвивати та запроваджувати інформаційну систему проведення виборчого процесу в електронній формі [71].

Щоб ефективно управляти в сучасних умовах будь-якою галуззю необхідно активно застосовувати сучасні інструменти електронного урядування, у тому числі автоматизації обробки великих об'ємів даних та інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, оптимізації та автоматизації адміністративних процесів, запровадження електронних форм взаємодії.

3. Впровадження новітніх технологій у виборчий процес. Всі новітні досягнення у сфері комп'ютерних технологій і телекомунікацій, масова комп'ютеризація та розвиток ефективних інформаційних технологій вплинули на механізм організації підготовки та проведення виборів, а технологізацію виборчого процесу демонструють світові тенденції.

Міжнародний досвід впровадження новітніх технологій у виборчий процес це і процес обліку виборців та кандидатів, здійснення голосування з використанням електронних засобів, автоматизованого підрахунку голосів із застосуванням електронних пристроїв та спеціального програмного забезпечення. В багатьох документах Ради Європи, ОБСЄ та інших міжнародних організаціях говориться, про принципи та стандарти застосування новітніх технологій під час виборчого процесу. Неодмінною умовою застосування інформаційних технологій у виборах, є забезпечення достовірності результатів виборів, довіри до результатів виборів з боку виборців, а також захищеність даних.

Нам необхідно запроваджувати закордонний досвід використання інноваційних технологій, бо всі ці методи і форми перевірені роками та вже проаналізовані їх переваги та недоліки.

Щоб голосування відбувалося за законами демократії, воно повинне бути доступним. У багатьох країнах Європи – це дострокове голосування та голосування поштою. Це стосується людей, які у день голосування знаходяться у лікувальних чи санаторних закладах, постійно нездатних самостійно пересуватися, чи громадян, що відправилися або збираються у подорож, для них необхідно передбачити спрощене голосування.

Наступний спосіб голосування – через систему інтернет. Голосування засобами Internet має більш безпечний процес, але має великий недолік, а саме забезпечення захисту, необхідне підключення в он-лайнному режимі кожної виборчої дільниці до серверу (реєстру). Це потрібно для забезпечення реєстрації факту явки виборця до виборчої дільниці. Після того як виборець проголосує на виборчій дільниці, в електронному реєстрі буде зафіксована його участь у голосуванні. У світі існують різноманітні системи електронного голосування, вони постійно випробовуються, змінюються, доповнюються та розвиваються. Електронне голосування може відбуватися і дистанційно, через мережу інтернет, і безпосередньо на виборчій дільниці, за допомогою необхідних технічних засобів.

Деякі країни використовують змішані системи голосування, коли проголосувати можна класичним шляхом і за допомогою новітніх інформаційних технологій. Один з найбільш успішних досвідів розвитку системи електронного голосування у Естонії. Для того щоб проголосувати у них необхідна спеціальна ідентифікаційна картка, яка посвідчує особу виборця. Крім цього виборцю дозволяється змінювати, через електронне голосування, свій вибір декілька разів до завершення голосування. Ця методика голосування фактично зменшує сенс технології підкупу виборців, адже виборець завжди може змінити свій вибір.

Для запровадження електронного голосування в Україні вже багато що зроблено, наприклад, видаються біометричні закордонні і внутрішні паспорти у вигляді ID-карток, які можуть бути використані для ідентифікації виборця під час електронного голосування і вже кожен українець має можливість отримати електронний цифровий підпис, що також може бути знадобитись при впровадженні електронного голосування.

Законодавчо також розглядається використання в Україні електронного голосування, вже розроблений і затверджений розпорядженням Кабінету міністрів України від 12 червня 2019 року № 405-р план заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019-2020

роки, згідно якого впровадження інструментів електронного голосування заплановане поки що лише в закладах вищої освіти в діяльності органів студентського самоврядування, але крім цього на розгляд Верховної Ради України подано проект «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав громадян України шляхом запровадження на виборах голосування поштою та інтернет-голосування» [52], де говориться що виборець може проголосувати на виборах шляхом інтернет-голосування або поштою, які є додатковими способами голосування.

4. У межах нашого дослідження пропонуємо наступну інноваційну форму організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні, а саме – популяризацію Державного реєстру виборців. Як вже зазначалось раніше, що на якісне ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні впливає декілька чинників, один з яких це активність громадян щодо ведення Державного реєстру виборців. Лише після звернення виборця, з офіційно наданими та перевіреними документами підтвердження особистості, до Реєстру будуть внесені точні персональні дані. Але наші виборці не дуже активні, особливо в міжвиборчий період.

З метою популяризації Державного реєстру виборців та розробки рекомендацій щодо способів підвищення рівня інформованості виборців про Державний реєстр виборців автором, у межах даної роботи, було проведене соціологічне опитування (див. Додаток К). Опитано 200 виборців, мешканців Заводського району міста Запоріжжя, опитування проходило серед різних верств населення: інтелігенції – це територіальний відділ освіти Заводського району Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради; пересічних громадян – відділ реєстрації фізичних осіб по Заводському району управління державної реєстрації фізичних осіб Департаменту реєстраційних послуг Запорізької міської ради; громадян, що потребують соціальної допомоги – Управління праці та соціального захисту населення Запорізької міської ради по Заводському району; молоді – учнів Державного навчального закладу «Запорізьке вище індустріально-політехнічне училище».

Громадянам за матеріалами анкети необхідно було надати відповіді на 5 питань, що стосуються інформованості про Державний реєстр виборців, способів перевірки своїх даних в Реєстрі та необхідності популяризації Державного реєстру виборців (див. Додаток Л, табл. 1).

На перше питання анкети: «Чи відомо Вам про Державний реєстр виборців?» дали відповідь «так» – 151 виборців, «ні» – 49 (див. Додаток М, рис. 1). Серед опитуваних, які нічого не чули про Державний реєстр виборців більша кількість, а саме 27 осіб, це громадяни які заповнювали анкети в Управління соціального захисту населення Запорізької міської ради по Заводському району, 13 осіб – в відділі реєстрації фізичних осіб по Заводському району управління державної реєстрації фізичних осіб департаменту реєстраційних послуг Запорізької міської ради, та 9 осіб Державний навчальний заклад «Запорізьке вище індустріально-політехнічне училище», а отже це виборці від 18 до 24 років.

На питання: «Чи перевіряли Ви себе в Реєстрі виборців?» – перевірили себе 43 громадянина, не перевіряли – 157 (див. Додаток М, рис. 2). Звичайно, що «не перевіряли себе в Реєстрі» зазначили всі, хто в першому питанні дали відповідь: «нічого не відомо про Державний реєстр виборців», та можливо ті, у кого в Реєстрі (списках виборців) всі дані правильні. А перевіряли свої дані – анкетовані в Територіальному відділі освіти Заводського району департаменту освіти і науки Запорізької міської ради – 21 особа, Державний навчальний заклад «Запорізьке вище індустріально-політехнічне училище» – 12 осіб, Відділ реєстрації фізичних осіб по Заводському району управління державної реєстрації фізичних осіб департаменту реєстраційних послуг Запорізької міської ради – 9 осіб, Управління праці та соціального захисту населення Запорізької міської ради по Заводському району – 1 особа.

На питання: «Відмітьте всі відомі Вам способи перевірки даних у Реєстрі виборців» необхідно було надати кілька відповідей (див. Додаток М, рис. 3). З'ясувалося що у нас виборці інертні, більшість чекають коли їм принесуть запрошення, багато хто знає про можливість звернутися до відділу

ведення Державного реєстру виборців, цікавим виявився факт, що меншій половині відомо, про такий спосіб, як перевірка на виборчій дільниці і лише чверть всіх опитуваних знає про інтернет-ресурс «Особистий кабінет виборців».

Четверте питання анкети: «Як Ви вважаєте, чи потрібно рекламувати Державний реєстр виборців?» «Так» – 155 виборців, «ні» – 45 виборців (див. Додаток М, рис. 4). Ця відповідь вимагає замислитись. За необхідність рекламувати Реєстр виборців – 155 виборців, в опитуванні відповіли «так», ті виборці, які знають всі способи перевірки даних і перевіряли себе в Реєстрі, а отже свідомі і все одно вони переконані про необхідність популяризувати Реєстр, 45 виборців дали відповідь – «ні», в це число входить 31 виборець із тих, хто нічого не чув про Державний реєстр виборців і не вважають за необхідне його рекламувати.

І останнє питання нашого опитування, що саме стосується варіантів запрошення виборців прийти і перевірити свої персональні дані у Державному реєстрі виборців (див. Додаток М, рис. 5). Найбільше голосів отримав варіант запрошення через інтернет-ресурси і це не дивно, з огляду на передвиборчу компанію останнього Президента України, спосіб інтернет-піару виявився самим дієвим. Ще був запропонований спосіб повідомлення, як смс-розсилка, цю ідею подали виборці, які приходили до відділу під час виборчого процесу з приводу тимчасової зміни місця голосування і її підтримали більше половини опитуваних, пропозиція повідомляти через засоби масової інформації менше, можливо, через те, що все більше українців не дивляться телебачення, віддаючи перевагу інтернету. І найменше бажаючих отримати повідомлення через оголошення, можливо тому, що цей спосіб надання інформації потроху витісняють інтерактивні дошки і виборці його вважають мало ефективним.

Згідно даних дослідження можна зробити такі висновки. Третина опитаних мешканців Заводського району міста Запоріжжя нічого не чули про Державний реєстр виборців, а отже вони ніколи не перевіряли свої персональні

дані. Лише чверть опитаних знають про можливість перевірити себе в інтернет-ресурсі «Особистий кабінет виборців». І практично всі анкетовані переконані що необхідно рекламувати, а отже популяризувати Державний реєстр виборців.

Україна потребує виборця нової формації, якому зрозуміло, що лише тоді можна гарантувати демократичну та легітимну владу, коли виборці будуть брати участь у виборах за своїм бажанням, як громадський обов'язок і необхідність додатково їх мотивувати (через призи, дарунки, гроші) просто зникне. Для цього необхідне усвідомлення кожного виборця, щодо важливості його голосу у формуванні органів влади.

У популяризації Державного реєстру виборців взагалі не буде необхідності, якщо буде правова та політична освіта кожного громадянина України на достатньо високому рівні. Адже у цьому разі кожен виборець буде свідомим. Для підвищення рейтингу Реєстру, а загалом і виборчого процесу необхідно починати з «виховання правової та підвищення політичної освіти громадян України». Треба розрізняти вікові етапи політичної освіти: дошкільне виховання; шкільна освіта; вища і професійна освіта; освіта дорослих.

Громадську свідомість, патріотичні почуття виховувати потрібно змалку. Спершу дитину треба познайомити з традиціями та народними цінностями. Починати виховувати патріота держави необхідно на прикладі батьків, коли дитина бачить ставлення дорослих до країни, до суспільства. А якщо батьки самі політично не освічені тоді вихованням любові до держави займаються вихователі у дитячих садочках. Спочатку в дитині виховують любов до батьків, родини, вчать поважати старших, бути дружніми з іншими дітьми. Потім прищеплюють любов до рідної землі, краю. В середньому дошкільному віці, коли активізується у дітей інтерес до соціального світу, суспільних явищ поступово розкривають дітям зміст народної культурної спадщини, історії, традицій, рідної мови – з чого починається Батьківщина.

Ще в дошкільному віці діти вивчають назви місцевості де мешкають, назву країни в якій живуть та столицю України.

Щодо виховання патріотизму у дітей в шкільних навчальних закладах на законодавчому рівні є закріплені норми в яких зазначено: «...найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін» [58].

Наступний етап отримання правової та політичної освіти є вищі навчальні заклади, де всім студентам надаються основи політології та окремо готують фахівців у галузі політичних наук. Згідно Концепції політичної освіти в Україні, створеної Інститутом громадянської освіти Національного університету «Києво-Могилянська Академія» за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні: «Головне завдання політичної освіти – домогтися усвідомлення, прийняття і практичного здійснення людиною власних прав та політичної відповідальності» [11; 20].

Якщо розглядати правову освіту дорослих, а саме суб'єктів виборчого процесу, то це, на нашу думку, низка систематизованих теоретичних знань про формування державної влади, виборче право. Такі знання – є запорукою формування громадянам правової свідомості, а значить, і правової культури. Щодо правової освіти виборців з питань виборчого процесу відповідно, Центральна виборча комісія має здійснювати заходи щодо підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів [72]. А першоджерелом з цього питання виступає Концепція підвищення правової культури учасників виборчого процесу і референдумів [63], метою якої є: «створення умов для забезпечення демократичного, свідомого волевиявлення громадян на виборах, сприяння громадянам України в

реалізації їх права брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.»

Важливо зазначити, що основна увага в політичній освіті спрямована на доросле населення, а для дітей та молоді запропонована більш загальна система знань і умінь, а саме – громадянська освіта.

В результаті підвищення політичної освіти громадян України маємо:

- нового виборця здатного самостійно робити вибір;
- збільшується виборча активність громадян, що зважено ставляться до претендентів на виборах;
- громадяни отримують елементарну громадянську компетентність;
- збільшується ступінь зацікавленості й залучення громадян до громадських справ;
- отримуємо більш політично освічену молодь;
- збільшиться кількість кваліфікованих суб'єктів виборчого процесу;
- підвищується стабільність у суспільстві, бо знизяться випадки зміни політичного курсу.

Якщо у нас будуть політично освічені громадяни, то зникає необхідність популяризації Державного реєстру виборців, але цей процес занадто довгий, хоча і самий дієвий.

З огляду на це пропонуємо впровадити більш швидкий спосіб популяризації, це державний проект «Національна інформаційна програма». Тоді популяризація Державного реєстру виборців, як одна з переваг інформатизації виборчого процесу, відкриває реальні перспективи забезпечення виборчих прав громадян, шляхом організації активної кампанії по інформуванню та громадському вихованню.

Можна сміливо стверджувати, що для того щоб громадяни звернули увагу на якусь подію доцільно закликати про перевірку персональних даних громадян в Реєстрі проводити у вигляді національної інформаційної програми, що реалізується через засоби масової інформації, інтернет мережі

й системи та інші інноваційні форми популяризації.

«Національна інформаційна програма» має складатися з низки дій та проектів, що між собою пов'язані, або розглядатися як впровадження окремих проектів. Пропонуємо декілька способів популяризації Державного реєстру виборців:

1) розроблення соціального відеоролика, проект: «Популяризація Державного реєстру виборців через інформаційну підтримку населення»;

2) проведення агітаційної програми: «Правильні списки виборців – це загальний інтерес»;

3) обов'язковий роздрук персональних даних з Державного реєстру виборців для отримання певних документів;

4) Sms-повідомлення, про необхідність перевірити свої дані в Державному реєстрі виборців;

5) інформаційні дошки оголошень;

6) використання сенсорних інформаційних кіосків.

А тепер про кожен спосіб окремо.

1. Під час кожного виборчого процесу в засобах масової інформації лунають гасла, щодо необхідності перевірити свої дані в Державному реєстрі виборців, необхідно ці гасла запускати в мережі інтернет, так як з'ясувалося, нею користується значна частина громадян. Треба розробити соціальний відеоролик, з закликком «Перевір свої дані, подбай про майбутнє» і запустити його на телебаченні та в мережі інтернет у міжвиборчий час також, адже, цікавий, сюжетний ролик чи соціальна реклама звертає увагу спільноти на ту чи іншу проблему (див. Додаток Н).

2. Проведення агітаційних кампаній «Правильні списки виборців – це загальний інтерес», у рамках якої використовувати теле- та аудіороліки, що закликають виборців перевірити свої дані в Реєстрі, зверне увагу виборців на необхідність перевірити свої дані у Реєстрі. Згідно плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019-2020 роки [45], планується підвищувати рівень участі громадян в процесі

державного управління шляхом популяризації інструментів електронної демократії, формування знань і навичок їх використання шляхом проведення освітніх та рекламних заходів спрямованих на популяризацію інструментів електронної демократії.

З метою формування знань про Державний реєстр виборців та навичок про способи перевірки своїх даних в Реєстрі, проведення агітаційних кампаній «Правильні списки виборців – це загальний інтерес», якраз і призведе до популяризації Реєстру, як інструменту електронної демократії.

3. Зобов'язати громадян України, брати роздрук у відділах ведення Державного реєстру виборців для оформлення громадянами документів, паспорта України, документів на виїзд за кордон, оформлення документів на майно, спадщину, дарування, тощо. Цього можна досягнути через внесення змін до нормативно-правових актів та посилення контролю з боку органів центральної влади. Необхідно додати витяг з Державного реєстру виборців в перелік пакету документів. На даний час така процедура існує для внутрішньо переміщених осіб. Для отримання паспорта громадянина України вперше (роздрук бере один з батьків), при вклеюванні фотокартки в паспорт по досягненню певного віку, при оформленні закордонного паспорта громадянина України, тимчасово переміщені особи, місце реєстрації яких знаходиться на непідконтрольній Україні території, беруть у відділі ведення Державного реєстру виборців роздрук персональними даними.

Цей спосіб зобов'язання виборців звертатися до Відділу, щодо своїх даних достатньо дієвий, хоча і дещо бюрократичний, але при запровадженні електронного врядування отримати довідку можна буде легше, хоча і зараз з усіма процедурами реєстрації заяви, внесення запиту до Реєстру, роздруку персональних даних, його реєстрацією, витрачається не більше 5 хвилин.

4. Sms-повідомлення, це також один із способів запросити виборців перевірити свої дані в Реєстрі.

Під час виборчої кампанії з виборів Президента України 2019 року велика кількість громадян отримували телефонні дзвінки з нагадуванням про

необхідність прийти та проголосувати за певного кандидата на пост Президента України, під час виборчої компанії з позачергових виборів народних депутатів України, громадяни отримували sms-повідомлення від клонів певних партій з пропозицією за кого необхідно голосувати. Всі ці технології на межі законності, з огляду на Закон України «Про захист персональних даних», згідно статті 2 якого: «персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути ідентифікована», а до мобільних номерів що обслуговуються за контрактом дані про громадянина додаються, крім того походження бази даних мобільних телефонів громадян під питанням, адже згідно статті 2 того ж Закону: «володілець бази персональних даних, якій законом або за згодою суб'єкта персональних даних надано право на обробку цих даних, яка затверджує мету обробки персональних даних у цій базі даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не визначено законом», крім того повинна бути згода суб'єкта персональних даних [61].

Для популяризації Державного реєстру виборців рекомендуємо внести зміни до нормативно-правових актів, щоб законодавчо врегулювати питання використання банкінгу даних мобільних телефонів для централізованої розсилки sms-повідомлень з запрошенням прийти і перевірити персональні дані в Державному реєстрі виборців, до цього в запрошення можна вставити посилання на інтернет-ресурс «Особистий кабінет виборця».

5. Інформаційні дошки оголошень. Є різні форми розповсюдження інформації, це телебачення, інтернет, газети та інш. Але не кожен громадянин користується інтернетом та виписує газети. Для них є загальнодоступний ресурс такий як дошки оголошень. Наприклад для вирішення питання агітаційних плакатів передбачене законодавче рішення. Згідно із частиною 4 статті 59 Закону «Про вибори Президента України», місцеві органи виконавчої влади, не пізніш як за дев'яносто днів до дня виборів відводять місця та обладнують стенди, дошки оголошень у людних місцях для розміщення матеріалів передвиборної агітації. Проект «Комунікація влади з

населенням» (див. Додаток П). Так само можна влаштувати інформаційні дошки для висвітлення роботи Державного реєстру виборців не лише біля кабінетів відділів ведення Реєстру, а і в місцях великої прохідності громадян.

Інформаційні стенди є одним з найбільш популярних засобів візуальної комунікації. У сучасному житті стенд є не лише універсальним носієм певної інформації. Використання інформаційних стендів дозволяє оперативно розміщувати інформацію там, де вона буде найбільш актуальною, доступною та зручною для зчитування. Окрім того, стенди забезпечують естетичний вигляд зображуваної інформації і сприяють гармонізації елементів оточуючого середовища. Таким чином, інформаційний стенд є важливим інструментом соціально-культурного розвитку сучасного суспільства.

6. Використання сенсорних інформаційних кіосків. Зважаючи на розвиток інформаційних технологій можна встановити в кожному районі міста сенсорний інформаційний кіоск (інфокіоск) – це багатофункціональний комплекс на базі ПК з сенсорним монітором із спеціальним програмним забезпеченням. Головною характеристикою якого є оснащення сенсорною панеллю. Моментально реагуючи на дотик користувача, панель подає сигнал комп'ютеру, після чого необхідна інформація виводиться на монітор. В такі розумні стенди можна вкладати загальну інформацію не лише про роботу Державного реєстру виборців, але і про роботу органів влади. Ці кіоски обладнанні спеціальним покриттям що перешкоджає вандалізму. Проект: «Впровадження інноваційних технологій в інформаційну сферу громадян» (див. Додаток Р). Застосування інфокіосків з інформацією про Державний реєстр виборців підвищить популяризацію Реєстру та забезпечить не лише якісне та оперативне розміщення цільової інформації, але й буде сприяти зацікавленості громадян до справ громади та підвищенню правової та політичної освіченості.

Якщо розглядати популяризацію Державного реєстру виборців як один із чинників якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні, то це підвищить активність щодо перевірки своїх даних.

Як результат втілення інноваційних форм і методів, щодо організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні, після реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні та прийняття змін до деяких законодавчих актів, щодо забезпечення виборчих прав громадян України шляхом запровадження на виборах голосування поштою та інтернет-голосування, після проведення дій щодо популяризації Державного реєстру виборців, отримаємо: підвищення ефективності роботи органів влади і досягнення якісно нового рівня управління державою, що базується на принципах результативності, ефективності, прозорості, відкритості, доступності, довіри та підзвітності; високий рівень зручності для виборців, якому не обов'язково іти на дільницю, щоб проголосувати, або йти до відділу ведення Державного реєстру виборців, аби написати заяву; чіткість, оперативність підрахунку голосів та підвищення можливості отримання правдивих результатів після підрахунку; зменшується необхідність підкупу виборців, у разі електронної можливості змінювати свій вибір; зменшення бюрократизації виборчого процесу на виборчих дільницях, як результат можливе збільшення активності громадян; залучення до голосування молоді, адже молодь це майбутнє країни; зникає проблема прив'язки до виборчої дільниці, через місце реєстрації; покращення якості надання публічних послуг відповідно до європейських вимог; мінімізація корупційних ризиків під час виконання владних повноважень; підвищується формування більш точного Державного реєстру виборців.

Запровадження інноваційних форм і методів організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні призведе до підвищення якості списків виборців, залучення до перевірки персональних даних більшої кількості громадян та виконання принципів ефективності, результативності, доступності.

ВИСНОВКИ

В роботі розглянуте актуальне для сьогодення питання, наведено науково-теоретичне обґрунтування проблеми та запропоновано вирішення наукового завдання, яке полягає в розробці теоретичних засад щодо організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні як засобу забезпечення організації та проведення виборів згідно демократичних принципів.

В ході дослідження реалізована основна мета та виконані усі завдання. Гіпотеза роботи про те, що організації якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні призведе до підвищення якості списків виборців підтверджена. Отримані в процесі дослідження результати та рекомендації щодо використання їх на практиці доводять актуальність дослідження та дають підстави для формулювання висновків.

1. На основі аналізу робіт науковців та дослідників з'ясовано, що над проблемою виборів та окремих виборчих процесів працювали багато видатних вчених. У своїх роботах автори звертають увагу на правові аспекти виборчого процесу та зазначають загальні моменти функціонування Державного реєстру виборців, важливість підвищення якості списків виборців тощо. Але питання організації якісного ведення Державного реєстру виборів на місцевому рівні майже не розкрито і йому приділяється мало уваги з боку науковців.

2. Під час уточнення змісту основних понять дослідження був проведений змістовний аналіз назви теми: «Організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні». Розглянуті визначення пов'язані з питанням роботи: «організація», «якість», «Державний реєстр виборців», «місцева влада». Крім цього був проведений аналіз глибших понять, які впливають на розуміння дослідження, такі як: «організація процесу управління», «механізм управління», «культура державного управління», «вибори», «право голосу», «виборчий процес», «списки виборців».

Виходячи з детального аналізу теми роботи та суміжних понять, що використовуються для необхідного розуміння проблематики, була з'ясована суть та необхідний напрямок дослідження.

3. Під час дослідження теми застосовувалася загальноприйнята система методів та принципів, таких як: принцип адекватності, об'єктивності, системності, історизму та розвитку. Також застосовувалися методи аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення, конкретизації, спостереження, опитування. Отже, використовувалися методи, завдяки яким оптимально вирішується наукове завдання дослідження, а методологічне підґрунтя роботи складається з сучасних теорій та концепцій.

4. Для кращого розуміння досліджуваного питання в ході роботи були розглянуті принципи, форми та методи діяльності відділів ведення Державного реєстру виборців, опрацьовувалися конкретні прийоми, способи організації роботи Відділів та безпосереднього їх функціонування. З'ясовано, що найбільше в роботі використовуються організаційні та соціально-психологічні методи. Форми організації діяльності відділу спрямовані на підвищення якості роботи працівників та налагодження взаємозв'язків зі структурними підрозділами, суб'єктами подання відомостей, посадовими особами, що сприяє підвищенню якості виконання посадових повноважень. Розглядалися такі методи організації роботи як: планування, координація діяльності, вироблення рішень, інструктування, інформаційне забезпечення, організація виконання роботи і контроль, робота з кадрами. Більш детально був розглянутий метод прийняття рішень, а саме проаналізована поетапність та надана класифікація рішень відділів ведення Державного реєстру виборців.

5. Моніторинг організації роботи відділів ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні був проведений на прикладі відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району. Наведена схема підпорядкування відділу, розглянуте кадрове та матеріально-технічне забезпечення. З урахуванням досвіду

роботи, проаналізували кількісну характеристику виборчого корпусу Заводського району міста Запоріжжя, внесення змін до Реєстру в розрізі 10 років функціонування відділу та кількість запитів надісланих до суб'єктів надання відомостей періодичного поновлення. Зроблена порівняльна таблиця кількості неточностей виявлених у списках виборців під час виборчих процесів 2019 року та надано звіт роботи відділу за 2019 рік. В результаті проведеного моніторингу організації роботи відділу були виявлені недоліки та перераховані проблемні питання.

6. Під час дослідження адаптації зарубіжного досвіду у роботі відділів ведення Державного реєстру виборців, проаналізовано та надано в таблицях загальні дані про особливості голосування в Європейських країнах та застосування альтернативного голосування. Розглянуті позитивні елементи зарубіжного досвіду та можливість їх запровадження в Україні. Запропоновано введення двохетапних змін: «конституційних» та «законодавчо-процесуальних».

7. Досліджуючи основні чинники сучасного стану організації якісного ведення Державного реєстру виборців, розкриті головні, що впливають на якість не лише організації роботи, але і списків виборців. Під час аналізу чинників зображена реальна ситуація з кадровим забезпеченням відділів Реєстру виборців, роз'яснені причини низької якості відомостей періодичного поновлення, проаналізовано стан матеріально-технічного забезпечення Відділів, розкриті особливості ведення реєстру адресної підсистеми, візуального та автоматизованого контролю повноти та коректності даних Реєстру, обґрунтовано вплив звернень громадян на якість списків виборців. Досконально розглянуто такий чинник, як якість роботи членів виборчих дільниць, досліджено формування складу дільничних комісій за ознакою освіти, досвіду роботи та професійною зайнятістю під час виборчих компаній 2019 року. Надано пропозиції щодо поліпшення, або зміни ситуації стосовно кожного з чинників впливу на стан організації якісного ведення Реєстру.

8. В результаті аналізу нормативно-правового забезпечення якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні досліджено проблемні питання рішення яких потребує законодавчих змін. Запропоновані пропозиції і практичні рекомендації, які можуть бути використані при впровадженні нових норм виборчого законодавства та чинних законів України.

9. У дослідженні запровадження інноваційних методів і форм в організацію якісного ведення Державного реєстру виборців обґрунтовано доцільність впровадження інновацій. Серед інноваційних форм і методів розглянуто електронне урядування, розкриті переваги впровадження новітніх технологій у виборчий процес з урахуванням міжнародного досвіду та можливості його втілення в реалії України. Досліджено та проаналізовано інноваційну форму – популяризація Державного реєстру виборців, що вплине на якість списків виборців. Згідно з даними соціологічного опитування було доведено необхідність проведення національної інформаційної програми щодо популяризації Реєстру. Серед запропонованих способів: розроблення соціального відеоролика; проведення агітаційної програми; розсилання Sms-повідомлень; обов'язковий роздрук персональних даних з Реєстру; інформаційні дошки оголошень та встановлення сенсорних інформаційних кіосків. Наприкінці роботи наведено можливі результати впровадження інноваційних форм та методів організації якісного ведення Державного реєстру виборців.

За результатами роботи можна зробити висновок, що організація якісного ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні вплине на підвищення якості списків виборців. Основні положення і висновки дослідження дозволяють розширити наукові уявлення щодо теорії і практики роботи відділів ведення Державного реєстру виборців, технологій ведення Реєстру. Матеріали і висновки дослідження можуть бути використані у практичній діяльності відповідних органів державного управління всіх рівнів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций. Москва : Юрид. лит., 1997. 398 с.
2. Бебик В. М. Менеджмент виборчої компанії: ресурси, технології, маркетинг : навч.-метод. посіб. Київ : МАУП, 2001. 216 с.
3. Богашева Н. В. Значення виборчого законодавства для правової інституціоналізації політичних партій в Україні. *Публічне право*. 2014. № 4(16). С. 29-36.
4. Бучин М. А. Демократичні вибори в Україні: принципи, механізми та технології реалізації: монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 452 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
6. Вибори в Європейському Союзі / за ред. Д. С. Ковриженка; Лабораторія законодавчих ініціатив. Київ : ФАДА ЛТД, 2006. 156 с.
7. Використання новітніх інформаційних технологій у виборчому процесі: виклики, ризики, перспективи. Міжнародна конференція. 27.03.2017 р. *Укрінформ*: URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2201636-novitni-ittehnologii-pidvisat-doviru-do-rezultativ-vivoriv-ohendovskij.html>. (дата звернення: 08.10.2019).
8. Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія : навч. посіб. Київ : МАУП, 1999. 268 с.
9. Гаєвський Б. А., Ребкало В. А. Культура державного управління: організаційний аспект : монографія. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 144 с.
10. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні : навч. посіб. Харків : Фоліо, 2002. 176 с.
11. Дем'янчук О. П., Жадан І. В., Концепція політичної освіти в Україні. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 07.04.2005 р. URL: <https://parlament.org.ua/2005/04/07/political-education-problems-prospects/>. (дата звернення: 23.10.2019).

12. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. д.ю.н., проф. В. Б. Авер'янова. Київ : Юрінком-Інтер, 1998. 432 с.

13. Деякі питання утворення органів (відділів) ведення та регіональних органів (відділів) адміністрування державного реєстру виборців : Постанови Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 943. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2007-%D0%BF>. (дата звернення: 18.06.2019).

14. Дослідження найбільш поширених у світі пропорційних виборчих систем і перспектив їх запровадження у національне державотворення та правотворення. Аналітична доповідь / за заг. ред. О. А. Фісуна. Київ : НІСД, 2007. 120 с.

15. Душин И. Л., Сысун А. И., Ложкин Б. Е. Выборы: технологии избирательных кампаний. Харьков : Изд-во РА, 1998. 160 с.

16. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук. ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк. Київ : НАДУ, 2011. Красівський О. Я., Державний реєстр виборців, (в співавторстві) Т. 8. 630 с.

17. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк. Київ : НАДУ, 2011. Крупник А. С., Якість управління. Т. 1. 748 с.

18. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук. ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ, 2011.

19. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи: пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. Вид. 2-е, випр. і доповн. Київ : Логос, 2009. 500 с.

20. Жадан І., Кисельов С., Кисельова О., Рябов С. Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні : навч. посіб. Київ : ТанDEM, 2004. 79 с.

21. Ідрісов Б. А., Електоральна соціологія : навч.-метод. посіб. Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2012. 256 с.

22. Інституціональні особливості та технології сучасних політичних процесів : курс лекцій і метод. матеріалів до модуля навч. дисципліни / уклад.: Е. А. Афонін, В. М. Козаков, Л. М. Усаченко. Київ : НАДУ, 2008. 108 с.

23. Інформаційно-аналітична система «Списки виборців» – основа майбутнього державного реєстру виборців. *Вісник Центральної виборчої комісії*. Київ : Вид-во Центральна виборча комісія, 2005. № 2. С. 13–15.

24. Керівні принципи щодо виборів. Прийняті Венеціанською комісією на 51-й пленарній сесії (Венеція, 5-6 липня 2002 року). Страсбург, 30 жовтня 2002 р. CDL-AD(2002)023rev. 33 с.

25. Кирилюк Ф. М., Обушний М. І., Хилько М. І. Політологія : навч. посіб. / за ред. Ф. М. Кирилюка. Київ : Здоров'я, 2004. 776 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-6755.html>. (дата звернення: 05.04.2019).

26. Ключковський Ю. Б. Виборчий процес: темпоральний аспект. *Публічне право*. 2014. № 4(16). С. 9-20.

27. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство : монографія. Київ : Час Друку, 2011. 132 с.

28. Князев С. Д. Курс лекцій по избирательному праву и избирательному процессу. URL: http://www.jursites.ru/kurs_lekcii__knyaze.html. (дата звернення: 15.05.2019).

29. Ковриженко Д. С. Зміни до виборчого законодавства: зміст та необхідність : Аналітична записка для Громадянської асамблеї України. URL: https://parlament.org.ua/docs/files/8/1228126490_ans.pdf. (дата звернення: 31.03.2019).

30. Ковриженко Д. С. Проект Закону України «Про Державний реєстр виборців». *Лабораторія законодавчих актів. Часопис Парламент*. 2004. № 6. URL: <http://parlament.org.ua/2015/08/15/chasopis-parlament-62004/>. (дата звернення: 02.04.2019).

31. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 1984 р. № 8093-Х. Дата оновлення: 02.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/80731-10>. (дата звернення: 21.09.2019).

32. Конвенція про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод у державах-учасницях Співдружності Незалежних Держав, ст. 8, п. 2. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/997_622. (дата звернення: 14.08.2019).
33. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
34. Конституція незалежної України : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вузів / за ред. В. Ф. Погорілка, Ю. С. Шемшученка, В. О. Євдокимова. Київ, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2000. 428 с.
35. Кочубей Л. О. Виборчі технології: політологічний аналіз на прикладі виборів до парламенту сучасної України. Київ : Юрид. думка, 2006. 280 с.
36. Кочубей Л. О. Виборчі технології : навч. посіб. Київ : Український центр політичного менеджменту, 2008. 332 с.
37. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией : учебник для вузов. Москва : Русская деловая литература, 1998. 768 с.
38. Магера А. Й., Мазур Ю. О. Деякі проблеми застосування законодавства про вибори народних депутатів України та можливі напрями його вдосконалення. Складання списків виборців. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2009. № 1(15). С. 32-33.
39. Методи діяльності органів публічної влади. *Юридичні послуги Online*. URL: http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/dergh_bud/13.php. (дата звернення: 05.05.2019).
40. Нестерович В. Ф. Виборче право України : підручник. Київ : Видавництво Ліра, 2017. 504 с.
41. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 160 с.
42. Осовська Г. В. Осовський О. А. Основи менеджменту : навч. посіб. Київ : «Кондор». 2006. 664 с. Тема 4.1. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-5412.html>. (дата звернення: 10.04.2019).

43. Питання діяльності органу (відділу) ведення Державного реєстру виборців та регіонального органу (відділу) адміністрування Державного реєстру виборців : Постанова Центральної виборчої комісії від 26.02.2016 р. № 58. Додаток 1 / Типове положення про орган (відділ) ведення Державного реєстру виборців URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/acts/showcard01ed.html?id=42017&what=0>. (дата звернення: 19.06.2019).

44. Питання діяльності органу (відділу) ведення Державного реєстру виборців та регіонального органу (відділу) адміністрування Державного реєстру виборців : Постанова Центральної виборчої комісії від 26.02.2016 р. № 58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0058359-16>. (дата звернення: 23.05.2019).

45. План заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019-2020 роки : затв. розпорядженням Кабінету міністрів України від 12.06.2019 р. № 405-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/405-2019-%D1%80>. (дата звернення: 25.10.2019).

46. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник / за заг. ред. В. Л. Федоренка. 2-вид., переробл. та доповн. Київ, 2010, 432 с.

47. Положення про технічний захист інформації в Україні : затв. указом Президента України від 27.09.1999 р. № 1229. Дата оновлення: 05.05.2008. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U1229_99.html. (дата звернення: 16.06.2019).

48. Про введення автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Державний реєстр виборців» у постійну (промислову) експлуатацію : Постанова Центральної виборчої комісії від 29.09.2009 р. № 137. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/acts/showcard7a7b.html?id=24259&what=0>. (дата звернення: 12.07.2019).

49. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17.11.2011 р. № 4061-VI. Дата оновлення: 18.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>. (дата звернення: 20.10.2019).

50. Про вибори Президента України : Закон України від 05.03.1999 р. № 474-XIV. Дата оновлення 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14#n2>. (дата звернення 20.10.2019).

51. Про вимоги до приміщень відділів ведення Державного реєстру виборців та про норми забезпечення засобами зв'язку, обладнанням, інвентарем, оргтехнікою : Постанова Центральної виборчої комісії України від 20.12.2007 р. № 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0572359-07>. (дата звернення: 24.09.2019).

52. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав громадян України шляхом запровадження на виборах голосування поштою та інтернет-голосування : Проект закону України від 06.03.2019 р. № 10129. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65637. (дата звернення: 30.10.2019).

53. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг : Закон України від 10.12.2015 р. № 888-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-19>. (дата звернення: 02.09.2019).

54. Про Державний реєстр виборців : Закон України від 22.02.2007 р. № 698. Дата оновлення: 10.09.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-16/ed20090910>. (дата звернення: 03.06.2019).

55. Про деякі заходи, пов'язані із забезпеченням підготовки проведення у 2006 році виборців народних депутатів : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.2005 р. № 840. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840-2005-%D0%BF>. (дата звернення: 30.03.2019).

56. Про затвердження загальної чисельності апарату Запорізької міської ради, її виконавчих органів та деякі питання утворення відділів ведення

Державного реєстру виборців : Рішення Запорізької міської ради від 20.07.2007 р. № 4р. URL: <https://zp.gov.ua/uk/documents/item/2525>. (дата звернення: 13.07.2019).

57. Про затвердження Концепції Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Вибори» : Постанова Центральної виборчої комісії від 21.03.2003 р. № 16. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/acts/showcardd156.html?id=17643&what=0>. (дата звернення: 30.03.2019).

58. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : Наказ міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15>. (дата звернення: 30.10.2019).

59. Про затвердження положення про відділ ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району : Рішення виконавчого комітету Запорізької міської ради від 23.05.2016 р. № 277. URL: <https://zp.gov.ua/uk/documents/item/16218>. (дата звернення: 13.07.2019).

60. Про затвердження технічного завдання на створення комплексної системи захисту інформації в АІТС «Державний реєстр виборців» : Постанова Центральної виборчої комісії від 29.05.2008 р. № 39. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/acts/showcard09d0.html?id=42719&what=0> (дата звернення: 25.06.2019).

61. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення: 30.09.2019).

62. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII, із змінами від 13.01.2011 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення: 30.09.2019).

63. Про Концепцію підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів в Україні : Указ Президента України від 08.12.2000 р. № 1322/2000. URL: <http://portal.rada.gov.ua>. (дата звернення: 22.10.2019).

64. Про Порядок доступу органів ведення та регіональних органів адміністрування Державного реєстру виборців до бази даних Державного реєстру виборців : Постанова Центральної виборчої комісії від 09.04.2013 р. № 73. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/acts/showcard143b.html?id=43347&what=0>. (дата звернення: 10.07.2019).

65. Про порядок надання Центральною виборчою комісією робочим групам обліку виборців електронної бази даних загальних списків виборців по відповідній адміністративно-територіальній одиниці : Постанова Центральної виборчої комісії від 02.08.2007 р. № 59. URL: <https://www.cvk.gov.ua>. (дата звернення: 18.09.2019).

66. Про Порядок одноразової передачі відомостей Державного реєстру виборців для створення реєстру територіальної громади : Постанова Центральної виборчої комісії від 17.02.2016 р. № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0055359-16>. (дата звернення: 07.09.2019).

67. Про Порядок організаційно-правової підготовки і виконання дій щодо ведення Державного реєстру виборців : Постанова Центральної виборчої комісії від 20.01.2011 р. № 13. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/acts/showcard526e.html?id=44303&what=0>. (дата звернення: 20.06.2019).

68. Про Порядок первинного формування бази даних Державного реєстру виборців : Постанова Центральної виборчої комісії від 12.12.2008 р. № 69. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/acts/showcarda7fe.html?id=23654&what=0>. (дата звернення: 18.07.2019).

69. Про примірні зразки та опис печаток, вивіски відділів ведення Державного реєстру виборців : Постанова Центральної виборчої комісії від 27.12.2007 р. № 577. URL:

<https://www.cvk.gov.ua/pls/acts/showcard50e6.html?id=23404&what=0>. (дата звернення: 16.06.2019).

70. Про структуру органів управління районних адміністрацій Запорізької міської ради та затвердження штатної чисельності районних адміністрацій Запорізької міської ради : Розпорядження Запорізького міського голови від 02.08.2007 р. № 824р. URL: <https://zp.gov.ua/uk/documents/item/20976>. (дата звернення: 11.08.2019).

71. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/649-2017-%D1%80>. (дата звернення: 26.10.2019).

72. Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30.06.2004 р. № 1932-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15>. (дата звернення: 22.10.2019).

73. Руда Н. І. Конституційно-правові основи виборів до органів місцевого самоврядування. *Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-ї річниці незалежності України*. Київ : Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2001. С. 62-86.

74. Рябов С. Г. Політичні вибори : навч. посіб. Київ : Тандем, 1998. 96 с.

75. Семьоркіна О. М. Формування списків виборців в аспекті запровадження Держаного реєстру виборців. *Вибори і референдуми в Україні: законодавче забезпечення, проблеми реалізації та шляхи вдосконалення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–15 лист. 2002 р.). Київ : Вид-во НОРА-ДРУК, 2003. С. 118–124.

76. Скрипнюк О. В. Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Ін Юре, 2010. 672 с.

77. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України : Академічне видання. Харків, 2009. 153 с.

78. Скрипнюк О. В. Питання конституційного права. *Вісник*. 2012. № 4(71). С. 123-134.

79. Ставнійчук М. І. Вибори як ключовий інститут демократичного конституційного ладу сучасної України. *Право України*. 2013. № 5. С. 18-29.

80. Ставнійчук М. І. Законодавство про вибори народних депутатів України : актуальні проблеми теорії і практики. Київ : Фак, 2001. 156 с.

81. Стельмах О. В. АІТС «Державний реєстр виборців». *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 1 (11). С. 16–21.

82. Стешенко Т. В. Методи діяльності виборчих компаній. *Проблеми законності* : респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2003. Вип. 62. С. 21-27. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/552/1/Pr_zak62.html. (дата звернення: 10.06.2019).

83. Табачник Д. В., Верник О. І. Западные избирательные системы: мифы, геополитика и права человека. Харьков : Фолио, 2009. 217 с.

84. Типове положення про орган (відділ) ведення Державного реєстру виборців : затв. постановою Центральної виборчої комісії від 26.02.2016 р. № 58 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0058359-16>. (дата звернення: 28.05.2019).

85. Типове положення про районну робочу групу обліку виборців затверджене : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.2005 р. № 840 «Про деякі заходи, пов'язані із забезпеченням підготовки проведення у 2006 році виборців народних депутатів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840-2005-%D0%BF>. (дата звернення: 30.03.2019).

86. Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины : отрасль права, наука, учебная дисциплина. Харьков, 1998. 101 с.

87. Усенко-Чорна Ж. І. Державний реєстр виборців – крок до нової якості суспільного буття в Україні. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2011. № 2 (21). С. 31–35.

88. Федоренко В. Л. Категорія «виборчий процес» у конституційному праві: теоретико-методологічні та законодавчі аспекти. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 30-40.
89. Цветков В. В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). Харків : Право, 1996. 164 с.
90. Циверенко Г. П. Народне волевиявлення в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. П. Петкова. Київ : КНТ, 2012. 144 с.
91. Цімдарс А. Реєстр виборців Латвії: історія створення, принципи роботи і перспективи. *Вибори і демократія*. 2006. № 2 (8). С. 31–34.
92. Чухрай Н. І. Товарна інноваційна політика: управління інноваціями на підприємстві : підручник. Київ : Вид-во «Кондор», 2006. 398 с.
93. Шаміна Л. В. Сучасний стан і перспективи розвитку адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних виборчих прав громадян України. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 1(7) С. 5-12.
94. Шаповал В. М. Вибори та демократія. Вибори як форма безпосередньої демократії (питання теорії). *Юриспруденція on-line*. 10.12.2004. № 1/2004. URL: <https://www.lawyer.org.ua/?i=&p=3>. (дата звернення: 29.08.2019).
95. Шведа Ю. Р. Вибори від А до Я: Настільна книга менеджера виборчої компанії. Львів : Видавництво «Астролябія», 2015. 384 с.
96. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. Львів, 2010. 462 с.
97. Шумляк О. П. Закон України «Про державний реєстр виборців»: переваги і недоліки. *Право України*. 2008. № 9. С. 120-125.
98. Шумляк О. П. Правове регулювання діяльності органів Державного реєстру виборців. *Віче*. 2010. № 12. С. 26-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_12_10. (дата звернення: 10.04.2019).
99. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп.ред.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 1 : А-Г. 672 с.

100. Яковець Ю. В. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм / за ред. Ю.В.Яковец. Москва : Изд-во «Экономика», 1988. 342 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

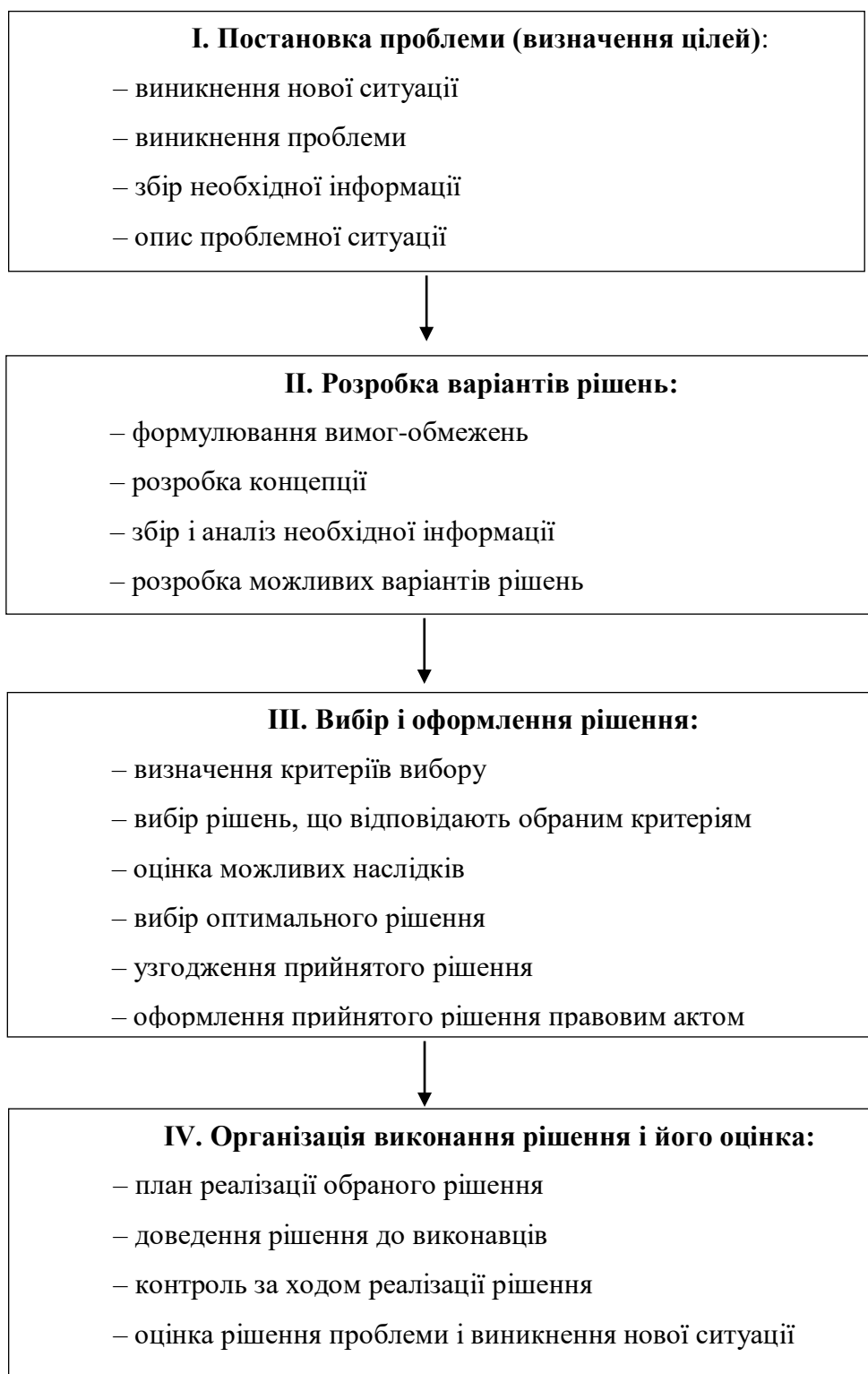

Рис.1. Прийняття рішень в відділі ведення Державного реєстру виборців

Нормативно-правова база у сфері захисту інформації автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Державний реєстр виборців»

1. Закон України «Про інформацію».
2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах».
4. Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 2006 року № 373.
5. Положення про технічний захист інформації в Україні, затверджене Указом Президента України від 27 вересня 1999 року № 1229.
6. ДСТУ 3396.0-96. Захист інформації. Технічний захист інформації. Основні положення. Затверджено і введено в дію наказом Держстандарту України від 11 жовтня 1996 року № 423. Чинний від 01 січня 1997 року.
7. ДСТУ 3396.1-96. Захист інформації. Технічний захист інформації. Порядок проведення робіт. Затверджено і введено в дію наказом Держстандарту України від 19 грудня 1996 року № 511. Чинний від 01 липня 1997 року.
8. Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації. Затверджено наказом Держспецзв'язку від 16 травня 2007 року за № 93. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 липня 2007 року за № 820/14087.
9. Нормативні документи системи ТЗІ, затверджені наказами Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації СБ України.
 - НД ТЗІ 1.1-002-99. Загальні положення щодо захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу (Наказ від 28 квітня 1999 року № 22).
 - НД ТЗІ 1.4-001-2000 Типове положення про службу захисту інформації в автоматизованій системі (Наказ від 04 грудня 2000 року № 53).
10. Серія ГОСТ «Информационная технология. Комплекс стандартов на автоматизированные системы».

**Нормативно-правова база щодо забезпечення якісного
ведення Державного реєстру виборців на місцевому рівні.**

1. Закони України «Про Державний реєстр виборців, про вибори та референдуми, громадянство, звернення громадян, статусу місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.
2. Постанови ВРУ про призначення дострокових виборів..
3. Укази Президента України про призначення дострокових виборів.
4. Постанови КМУ «Про затвердження типових положень про орган (відділ) ведення Державного реєстру виборців та про регіональний орган (відділ) Адміністрування Державного реєстру виборців» від 26 червня 2007 р. № 868.
5. Постанова Кабміну «Деякі питання утворення органів (відділів) ведення та регіональних органів (відділів) адміністрування Державного реєстру виборців» від 18 липня 2007 р. № 943 (із подальшими змінами і доповненнями).
6. Розпорядження Кабміну «Про затвердження плану заходів, пов'язаних з формуванням інформаційно-телекомунікаційної системи Державного реєстру виборців» від 05 вересня 2008 р. № 691-р (із подальшими змінами і доповненнями).
7. Постанови та розпорядження Кабінету міністрів України з питань функціонування Державного реєстру виборців.
8. Постанова ЦВК «Про вимоги до приміщень відділів ведення Державного реєстру виборців та норми забезпечення засобами зв'язку, обладнанням, інвентарем, оргтехнікою від 20 грудня 2007 р. № 572.
9. Постанови ЦВК з питань функціонування Державного реєстру виборців.
10. Положення про відділ адміністрування Державного реєстру виборців.
11. Положення про відділ ведення Державного реєстру виборців.

Суб'єкти подання відомостей

№	Нормативний акт	Суб'єкт надання відомостей	Назва суб'єкту подання
1	Закон України «Про Державний реєстр виборців» ст.22 п.3	Уповноважена центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, посадова особа подає	Заводський РВ УДМС України в Запорізькій обл.
2	Закон України «Про Державний реєстр виборців» ст.22 п.4	Керівник відділу державної реєстрації актів цивільного стану	Заводський районний у м.Запоріжжі відділ державної реєстрації актів цивільного стану
3	Закон України «Про Державний реєстр виборців» ст.22 п.6	Відповідний районний (районний у місті, міський, міськрайонний) суд	Заводський районний суд у м.Запоріжжі
4	Закон України «Про Державний реєстр виборців» ст.22 п.11	Керівник відповідного районного (районного у місті, міського) органу охорони здоров'я	Комунальним некомерційним підприємством «Центр первинної медико-санітарної допомоги №4»
5	Закон України «Про Державний реєстр виборців» ст.22 п.12	Уповноважена посадова особа органу реєстрації	Департамент реєстраційних послуг Запорізької міської ради

Кількість змін у Реєстрі в розрізі відділу
ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації
Запорізької міської ради по Заводському району (досліджено автором)

Рік	Змін ідентифікаційних даних	Змін виборчої адреси	Включено нових записів	Знищено записів	Відхилено відмовлено записів	Всього опрацьовано записів
2009	2986	478	757	1361	424	6006
2010	10357	1123	1529	410	937	14356
2011	1793	2384	668	132	293	5240
2012	1938	3293	787	394	222	6634
2013	2110	2963	677	964	144	6849
2014	1641	2075	604	836	156	5312
2015	1972	2358	626	1007	141	6104
2016	3073	9743	536	844	345	14541
2017	1539	2027	357	775	93	4791
2018	2006	3064	698	909	276	7121
2019	1662	2968	509	541	132	5818

Звіт про виконану роботу
відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації
Запорізької міської ради по Заводському району
за 2019 рік

За 2019 рік відділом ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району було опрацьовано й реалізовано в роботі необхідне нормативно-правове забезпечення формування Реєстру. Організаційно-правова робота відділу була спрямована на виконання покладених на нього завдань.

З метою перевірки та підвищення професійної підготовки, набуття навиків, необхідних для кваліфікованого ведення Реєстру, працівниками відділу ведення Реєстру щомісячно успішно пройдені всі обов'язкові контрольні тестування на Порталі Служби розпорядника реєстру ЦВК в наступних розділах: Операційна система Microsoft Windows XP; Робота в АІТС ДРВ; Нормативно-правові акти ДРВ; Закон України «Про Державний реєстр виборців». Забезпечено взаємодію відділу ведення Державного реєстру виборців з органами місцевого самоврядування, окружною виборчою комісією, міською виборчою комісією з питань забезпечення виборчого процесу під час підготовки та проведення виборів.

Спеціалістами відділу ведення Державного реєстру виборців завантажено 536 відомостей періодичного поновлення та опрацьовано 4653 записів. Опрацьовано 67 пар кратних включень, по всіх кратних включенням здійснювалася перевірка персональних даних через Заводським РВ УДМС та департамент реєстраційних послуг, погоджувалися з іншими відділами ведення ДРВ. Зауваження від Розпорядника Реєстру щодо кратних включень відсутні.

Було проведено 1425 наказів начальника відділу ведення державного реєстру виборців. Надіслано 310 запитів до суб'єктів надання відомостей, по 4139 виборцях.

Проаналізовано стан 141 виборця в Реєстрі, які вибули з військових частин, установ відбування покарань, попередня адреса яких є в межах Заводського району, виборців що померли поза межами району, змінили прізвище та скасовано громадянство України.

За звітний період заведено 1073 заяви, а саме:

- щодо внесення запису до ДРВ – 54;
- щодо внесення змін до ідентифікаційних записів – 99;
- щодо зміни виборчої адреси – 42.

У виборчий період з підготовки до чергових виборів Президента України, повторного голосування, з виборів Президента України та позачергових виборів депутатів верховної ради України була проведена наступна робота:

- прийнято та опрацьовано 2878 заяв виборців, щодо тимчасової зміни місця голосування;
- надруковано та видано дільничним виборчим комісіям №230837-230859 іменні запрошення;
- надруковано та видано дільничним виборчим комісіям попередні та уточнені списки виборців для голосування;
- опрацьовано 2654 запитів з особистого кабінету виборців.

Розглянуто та надано відповіді на 51 звернення виборців з тимчасово окупованої території про надання інформації з Державного реєстру виборців.

Проведено 4177 пошукових запитів в Державному реєстрі виборців та сформовано в системі 3036 звітів.

Протягом звітного періоду уточнювалися дані та вносилися відповідні зміни у Довідник виборчих дільниць на постійній основі (звичайних та спеціальних) в Заводському районі м.Запоріжжя. Всього внесено змін – 29.

Протягом періоду здійснювалося ведення картографічного обліку виборчих дільниць Заводського району м.Запоріжжя.

Постійно забезпечувався захист Реєстру: захист цілісності бази даних Реєстру, його апаратного та програмного забезпечення, достовірності даних

Реєстру, захист Реєстру від несанкціонованого доступу, незаконного використання, незаконного копіювання, спотворення, знищення даних Реєстру, безпеку персональних даних виборців відповідно до Закону України “Про Державний реєстр виборців”.

Надавалась практична та методична допомога суб’єктам подання відомостей щодо надання періодичного поновлення даних Державного реєстру виборців.

Проходили тестування, що систематично проводиться службою Розпорядника Реєстру за тематикою:

- Операційна система Microsoft Windows XP;
- Робота в АІТС ДРВ;
- Нормативно-правові акти ДРВ;
- Закон України “Про Державний реєстр виборців”;
- Open Office.org;
- Тест для керівників та адміністраторів безпеки ОВ ДРВ.

Приймали участь в опитуванні службою Розпорядника Реєстру.

Щоденно проводилась перевірка електронної пошти та забезпечувався безперебійний зв’язок з ЦВК та іншими органами реєстру. Проводилось постійне ознайомлення з новинами, інструкціями та законодавством на офіційному сайті розпорядника Державного реєстру виборців.

Під час виборчих процесів 2019 року проводилися навчання з керівним складом дільничних виборчих комісій, надавалися індивідуальні консультації з питань уточнення списків виборців та внесення до них змін, уточнено електронні картки дільниць. За підсумками проведення виборів, було забезпечено отримання від дільничних виборчих комісії та опрацювання відомостей про 917 виявлених в списках виборців неточностей.

Станом на 1 вересня 2019 року згідно з методикою розрахунку оцінки відділ ведення Реєстру має оцінку стану справ та роботи відмінно - 11,56 балів (макс. 12 балів), займає 170 місце в загальному рейтингу (всього 754) та 7 місце у регіоні (всього 31).

У 2019 році відділом ведення Реєстру всі завдання виконані повністю і на належному професійному рівні. Станом на 1 вересня 2019 року всі відомості періодичного поновлення опрацьовані на 100%, зауважень з боку Служби Розпорядника Реєстру Центральної виборчої комісії немає.

Заяв та звернень щодо оскарження дій відділу ведення Реєстру у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням працівниками відділу службових обов'язків, порушення правил доступу до відділу адміністрування та суду не надходило.

Зауважень з боку Служби розпорядника та відділу адміністрування, щодо виконання вимог комплексної системи захисту інформації відділом ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району немає.

Загальні дані особливостей голосування в Європейських країнах
(досліджено автором)

Індикатори Країни	Набуття виборчого права	Особливості підстави позбавлення права голосу на виборах (крім недієздатності)	Вільність явки на голосування
Австрія	19	Засудження за вчинення злочину з відбуванням покарання в місцях позбавлення волі (на період відбування покарання і на строк 6 міс. після закінчення відбування покарання)	+
Бельгія	18	Засудження до позбавлення волі на строк понад 4 місяці, при цьому якщо особу засуджено на строк понад 4 місяці, вона позбавляється права голосу на 6 років, якщо на строк понад 3 роки – то на 12ти річний строк; перебування в психіатричній лікарні на лікуванні – на весь строк лікування	обов'язкове голосування (покарання штраф, виключення зі списків)
Великобританія	18	Позбавлення виборчого права за вироком суду; права голосу на виборах не мають лорди члени Палати лордів та монарх	+
Данія	18	Постійне проживання за кордоном (крім лікування, перебування на службі та аналогічних підстав)	обов'язкове голосування
Естонія	18	Засудження до позбавлення волі	+
Іспанія	18	Позбавлення виборчого права за вироком суду, перебування на військовій службі	+
Італія	18/25	Засудження за вчинення злочину з відбуванням покарання в місцях позбавлення волі, наявність судимості	обов'язкове голосування
Латвія	18	Засудження до позбавлення волі, перебування під слідством, якщо запобіжним заходом обрано взяття під варту	+
Литва	18	-	+
Німеччина	18 (16 – в деяких землях) проживання в країні не менше 3 місяців	Направлення до психіатричної лікарні для примусового лікування строком понад 1 рік	+
Польща	18	Позбавлення права голосу за вироком суду	+
Угорщина	18	Позбавлення політичних прав вироком суду, перебування на примусовому медичному лікуванні	+
Україна	18	-	+
Фінляндія	18	-	обов'язкове голосування
Франція	18	Позбавлення права голосу вироком суду за вчинення окремих видів злочинів	+
Чехія	18	-	+
Швеція	18	Не проходження реєстрації (за 30 днів до проведення виборів кожен виборець повинен зареєструватись)	+

Застосування альтернативного голосування у Європейських країнах
(досліджено автором)

Індикатори Країни	Голосування в дипломатичних представництвах/ на борту суден у плаванні під державним прапором тощо	Голосування в лікарнях та інших місцях тимчасового перебування громадян/ голосування на дому	Голосування поштою	Голосування через Інтернет	Голосування за довіреністю	Дострокове голосування (крім голосування поштою)
Австрія	-	+	+ (за корд.)	-	-	-
Бельгія	-	-	+ (за корд.)	-	+	-
Великобританія	-	-	+	+ (на місцевих)	+	+
Данія	+	+	+	-	-	+
Естонія	+	+	+	+	-	+
Іспанія	+	+	+	-	+	-
Італія	-	+	+ (за корд.)	-	-	-
Латвія	+	+	+	-	-	+ (на місцевих)
Литва	+	+	+	-	-	-
Німеччина	+	+	+	+	-	-
Польща	+	+	+	-	-	--
Угорщина	-	+	-	-	-	-
Україна	+	+	-	-	-	-
Фінляндія	+	+	+	-	-	+
Франція	+	-	-	+ (тест)	+	-
Чехія	+	+	-	-	-	-
Швеція	+	+	+ (за корд.)	-	+	+

Способи періодичного поновлення Європейських країн (досліджено автором)

Індикатори Країни	Органи, що реєструють громадян для участі у виборах	Періодичність поновлення реєстру виборців	Механізми поновлення
Австрія	Органи місцевого самоврядування	Перед кожними виборами	За заявним принципом
Бельгія	Органи місцевого самоврядування	Постійне поновлення	На підставі даних реєстрації за місце проживання
Великобританія	Органи місцевого самоврядування	Періодичне поновлення перед виборами	За заявним принципом: шляхом повідомлення поштою, реєстрації безпосередньо в органі реєстрації
Данія	Органи реєстрації населення	Постійне поновлення	На основі електронного національного реєстру громадян; при зміні місця проживання реєстр виборців оновлюється автоматично; включення громадян, що проживають за кордоном, здійснюється через інтернет
Естонія	Органи місцевого самоврядування	Постійне поновлення	На основі інформації про місце постійного проживання виборців
Іспанія	Центральна виборча комісія	Щомісячне поновлення	Виборці включаються/виключаються до реєстру на підставі повідомлення органів місцевого самоврядування про зміну місця проживання, досягнення 18 років, смерть тощо. Включення до реєстру іноземців (місцеві вибори) здійснюється за заявним принципом.
Італія	Органи місцевого самоврядування	Постійне поновлення	На підставі даних реєстрації за місцем проживання
Латвія	Органи місцевого самоврядування	Постійне поновлення	На основі даних національного реєстру громадян
Литва	Органи місцевого самоврядування Центральний виборчий комітет	Постійне поновлення, уточнення перед виборами	На підставі даних органів реєстрації актів громадянського стану про місце проживання, реєстрацію смерті, втрату громадянства; відповідні дані уточнюються перед кожними виборами і передаються до ЦВК окружними комісіями; у разі розбіжності даних ЦВК звертається до виборця із запитом про уточнення
Німеччина	Органи місцевого самоврядування	Перед кожними виборами	За заявним принципом: шляхом повідомлень поштою, безпосередньої реєстрації в органі реєстрації
Польща	Органи місцевого самоврядування	Постійне поновлення	На підставі даних реєстрації громадян за місце проживання і за заявним принципом – для громадян, які не зареєстровані за місцем проживання
Угорщина	Департамен МВС з питань обробки даних, реєстрації та виборів	Постійне поновлення	На підставі даних МВС
Україна		Щомісячне поновлення, уточнення перед виборами	На підставі даних ДМС, департаменту реєстраційних послуг, ВРАЦСів, судів, лікарень
Фінляндія	Центр реєстрації населення	Перед кожними виборами	На підставі даних Центру реєстрації населення
Франція	Органи місцевого самоврядування	Щорічно	За заявним принципом безпосередньо в органах реєстрації громадян
Чехія	Органи місцевого самоврядування	Щорічно	На підставі даних МВС – автоматично, крім того щороку органи місцевого самоврядування надсилають виборцям запити про точність даних реєстру, за 2 дні до дня виборів уточнення реєстру і списків виборців припиняється
Швеція	Виборча комісія	Перед кожними виборами	На підставі даних місцевих податкових органів

Склад ДВК на чергових виборах Президента України
31 березня 2019 року, за ознакою освіти, досвіду роботи членом ДВК,
професійною зайнятістю (досліджено автором)

№ ДВК	К-ть членів ДВК	Середня освіта	Середн.-спец. освіта	Вища освіта	Досвід роботи в ДВК		Професійна зайнятість		
					так	ні	Працює	не працює	пенсіонер
230837	16	2	5	9	10	6	6	6	4
230838	17	6	5	6	10	7	5	6	6
230839	15	1	7	7	8	7	10	5	2
230840	16	2	4	10	10	6	7	9	1
230841	16	5	4	7	11	6	7	4	4
230842	16	1	5	10	9	7	4	7	5
230843	16	4	3	9	10	6	6	9	1
230844	16	5	4	7	9	7	10	4	2
230845	19	6	4	9	10	9	12	3	4
230846	16	6	3	7	10	6	9	4	3
230847	16	3	4	9	10	6	12	3	1
230848	16	6	3	7	8	8	6	7	3
230849	17	4	4	9	9	8	9	6	2
230850	15	4	3	8	9	6	10	4	1
230851	16	4	5	7	11	5	9	4	3
230852	16	4	5	7	10	6	6	6	4
230853	16	4	3	9	8	8	8	7	1
230854	15	3	6	6	8	7	6	4	5
230855	18	4	6	8	9	9	8	8	2
230856	18	6	6	6	10	8	8	8	2
230857	17	3	6	8	13	4	11	4	2
230858	16	6	1	9	8	8	8	7	1
230859	16	4	4	8	6	10	9	4	3
230860	9	1	2	6	7	2	2	2	5
230861	9	1	1	7	6	3	3	3	3
	393	950	103	1950	229	165	191	134	70

Склад ДВК на повторному голосуванні з виборів Президента України
21 квітня 2019 року, за ознакою освіти, досвіду роботи членом ДВК,
професійною зайнятістю (досліджено автором)

№ ДВК	К-ть членів ДВК	Середня освіта	Середн.- спец. освіта	Вища освіта	Досвід роботи в ДВК		Професійна зайнятість		
					так	ні	Працює	не працює	пенсіонер
230837	16	8	5	3	8	8	4	7	5
230838	16	13	0	3	7	9	3	11	2
230839	16	12	0	4	8	8	5	7	4
230840	16	7	2	7	11	5	5	9	2
230841	16	10	5	1	5	11	3	11	2
230842	16	12	0	4	7	9	8	6	2
230843	16	13	0	3	4	12	7	9	0
230844	16	14	1	1	8	8	8	8	0
230845	16	10	0	6	5	11	5	6	5
230846	16	9	0	7	7	9	5	10	1
230847	14	11	0	3	10	4	8	5	1
230848	14	7	5	2	9	5	7	6	1
230849	16	9	3	4	7	9	11	5	0
230850	16	10	0	6	5	11	8	6	2
230851	16	12	1	3	8	8	7	7	2
230852	16	10	1	5	9	7	6	8	2
230853	16	13	1	2	6	10	3	8	5
230854	16	13	1	2	5	11	2	9	5
230855	16	12	1	3	4	12	6	10	0
230856	16	12	0	4	6	10	6	8	2
230857	16	9	0	7	6	10	5	11	0
230858	16	12	2	2	5	11	2	12	2
230859	16	11	1	4	7	9	6	6	4
230860	12	5	0	7	6	6	4	3	5
230861	12	4	0	8	6	6	3	0	9
	388	258	29	101	169	219	137	188	63

**Склад ДВК на позачергових виборах народних депутатів України
21 липня 2019 року, за ознакою освіти, досвіду роботи членом ДВК,
професійною зайнятістю (досліджено автором)**

№ ДВК	К-ть членів ДВК	Середня освіта	Середн.- спец. освіта	Вища освіта	Досвід роботи в ДВК		Професійна зайнятість		
					так	ні	Працює	не працює	пенсіонер
230837	14	6	1	7	6	8	10	3	1
230838	14	5	2	7	7	7	9	5	0
230839	14	2	3	9	8	6	5	5	4
230840	14	2	2	10	10	4	7	4	3
230841	14	2	2	10	9	5	5	6	3
230842	14	2	4	8	5	8	5	7	2
230843	14	3	0	11	6	8	7	5	2
230844	14	3	3	8	4	10	5	4	5
230845	14	4	0	10	7	7	7	3	4
230846	14	4	2	8	6	8	5	8	1
230847	12	5	1	6	10	2	11	0	1
230848	13	2	3	8	8	5	7	6	0
230849	14	5	0	9	10	4	7	5	2
230850	14	5	4	5	7	7	7	4	3
230851	14	5	1	8	5	9	7	5	2
230852	14	5	3	6	9	5	9	4	1
230853	14	2	2	10	7	7	8	3	3
230854	14	1	0	13	8	6	8	5	1
230855	14	1	2	11	11	3	9	4	1
230856	14	0	1	13	2	12	7	5	2
230857	14	4	3	7	6	8	8	5	1
230858	14	3	0	11	10	4	6	7	1
230859	14	2	2	10	7	7	7	4	3
230860	10	2	1	7	3	7	2	7	1
230861	10	1	1	8	8	2	4	5	1
	339	76	43	220	179	159	172	119	48

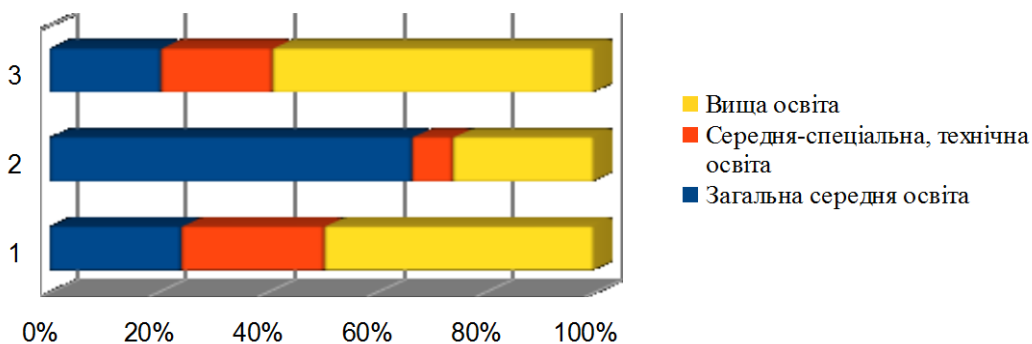

Рис. 1. Кількісна характеристика членів ДВК за ознакою освіти

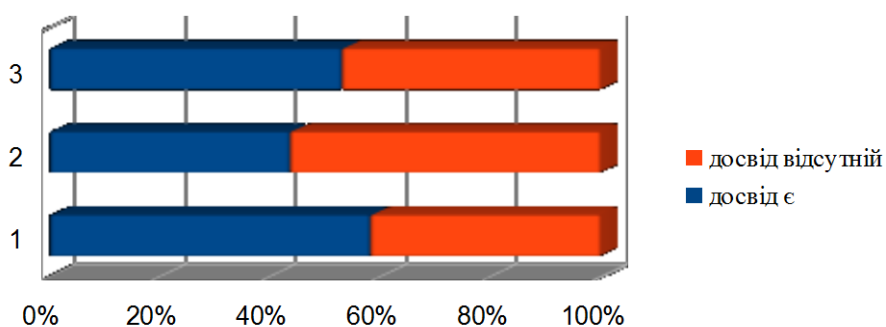

Рис. 2. Кількісна характеристика за досвідом роботи членом виборчої дільниці

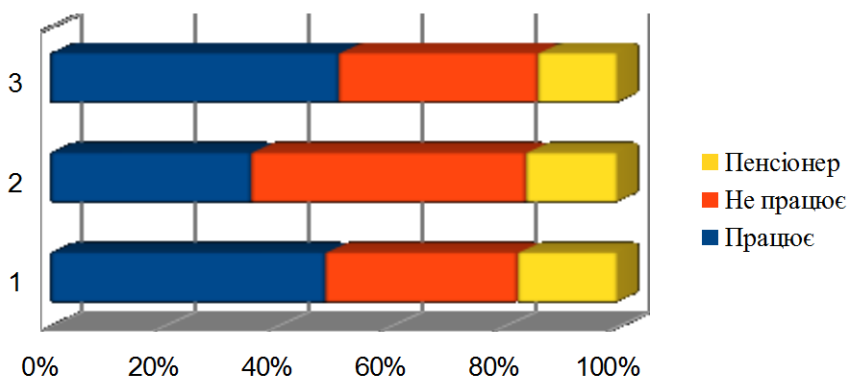

Рис. 3. Кількісна характеристика за професійною зайнятістю

Соціологічне опитування

План дослідження популяризації Державного реєстру виборців

1. Методологія дослідження

1.1. Мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження

Мета дослідження: з'ясування необхідності популяризації Державного реєстру виборців та розробка рекомендацій щодо запровадження програми підвищення рівня інформованості виборців про Державний реєстр виборців.

Виходячи із загальної мети дослідження, передбачається вирішити такі завдання:

- проаналізувати рівень обізнаності виборців про Державний реєстр виборців;
- з'ясувати найбільш популярний спосіб перевірити свої дані в Державному реєстрі виборців;
- визначити більш ефективний спосіб змусити виборців перевірити свої дані в Реєстрі виборців;
- надати практичні пропозиції заходів щодо популяризації Державного реєстру виборців.

Об'єкт дослідження: рівень популяризації Державного реєстру виборців.

Предмет дослідження: мешканці Заводського району міста Запоріжжя віком від 18 років.

Територією проведення дослідження є Заводський район міста Запоріжжя.

1.2. Опис інструментарію дослідження

1.2.1. Визначення досліджуваної сукупності

У нашому дослідженні генеральною сукупністю є всі мешканці Заводського району міста Запоріжжя, що є громадянами України та мають право брати участь у виборах. Одиниця виміру у нашому дослідженні – це виборець. Оскільки наше дослідження не має додаткового фінансування та

значних людських ресурсів, то ми скористаємося методом опитування гніздової вибірки, яка буде складатися з 200 виборців. Серед мешканців Заводського району ми опитаємо різні верстви населення: Територіальний відділ освіти Заводського району департаменту освіти і науки Запорізької міської ради; Відділ реєстрації фізичних осіб по Заводському району управління державної реєстрації фізичних осіб департаменту реєстраційних послуг Запорізької міської ради; Управління соціального захисту населення Запорізької міської ради по Заводському району; Державний навчальний заклад «Запорізьке вище індустріально-політехнічне училище». Маємо 4 «гнізда». Тобто буде опитано $200 : 4 = 50$ осіб.

1.2.2. Методи збору первісної соціологічної інформації

Для збору первісної соціологічної інформації використовується метод анкетного опитування. У нашому дослідженні цей метод є найбільш раціональним та легким у реалізації.

1.2.3. Інструментарій

1. Анкета (на кожного виборця)

2. Інструкція щодо заповнення анкети.

2. Організація дослідження

Основні етапи дослідження:

– підготовчий етап (формування завдання; складання методології дослідження; формування вибірки, підготовка інструментарію; проведення пілотного дослідження);

– етап польового дослідження (заповнено 200 анкет);

– етап аналізу результатів дослідження.

3. Представлення результатів дослідження

3.1. Опитування виборців

Під час проведення анкетування було опитано 200 громадян України, які мешкають в Заводському районі міста Запоріжжя.

Інструкція з заповнення анкети

Шановний виборцю!

У цій анкеті Ви можете вибрати не більше, ніж один пункт відповіді у кожному питанні, окрім питання номер 3, в якому може бути декілька відповідей. Конфіденційність гарантована.

Дякуємо Вам за участь в опитуванні.

Вид анкети.

Шановний виборцю!

Шановний виборцю!

У цій анкеті Ви можете вибрати не більше, ніж один пункт відповіді у кожному питанні, окрім питання номер 3, в якому може бути декілька відповідей. Конфіденційність гарантована.

Дякуємо Вам за участь в опитуванні.

Анкета

вік стать

1) Чи відомо Вам про Державний реєстр виборців?

так ні

2) Чи перевіряли Ви себе у Реєстрі виборців?

так ні

3) Відмітьте всі відомі Вам способи перевірки даних у Реєстрі виборців.

звернутися до відділу ведення Державного реєстру виборців
 перевірити себе в інтернет-ресурсі «Особистий кабінет виборців»
 перевірити себе в списках виборців на виборчій дільниці
 дочекатися коли принесуть запрошення на вибори

4) Як Ви вважаєте, чи потрібно рекламувати Державний реєстр виборців?

так ні

5) На Вашу думку як ефективніше повідомити громадянам про необхідність перевірити свої дані в Реєстрі виборців

засоби масової інформації
 оголошення
 смс-розсилка
 інтернет ресурси

Дякуємо Вам за участь в опитуванні!

Додаток Л

Таблиця 1

Аналіз соціологічного опитування

Варіанти відповідей		Відділ освіти	Відділ реєстрації фізичних осіб	УСЗН	ДНЗ «ЗВІУ» (училище)	Підсумок
Чи відомо Вам про Державний реєстр виборців	так	50	37	23	41	151
	ні	-	13	27	9	49
Чи перевіряли Ви себе у Реєстрі виборців?	так	21	9	1	12	43
	ні	29	41	49	38	157
Відмітьте всі відомі Вам способи перевірки даних у Реєстрі виборців	ДРВ	50	14	12	38	114
	Каб.виборця	21	11	2	17	51
	ДВК	44	28	22	3	97
	Запрошення	50	21	38	33	142
Як Ви вважаєте, чи потрібно рекламувати Державний реєстр виборців?	так	45	28	37	45	155
	ні	5	22	13	5	45
На Вашу думку як ефективніше повідомити громадянам про необхідність перевірки персональні дані в Реєстрі виборців	ЗМІ	27	20	24	11	82
	Оголошення	4	12	17	-	33
	sms-розсилка	28	21	33	47	129
	Інтернет ресурси	50	41	36	50	177

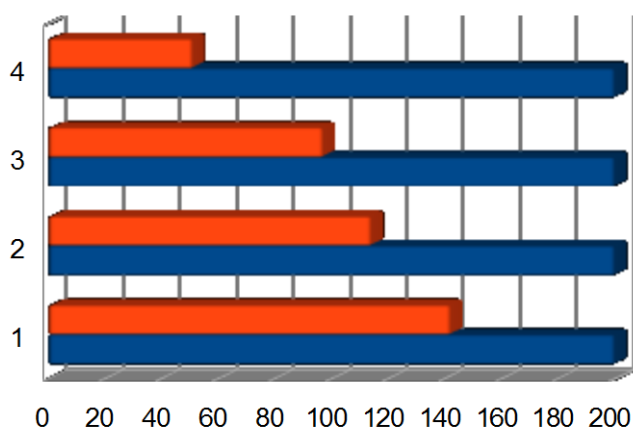
Додаток М

Рис. 1. Діаграма результатів опитування на питання: «Чи відомо Вам про Державний реєстр виборців?»

Рис. 2. Діаграма результатів опитування на питання: «Чи перевіряли Ви себе в Реєстрі виборців?»

4.Перевірити себе в інтернет-ресурсі «Особистий кабінет виборців» – 51

3.Перевірити себе в списках виборців на виборчій дільниці – 97

2.Звернутися до відділу ведення Державного реєстру виборців – 114

1.Дочекатися коли принесуть запрошення на голосування – 142

Рис. 3. Діаграма результатів опитування на питання: «Відмітьте всі відомі Вам способи перевірки даних у Реєстрі виборців»

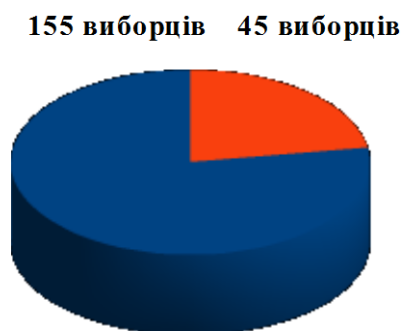

Рис. 4. Діаграма результатів опитування на питання: «Як Ви вважаєте, чи потрібно рекламувати Державний реєстр виборців?»

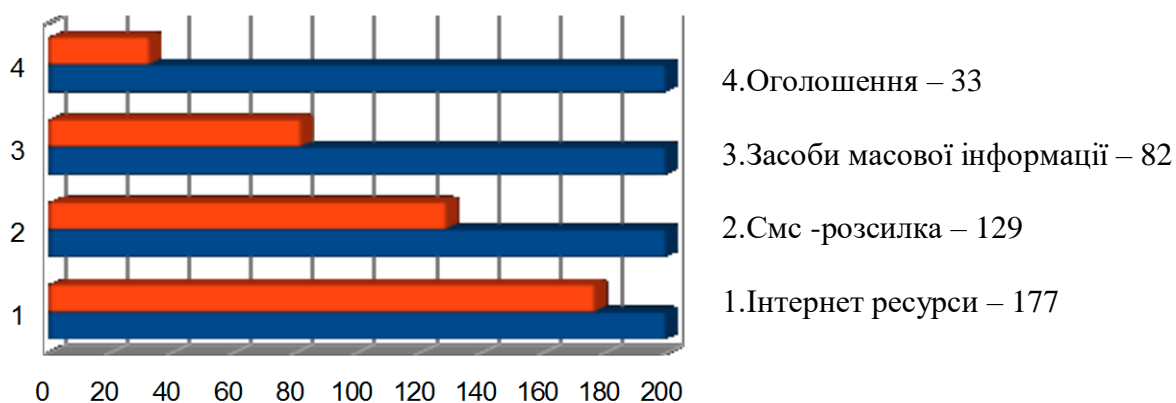

Рис. 3.9. Діаграма результатів опитування на питання: «Як ефективніше повідомити громадянам про необхідність перевірити свої дані в Реєстрі виборців?»

Додаток Н**Проект створення соціальної реклами**

1. Назва проекту: «Популяризація Державного реєстру виборців через інформаційну підтримку населення».

2. Опис проблеми, на вирішення якої спрямовано діяльність проекту

На офіційному веб-сайті «Державний реєстр виборців» (www.driv.gov.ua) розроблений та функціонує програмний ресурс «Особистий кабінет виборця». В особистому кабінеті виборця можна перевірити інформацію про своє включення (невключення) до Державного реєстру виборців. Перевірити своє включення до Державного реєстру виборців можна за допомогою он-лайн сервісу «Кабінет виборця» чи завітавши до органу ведення Державного реєстру виборців за місцем своєї реєстрації.

Згідно даних проведеного аналізу, працівниками відділу ведення Державного реєстру виборців районної адміністрації Запорізької міської ради по Заводському району, через інтернет-ресурс «Особистий кабінет виборця», в межах Заводського району міста Запоріжжя із загальною кількістю 47 445 виборців, перевірили свої персональні дані 2546 виборців, а за 10 років функціонування відділів ведення Державного реєстру виборців безпосередньо до відділу звернулося 5 тис осіб.

Цей факт говорить що, для популяризації Державного реєстру виборців необхідно розміщувати соціальну рекламу з закликами «Перевірити свої персональні дані подбай про майбутнє» на телебаченні та інтернет ресурсах. Відповідно до Закону «Про рекламу», соціальною рекламою є «інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку».

Щоб знайти ефективні шляхи розв’язання проблемних питань, був застосований метод мозкового штурму, в якому взяли участь всі зацікавлені сторони (місцеві органи влади та мешканці району).

3. Мета та завдання проекту

Мета проекту: популяризація Державного реєстру виборців для підвищення якості списків виборці; ознайомлення з інтернет ресурсом “Особистий кабінет виборців”; заохочення виборців до виконання громадського обов’язку, а саме до голосування.

Завдання проекту полягає в створенні та трансляції соціальної реклами з назвою «Перевір свої дані – подбай про майбутнє країни» тривалістю 3-5 хвилин, як засобу інформаційної підтримки, щодо популяризації Державного реєстру виборців.

4. Цільові групи проекту

Інформаційна підтримка проекту здійснюється органами державної влади у формі розміщення інформації на всіх офіційних державних сайтах країни; державними та місцевими телерадіокомпаніями за рахунок організації презентації проекту в ефірі каналів телебачення.

Основна цільова група: громадяни України (45 мільйонів) – отримання необхідних знань щодо необхідності перевірити свої дані в Державному реєстрі виборців.

Зацікавлені сторони: влада – покращення якості списків виборців та підвищення явки виборців під час голосування; громадяни України (понад 42 мільйони чол.) – якісні списки виборців.

5. Опис діяльності, що здійснюватиметься в межах проекту

Період виконання	Завдання	Діяльність на виконання завдання	Місце проведення	Очікувані результати відповідної діяльності
01.01.2020-06.01.2020	Переговори про співпрацю та укладення договору про виконання робіт з телерадіокомпаніями		телерадіокомпанії	укладення договору про виконання робіт з телерадіокомпаніями
01.01.2020-06.01.2020	Розроблення сценарію відеоролику		студія запису телерадіокомпаній	проектування сценарію соціальної реклами
07.01.2020-	Проектування та розробка		студія запису	готовий відеоматеріал

31.01.2020	відеопаketу		телерадіокомпаній	
01.02.2020- 01.05.2020 (3 місяці)	Запуск соціальної реклами та трансляція в ефірі телерадіокомпаній України		телерадіокомпанії України	трансляція соціальної реклами в ефірі каналів телебачення

В процесі перегляду люди сприйматимуть інформацію з вуст звичайних та публічних людей, які пояснюють необхідність перевірки персональних даних у Державному реєстрі виборців. Демонстрування відеоролику, тривалістю показу – 3-5 хв., на телевізійних каналах країни. Кількість таких демонстрацій – не менше ніж один раз на день

6. Очікувані результати проекту

Реалізація мети проекту передбачає забезпечення інформаційної підтримки населення, оскільки сьогодні ця ділянка є слабкою. Одним з засобів якісної та ефективної інформаційної підтримки є продукт соціальної реклами.

Під час реалізації проекту, у суспільстві формується розуміння необхідності перевірки персональних даних в Державному реєстрі виборців для покращення якості списків виборців, а отже і збільшення кількості громадян з активною позицією щодо виконання громадського обов'язку (голосування)

Зацікавлені сторони, в рамках проекту, досягнуть наступні результати:

- громада – отримання необхідної інформації щодо функціонування Державного реєстру виборців та способів перевірки своїх персональних даних;

- влада – впровадження ефективного засобу для інформування громадян та підвищення їх освіченості у сфері діяльності Державного реєстру виборців, покращення якості списків виборців;

- інвестор проекту – отримання нематеріальних вигід від інвестування в проект;

- менеджер проекту та команда управління проектом – отримання матеріальної вигоди за управління проектом та досягнення продукту проекту.

Очікуваними довгостроковими результатами від проекту є підвищення громадської свідомості людей. Якісні списки виборців під час голосування.

Додаток П

Проект встановлення інформаційних стендів

1. Тема проекту «Комунікація влади з населенням»

2. Опис проблеми: Забезпечити інформаційною підтримкою населення щодо передвиборної агітації та висвітлення діяльності місцевої влади.

Згідно із **частиною 4 статті 59 Закону «Про вибори Президента України»**, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування не пізніше як за дев'яносто днів до дня виборів відводять місця та обладнують стенди, дошки оголошень у людних місцях для розміщення матеріалів передвиборної агітації.

Згідно даних спостерігачів Громадської мережі “Опора” серед 29 місць для агітації, визначених Херсонською міською радою, у 23 місцях відсутні передбачені рішенням рекламні щити, стенди чи дошки оголошень. І така ситуація по всій Україні.

Щоб виконати пункт закону необхідно встановити спеціальні інформаційні стенди, для розміщення агітаційних плакатів, політичної реклами під час передвиборчих кампаній. Супутню облаштувати стенди скриньками довіри та використовувати для соціальної реклами та висвітлення діяльності влади.

3. Мета та завдання проекту

Мета проекту: виготовити та встановити в Заводському районі м.Запоріжжя 5 стендів, як засобів візуальної комунікацій.

Завдання проекту:

- 1) виготовлення та встановлення 5 стендів;
- 2) облаштувати кожен стенд скриньками відгуків та запитань;
- 3) політично освічувати громадян району;
- 4) збільшення явки громадян на дільниці для голосування у день виборів;
- 5) підвищення громадської відповідальності за зроблений вибір;
- 6) збільшити довіру громадян до місцевої влади;
- 7) зацікавити громадян у вирішенні громадських проблем;
- 8) підвищити рівень громадської активності мешканців району;
- 9) отримання зворотнього зв'язку від населення.

Використання стендів як засобу візуальної комунікації є надзвичайно ефективним. Застосування стендів забезпечує не лише якісне та оперативне

розміщення цільової інформації, але й сприяє естетизації та гармонійному поєднанню з елементами благоустрою району.

4. Цільові групи проекту

1) 55 тис. мешканців району матимуть можливість підвищувати рівень політичної обізнаності та соціальної проінформованості засобами візуальної комунікації.

2) політичні партії (близько 353) та кандидати різних виборчих компаній розміщуватимуть передвиборчу агітації у місцях найбільшого потоку громадян;

3) Заводська районна адміністрація м.Запоріжжя використовуватиме стенди для соціальної реклами та висвітлення діяльності влади;

4) комунікація місцевої влади з населенням через скриньки відгуків та запитань.

5. Опис діяльності, що здійснюватиметься в межах проекту

Період виконання (тижні та місяці)	Завдання	Діяльність на виконання завдання	Місто та місце проведення	Очікувані результати діяльності
1 тиждень	1.Визначення нормативно-законодавчої бази		м.Запоріжжя, Заводський р-н	
1 місяць	2.Підготовка проектної документації			
1 місяць	3.Процес узгодження місця встановлення стендів			
1 місяць	4.Розробка та узгодження макету стендів			
1 місяць	5.Виготовлення стендів			
1 тиждень	6.Встановлення стендів			
1 тиждень	7.Презентація результатів та фінансова звітність про використання коштів			

6. Очікувані результати проекту

Стенди є одним з найбільш популярних засобів візуальної комунікації і носієм певної інформації. Використання інформаційних стендів дозволяє оперативно розміщувати інформацію там, де вона буде найбільш актуальною, доступною та зручною для зчитування. А це вкрай необхідно, коли стоїть питання майбутнього країни.

Після встановлення стендів кожен мешканець району зможе ознайомитися з передвиборною агітацією, програмами кандидатів різних рівнів у зручний час та у звичній формі. Це підвищить політичну культуру виборців та допоможе з визначенням свого кандидату чи партії. Збільшиться

кількість зацікавлених громадян у необхідності прийти на виборчу дільницю і проголосувати (див. рис 1).

Рис.1. Дерево цілей

Контроль за цільовим використанням стендів буде покладено на районну адміністрацію Запорізької міської ради по Заводському району, що надасть змогу ефективно їх використовувати та якісно обслуговувати для розміщення агітаційних плакатів, політичної реклами під час передвиборчих компаній, а у міжвиборчий час для соціальної реклами, висвітлення діяльності місцевої влади та отримання зворотнього зв'язку від населення.

Додаток Р

Проект встановлення інфокіосків

1. Тема проекту «Впровадження інноваційних технологій в інформаційну сферу громадян»

2. Опис проблеми:

Зважаючи на розвиток інноваційних технологій, які вже зараз оточують нас майже на кожному кроці, багато де використовуються сенсорні інформаційні кіоски. Пропонуємо облаштувати сенсорними інформаційними кіосками кожен районну адміністрацію міста Запоріжжя. Це значно швидше і комфортніше дозволить ознайомити громадян з необхідною інформацією та надавати певні послуги. Сенсорний інформаційний кіоск (інфокіоск) – це багатофункціональний комплекс на базі ПК з сенсорним монітором із спеціальним програмним забезпеченням. Головною характеристикою, яку має дане обладнання, є оснащення сенсорною панеллю. Моментально реагуючи на дотик користувача, панель подає сигнал комп'ютеру, після чого необхідна інформація виводиться на монітор.

Наприклад, за допомогою інфокіоску можна на офіційному сайті Державного реєстру виборців, де працює електронний сервіс “Особистий кабінет виборця”, громадяни мають можливість, отримувати та уточнювати інформацію про себе та членів родини, перевіряти правильність внесення своїх персональних даних до Державного реєстру виборців через інтернет.

В такі розумні стенди можна вкладати загальну інформацію не лише про роботу Державного реєстру виборців, але і висвітлювати діяльність органів влади, розміщувати соціальну рекламу, а під час виборчого процесу, можна розміщувати інформацію про кандидатів та їх передвиборні програми.

Info kiosk використовується для швидкого і своєчасного отримання інформації. Залежно від призначення апарату, обладнання комплектується додатковими пристроями та програмним забезпеченням. Інфокіоски можуть працювати під управлінням будь-якої операційної системи і з будь-яким програмним забезпеченням. Завдяки антивандальному виконання корпусу пошкодження або злом пристрою неможливий. Інфокіоски дають змогу розміщувати інформацію якісно та швидко, за потреби її змінювати.

3. Мета та завдання проекту

Мета проекту: застосування інноваційних технологій у наданні владних послуг та інформації; забезпечення інформаційною підтримкою населення,

що внесе креативний характер в роботу органів місцевої влади, шляхом створення можливості надання інформації щодо діяльності влади.

Завдання проекту:

1. Встановлення 7 сенсорних інформаційних кіосків, як засобів інноваційної комунікації влади з населенням, у районних адміністраціях міста Запоріжжя.

2. Впроваджувати інноваційні технології у діяльність владних структур.

3. Зацікавленості громадян справами громади та підвищенню правової та політичної освіченості.

4. Збільшення довіри громадян до місцевої влади.

4. Цільові групи проекту

Основна цільова група: громада міста Запоріжжя (758 тис. чол.) матимуть можливість підвищувати рівень політичної обізнаності та соціальної проінформованості засобами інноваційних технологій.

Зацікавлені сторони: органи влади м. Запоріжжя використовуватимуть сенсорні інфокіоски для соціальної реклами та висвітлення діяльності влади, Приватна фірма «Сенсорні Системи Україн».

5. Опис діяльності, що здійснюватиметься в межах проекту

Період виконання	Завдання	Діяльність на виконання завдання	Місце проведення	Очікувані результати відповідної діяльності
01.01.2020-16.01.2020	Переговори про співпрацю та укладення договору про виконання робіт з підприємством «Сенсорні системи України»		Через інтернет ресурси та телефонний зв'язок.	Складання договору про виконання робіт
01.01.2020-26.01.2020	Узгодження проектної документації та обговорення необхідного програмового забезпечення інфокіосків		Запорізька міська рада	Підписання договорів
27.01.2020-27.02.2020	Отримання інфокіосків		Запорізька міська рада	Отримані інфокіоски
01.03.2020-31.03.2020	Встановлення інфокіосків та запуск на них соціальної реклами та необхідної інформації		Районні адміністрації міста Запоріжжя	Використання громадянами сенсорних інформаційних кіосків

6. Очікувані результати проекту

Використання інфокіосків як засобу візуальної комунікації є надзвичайно ефективним, це не лише якісне та оперативне розміщення цільової інформації, але й сприяє впровадженню новітніх технологій у життя громадян. Використання новітніх технологій призведе до зацікавленості громадян справами громади та підвищенню правової та політичної освіченості. Використання інфокіосків дозволяє оперативно розміщувати актуальну інформацію доступно та зручно для зчитування. А це вкрай необхідно, коли стоїть питання майбутнього країни.

Це підвищить політичну культуру виборців та збільшиться кількість зацікавлених громадян у житті громади та діяльності місцевої влади

Контроль за цільовим використанням стендів буде покладено на районні адміністрації Запорізької міської ради, що надасть змогу ефективно їх використовувати та якісно обслуговувати.

Переваги та сфери застосування інформаційних кіосків: цілодобова робота; можливість швидко і легко оновлювати інформацію; можливий додатковий дохід від реклами; широкий спектр використання; не залежить від людського фактора; антивандальне покриття корпусу.

Застосовувати інформаційні кіоски можна в різних сферах діяльності: медицині, банківських структурах, податкових інспекціях, торгівлі і сфері послуг. Необхідно щоб коло їх застосування збільшилося і у сфері органів влади.